

Litteratur- och referensförteckning

Litteratur

- Anders Agell, Underhållsstödet – ett rättssystematiskt misstag, Festskrift till Fredrik Sterzel (red. Lena Marcusson, 1999) s. 17
- Andenaes, Agnes, Delt bosted for barn etter skilsmisse – en gjennomgang av relevant forskning, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA 2001
- Bauserman, Robert, Child Adjustment in Joint-Custody versus Sole-Custody Arrangements – a Meta-Analytic Review, Journal of Family Psychology vol. 16, no. 1, s. 91, 2002
- Boye, Katarina, Happy hour? Studies on well-being and time spent on paid and unpaid work, avhandling Stockholms universitet, Institutet för social forskning, 2008
- Duvander, Ann-Zofie och Jans, Ann-Christin, Hur länge spelar pappors föräldraledighet roll? En studie av sambandet mellan pappors föräldraledighet och deras kontakt med sina barn, Socialförsäkringsrapport 2009:1
- Ekeland, Tor-Johan och Myklebust, Vidar, Foreldremekling, brukarperspektivet, Forskningsrapport nr 23, Volda 1997
- Eriksson, E och Lindström, B, Och du är hos din mamma eller pappa den här veckan?, C-uppsats i socialt arbete, Örebro universitet 1998
- FoU Västernorrland, Medling vid separation, Arbetslivsutvecklingsrapport nr 2004:1
- Föreningen för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB), Till mångas nytta, projekt 2008/042
- Gähler, Michael, Life After Divorce. Economic, Social and Psychological Well-being among Swedish Adults and Children

- Following Family Dissolution. Doktorsavhandling. Stockholm: Institutet för social forskning 1998
- Hellner, Michael, Nya regler om underhållsbidrag över gränserna från Haagkonferensen för internationell privaträtt, Ny Juridik 2008
- Moxnes, Kari og Winge, Asgeir, Foreldresamarbeid etter skilsmisse, Allforsk. Trondheim 2000
- Nordea, Synovate-undersökning om familjeekonomi, pressmeddelande från Nordea den 24 november 2010
- Petersén m.fl., Kommunallagen – Kommentarer och praxis, 2006, 4 uppl
- Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU), Man måste alltid slåss på byråkraternas planhalva, 1999
- Ryrstedt, Eva, Bidrag och särboende föräldrar, Juridisk Tidskrift 2004/05 s. 814
- Ryrstedt, Eva, Samarbetssamtal – leder de till en "sann" överenskommelse för barnets bästa, eller bara en förhandlingslösning?, Svensk Juristtidning 2009, s. 821
- Rädda Barnen, Barnets rätt till båda föräldrarna, Stockholm 1998
- Rädda Barnen, I skilda världar, Barns upplevelser av skilsmässa – en enkätundersökning, Stockholm 2007
- Rädda barnen, m.fl., Skiljas – barnen berättar, 2008
- Schiratzki, Johanna, Rättvist underhållsbidrag till barn, Iustus förlag, Uppsala 2005
- Skevik, Anne og Hyggen, Christer, Samvaersfadrenes situasjon, NOVA 15/02, Oslo 2002
- Skjørten, Kristin, Samlivsbrudd og barnefordeling, Oslo 2005
- Skjørten, Kristin, Barlindhaug, Rolf og Lidén, Hilde, Delt bosted for barn, Oslo 2007
- Sveriges Makalösa Föräldrar, Eget ansvar – delad glädje, en rapport om konflikter och konfliktlösning mellan föräldrar, 2009
- Tornstam, Lars, Separationsbarns boende, Nordisk Socialt Arbeid, 3/1996
- Walín-Vängby, Föräldrabalken, en kommentar del I, kapitel 1–13
- Wickström, Anita, Barn som bor hos var och en av föräldrarna – skärningspunkt civilrätt/offentlig rätt, Förvaltningsrättslig tidskrift 2004 s. 329

- Ängarne-Lindberg, Teresia, Grown-up children of Divorce, Linköping universitet, 2010
- Öberg, Bente och Gunnar, Den delade familjen, Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen 1985
- Öberg, Bente och Gunnar, Skiljas men inte från barnen, Natur och Kultur, Stockholm 1987
- Öberg, Bente och Gunnar, Vuxna skilsmässobarn berättar, Prisma/Norstedts förlag, Stockholm 2002

Offentliga publikationer

- Barnombudsmannen, Barndom pågår, 2000
- Barnombudsmannen, Med barnets bästa i fokus, 2000
- Barnombudsmannen, BR 2010:01, Upp till 18 – fakta om barn och ungdom, 2010
- Departementspromemoria, Slopas underhållsstöd vid växelvis boende, Socialdepartementet 2004
- Domstolsverket, rapport 2009:2 Översyn av rättshjälpslagen – ett regeringsuppdrag
- Ds 1999:57, Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, Justitiedepartementet
- Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, ESO-rapport 2010:8, Enkelt och effektivt – en ESO-rapport om grundtryggheten i välfärdssystemen
- Försäkringskassan, Vägledning (2001:9) Underhållsstöd, version, version 5
- Försäkringskassan, Vägledning (2002:20) Vårdbidrag, version 6
- Försäkringskassan, Vägledning (2004:8) Familjeförmåner inom den Europeiska gemenskapen (EU), version 5
- Försäkringskassan Analyserar 2005:1, Råd att umgås
- Försäkringskassan Analyserar 2005:14, På egna ben – betalning av barnets underhåll direkt mellan föräldrarna
- Försäkringskassan, återrapportering av ett regeringsuppdrag 2005, Utredning om könsneutralt och delat barnbidrag
- Försäkringskassan Analyserar 2006:7, Skilda vägar
- Försäkringskassans årsredovisning 2008

- Försäkringskassans årsredovisning 2009
- Försäkringskassans årsredovisning 2010
- Försäkringskassan, Rättsligt ställningstagande (2010:4) Familjemedlemsbegreppet avseende föräldrar i samband med familjeförmåner enligt förordning 883/2004 eller förordning 1408/71
- Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2011:5, Särlevande föräldrar och deras barns boende och underhåll
- Kronofogdemyndighetens allmänna råd om bestämmande av förbehållsbelopp vid utmätning av lön m.m., KFM A 2006:1 Exekution
- Kronofogdemyndigheten, Förenklad löneutmätning, 2009
- NOU 1998:17 Barnefordelingssaker – avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bosted, Oslo 1998
- NOU 2008:9 Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær, Oslo 2008
- Prop. 1947:220 Förslag till allmänna barnbidrag
- Prop. 1973:47 Angående förbättrade familjeförmåner inom den allmänna försäkringen, m.m.
- Prop. 1978/79:12 om underhåll till barn och frånskilda
- Prop. 1979/80:1 om socialtjänsten
- Prop. 1981/82:216 om förbättringar av vårdbidraget till föräldrar med handikappade barn m.m.
- Prop. 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade
- Prop. 1995/96:208 Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar, m.m.
- Prop. 1996/97:124 Ändring i socialtjänstlagen
- Prop. 1997/98:7 Vårdnad, boende och umgänge
- Prop. 2004/05:112 Ändrade regler för bostadsbidrag
- Prop. 2004/05:116 Ett reformerat underhållsstöd
- Prop. 2005/06:20 Delat barnbidrag vid växelvis boende, m.m.
- Prop. 2005/06:99 Nya vårdnadsregler
- Prop. 2007/08:91 Vårdnadsbidrag – familjepolitisk reform
- Prop. 2008/09:115 Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar
- Prop. 2010/11:1 Budgetpropositionen för 2011

- Riksförsäkringsverket, RFV Analyserar 2000:3, Delat barnbidrag
- Riksförsäkringsverket, RFV Analyserar 2001:2, Underhållsstöd – bidragsskyldiga som är föremål för indrivning
- Riksförsäkringsverket, RFV Analyserar 2003:1, Underhållsstöd vid växelvis boende
- Riksförsäkringsverket, RFV Analyserar 2004:4, Skilda världar
- Riksrevisionen, RiR 2010:22, Underhållsstödet – för barnets bästa?
- Riksrevisionen, RiR 2011:17, Samordning av stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Ett (o)lösligt problem?
- Skatteverket, Vägledning Barns folkbokföring, version 2 (2009-07-31)
- Skolverket, Promemoria om rättsläget avseende skolskjuts vid växelvis boende, 2003
- Skolverket 2007, Avgifter i förskola och fritidshem 2006. Fördjupning av rapport 294
- Socialdepartementet, Nationell strategi för ett utvecklat föräldrastöd – En vinst för alla, 2009
- Socialförsäkringsutskottets betänkande, 1996/97:SfU3, Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar, m.m.
- Socialförsäkringsutskottets betänkande 2005/06:SfU7, Delat barnbidrag vid växelvis boende, m.m.
- Socialstyrelsen allmänna råd (1989:6) om underhållsbidrag till barn, numera upphävda
- Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2003:5) om ekonomiskt bistånd
- Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2003:14) om socialnämndens handläggning av vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge
- Socialstyrelsen 2000:7, Samarbetssamtal – socialt arbete med föräldrar
- Socialstyrelsen, Växelvis boende – att bo hos pappa och mamma fast de inte bor tillsammans, 2001 och reviderad version 2004
- Socialstyrelsen, Handbok Ekonomiskt bistånd – stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden i den kommunala socialtjänsten, 2003
- Socialstyrelsen, Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd, 2003

- Socialstyrelsen, Social rapport 2006
- Socialstyrelsen, Översyn av riksnormen, 2007
- Socialstyrelsen 2011, Familjerätt år 2010
- Socialstyrelsens meddelandeblad från december 2010 om ändring i socialtjänstförordningen (2001:937)
- SOU 1997:116 Barnets bästa i främsta rummet
- SOU 2001:24 Ur fattigdomsfällan
- SOU 2001:34 Behovet av ekonomisk statistik
- SOU 2002:73 Förbättrad statistik om hushållens inkomster
- SOU 2003:42 Ett reformerat underhållsstöd
- SOU 2005:43 Barnets bästa, föräldrars ansvar
- SOU 2008:74 Rätt och riktigt – åtgärder mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen
- SOU 2008:82 Vägen tillbaka för överskuldsatta
- SOU 2009:75 Folkbokföringen
- SOU 2010:59 Underhållsskyldighet i internationella situationer
- Statistiska centralbyrån, Tid för vardagsliv, 2003
- Statistiska centralbyrån 2005, Barns villkor, serien Levnadsförhållanden, rapport 110
- Statistiska centralbyrån, Temarapport 2009:2, Barn i dag – En beskrivning av barns villkor med barnkonventionen som utgångspunkt
- Statistiska centralbyrån, återrapporering av regeringsuppdrag 2010, Nyttjande av kommunalt vårdnadsbidrag, statistik för perioden 1 juli – 31 december 2009
- Statistiska centralbyrån, återrapporering av ett regeringsuppdrag 2010, Jämställt föräldraskap
- Statistiska centralbyrån, återrapporering av ett regeringsuppdrag 2010, Ekonomisk standard för separerade föräldrar och deras barn
- Svenska Kommunförbundet, Lagens ramar kring avgifter inom förskola, fritidshem m.m., 2001

Rättsfall

Publicerade

NJA 1985 s. 768

NJA 1985 s. 781

NJA 1990 s. 205

NJA 1991 s. 40

NJA 1992 s. 550

NJA 1993 s. 679

NJA 1994 s. 226

NJA 1995 s. 297

NJA 1998 s. 267

RÅ 84 2:76

RÅ 2007 ref. 26

RÅ 2008 ref. 34

RÅ 2008 ref. 71

RH 1982:84

RH 2000:42

Opublicerade

Mål nr T 1419-09 (Svea Hovrätt)

Mål nr 1899-02, 1901-02 (Länsrätten i Stockholms län)

Kommittédirektiv

Översyn av hur ekonomiska stöd till barnfamiljer stödjer samarbete mellan särlevande föräldrar

---

**Dir.
2009:56**

Beslut vid regeringssammanträde den 4 juni 2009

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ska granska hur fördelningen av kostnader och inkomster som är kopplade till ett barn, påverkar och stödjer en fungerande försörjning och omsorg om barnet när dess föräldrar inte lever tillsammans.

Utredaren ska vidare analysera hur reglerna om ekonomiskt stöd till barnfamiljer påverkar separerade föräldrars beslut rörande vårdnad, boende, umgänge samt fördelningen av försörjningsansvar för det gemensamma barnet. I analysen ska även kostnader relaterade till barnet tas upp, exempelvis möjligheterna till fördelningen av avgifter för förskoleverksamhet och skolbarnomsorg. Hur existerande regelverk underlättar eller försvårar samarbete mellan föräldrarna ska kartläggas.

Utredaren ska kartlägga och analysera föräldrars uppfattning om förutsättningarna för balans mellan arbete och omsorg om barnet. Hur fördelningen sker, även mellan föräldrarna, och vilka grunder den baseras på ska framgå.

Utredaren ska vid behov föreslå förbättringsåtgärder, regelförändringar och andra åtgärder som kan underlätta och uppmuntra samarbete mellan föräldrar som inte lever tillsammans.

Utgångspunkterna för utredaren är att föräldrar har ett gemensamt ansvar för att ta hand om och försörja sitt barn och att ett väl fungerande samarbete dem emellan gagnar barnet. Föräldrarna ska sätta barnets bästa främst exempelvis vad gäller frågor om ekonomi, vårdnad, umgänge och boende efter en separation.

Utredaren ska redovisa uppdraget senast den 31 december 2010.

Problembeskrivning och behovet av översyn

Av Sveriges ca 1,9 miljoner barn och ungdomar i åldrarna 0–17 år bor 26 procent, eller ca 500 000 barn, tillsammans med en av föräldrarna. Efter en separation är det vanligast att barnet bor med en av föräldrarna (70 procent), och det är då oftast med mamman. Ungefär 10 procent av barnen bor mest med den ena föräldern men en viss del av tiden med den andra. Cirka vart femte barn till separerade föräldrar bor växelvis hos båda föräldrarna. Även i de fall barnet bor hos en av föräldrarna är det ändå vanligt att barnet träffar den andra föräldern regelbundet. (SCB, *ULF-undersökningen, 2005*) Beträffande ekonomiska förhållanden, se avsnitt Samarbeta om tid, balans mellan förvärvsarbete och omsorg om barnet, s 7.

Efter en separation finns ett stort antal frågor, som berör det gemensamma barnet och som föräldrarna behöver komma överens om. Det kan gälla frågor om vårdnad, boende, umgänge och även kostnadsansvaret för barnet. Vårdnad och boende för barnet är i flera fall viktiga kriterier för att komma i fråga för de familjepolitiska stöden. Exempelvis är vårdnad om barnet en förutsättning när det gäller rätten att uppbära barnbidrag och underhållsstöd. För båda dessa förmåner spelar även fördelningen av barnets boende en central roll. För barnbidraget gäller att om barnet endast bor varaktigt tillsammans med en förälder så får denne barnbidraget. Om barnet är varaktigt bosatt hos båda föräldrarna (växelvis boende) går barnbidraget till mamman alternativt den förälder som föräldrarna gemensamt anmält som bidragsmottagare. Särlevande föräldrar med barn som bor växelvis har också möjlighet att dela barnbidraget så att hälften utbetalas till vardera föräldern. Delningen förutsätter dock att föräldrarna är överens om det. Vid osämja eller oförmåga att komma överens utges barnbidraget till mamman.

En förutsättning för rätt till bostadsbidrag som barnfamilj är att den som söker sådant bidrag antingen varaktigt bor tillsammans med barnet eller har barn tidvis boende hos sig. Boendets varaktighet kan därmed ha olika betydelse i olika bidragssystem. Rätten till exempelvis barnbidrag, underhållsstöd och bostadsbidrag påverkas således av vilka val föräldrarna gör avseende var barnet ska bo och hur ofta barnet träffar sina båda föräldrar.

De flesta av dagens bidragssystem är utformade under en tid då det var ovanligt att barnen efter en separation bodde växelvis hos föräldrarna. Det faktum att rätten till bidrag i många fall endast kan tillfalla en förälder kan skapa konflikter mellan föräldrarna och leda

till att ekonomiska överväganden i stället för det enskilda barnets behov, intressen och rättigheter blir utgångspunkten för beslut. Det kan uppstå starka incitament att av ekonomiska skäl begränsa barns umgänge eller boende hos den andra föräldern. Regelsystemen kan därmed fördjupa eller skapa en konflikt mellan föräldrarna. Det samarbete som bör råda efter en separation kan skadas.

Riksdagens tillkännagivande

Riksdagen har lämnat ett tillkännagivande till regeringen om att tillsätta en samlad utredning om bidrag m.m. som påverkar barn till särlevande föräldrar (bet. 2005/06:SfU7). I sitt ställningstagande anför riksdagen bl.a. att barn till föräldrar som gått skilda vägar ofta är ekonomiskt och socialt utsatta och att det finns ett behov av att ta ett större grepp om de bidrag och regler som påverkar möjligheterna till en väl fungerande försörjning av och omsorg om dessa barn. Vidare anføres att det behövs en samlad utredning om särlevande föräldrar och att en sådan utredning även bör beakta de stora kostnaderna för barnet och hur kostnadsansvaret fördelas mellan föräldrarna.

Den ekonomiska familjepolitiken i dag

Det har skett vissa anpassningar av reglerna för de ekonomiska stöden till barnfamiljer i takt med den förändrade bilden av barns boende och det medföljande försörjningsansvaret. Från och med den 1 juli 2006 kan föräldrar med gemensam vårdnad välja vem av föräldrarna som *barnbidraget* ska utbetalas till. Tidigare betalades barnbidraget automatiskt ut till mamman. Samtidigt infördes en möjlighet för särlevande föräldrar med växelvis boende barn att, om de är överens, dela på bidraget.

Barnbidraget är inte avsett att täcka vissa specifika kostnader för barnet. Det kan innebära en överkompensation jämfört med den andra föräldern om bidraget tillfaller föräldrar som inte fullt ut tar del av kostnaderna för barnet. Samtidigt kan det underkompensera en förälder som tar stor del av barnets kostnader samtidigt som hela eller halva bidraget ges till den andra föräldern. Detta kan skapa eller förstärka konflikter mellan föräldrarna vilket drabbar det enskilda barnet.

När det gäller *underhållsstöd* styrs storleken på stödet i vissa fall av hur många dagar som barnet bor hos respektive förälder. Det innebär att konflikter kan uppstå om hur umgänget om barnet ska fördelas och boendet ska arrangeras. Trots att underhållsskyldigheten civilrättsligt sett anses fullgjord när barnet bor växelvis hos båda föräldrarna finns inom underhållstödet ett bidrag vid växelvis boende. Föräldrarnas regler om underhållsbidrag, som till viss del även ligger till grund för underhållsstödsreglerna, utgår från att det är föräldrarna som är primärt ansvariga för barnets försörjning. Endast när föräldrarnas förmåga brister går staten in och garanterar barnet en rimlig försörjning via underhållstödet. Det är denna ansvarsprincip som är bakgrunden till att föräldrar i ökad utsträckning ska reglera underhållet själva genom egna samförståndslösningar i stället för att använda och belasta underhållsstödssystemet när behov av detta inte föreligger. Så kan till exempel vara fallet när den bidragsskyldige föräldern har förmåga att återbetala fullt underhållsstöd samt är skuldfri. I sådana situationer skulle föräldrarna i många fall själva kunna reglera underhållet i stället för att lösa underhållsfrågan med hjälp av underhållsstödssystemet. Det är angeläget att insatser görs så att underhållsstödssystemet inte enbart används som en förmedling av pengar.

Även för *bostadsbidraget* är beloppets storlek beroende av hos vem barnet anses vara boende och för hur stor del av tiden, samt vilken förälder som barnet är folkbokfört hos. Det särskilda bidraget inom bostadsbidraget utges endast för hemmavarande barn. Ett betydligt lägre umgängesbidrag lämnas till den förälder som på grund av vårdnad eller umgänge tidvis har barn boende i sitt hem.

Fördelning av kostnader för barnet

Kunskapen om de totala kostnaderna för barnet, förknippade med barns behov, intressen och rättigheter, är relativt okända. Kostnader förknippade med fritidsintressen, umgängesresor, mediciner m.m. är exempelvis inte inkluderade i Konsumentverkets kostnadsnormer. Barnets levnadsomkostnader för fritidsaktiviteter, kläder, mediciner m.m. är en betydande kostnad för föräldrarna. Behoven och därmed kostnaderna skiftar också med barnets ålder.

Det finns vissa avgifter och utgifter, kopplade till barnet, som fördelas antingen efter vem som har vårdnad om barnet eller efter barnets folkbokföring. Ett exempel är avgifter för plats i förskola,

fritidshem och familjedaghem. Möjligheten att dela på avgifterna om vårdnadshavarna inte bor tillsammans finns i vissa kommuner men inte i andra.

Den faktiska fördelningen av kostnader för barnet överensstämmer inte alltid med de aktuella förhållandena för barnets boende eller umgänge med den andra föräldern. Fördelningen av kostnader mellan föräldrarna kan därför vara en källa till konflikt. För att få ökad kunskap är en kartläggning av omfattningen och fördelningen av dessa kostnader nödvändig.

Samarbete mellan särlevande föräldrar

Barn har behov av nära och goda relationer med båda sina föräldrar, även när föräldrarna bor isär. Principen om föräldrarnas gemensamma ansvar för sitt barn ligger till grund för föräldrabalkens bestämmelser om vårdnad, boende och umgänge och återfinns i FN:s konvention om barnets rättigheter, (barnkonventionen). Utgångspunkten är att föräldrarna även efter en separation har ett gemensamt ansvar för sitt barn och ska sätta barnets bästa i främsta rummet i t.ex. frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Den nuvarande lagstiftningen om vårdnad, boende och umgänge betonar vikten av samförståndslösningar i frågor som rör barn. Lagstiftningens utformning ska underlätta för föräldrar att komma överens om hur vårdnad, boende och umgänge ska lösas. I frågor som rör försörjning finns ingen sådan reglering. I barnkonventionen anges också att föräldrarna har huvudansvaret för barnets levnadsvillkor, men att staten ska vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrarna i detta.

När samförstånd mellan föräldrarna inte går att uppnå ger nuvarande regelverk möjlighet att via dom eller avtal bestämma hos vem av föräldrarna barnet ska bo. Vid allvarliga samarbetsvårigheter mellan föräldrarna kan ibland enda sättet att hitta en lösning vara att en förälder får ensam vårdnad.

Samförstånd och samarbete mellan föräldrarna när det gäller att ta ansvar för barnets försörjning är en mycket viktig utgångspunkt efter en separation. Samarbetsvårigheter kring frågor som rör barnet är dock inte ovanliga i samband med eller efter en separation. Om ekonomin dessutom blir beroende av vilka val föräldrarna gör kan en sådan konflikt fördjupas. Ett antal studier har visat att konflikter i familjen påverkar barn negativt, exempelvis kan hälsan på-

verkas negativt. Det är därför av stor vikt att förebygga konflikter mellan föräldrar. Förebyggande metoder som till viss del används i Sverige i dag har också visat sig ha goda effekter. (Ljungdahl och Bremberg, FHI, (2009) "Barn till ensamstående i Sverige" samt "Föräldrastöd – en vinst för alla. Nationell strategi för samhällets stöd och hjälp till föräldrar i deras föräldraskap", SOU 2008:131).

Kommunen ska erbjuda samarbetsamtal för att hjälpa föräldrar att samarbeta i samband med och efter en separation. Föräldrarna kan få vägledning och hjälp att hitta lösningar under diskussioner om vårdnad, boende och umgänge. Samtalen är frivilliga. Socialstyrelsen har tagit fram allmänna råd om samarbetsamtal (SOSFS 2003:14[S]). Samarbetsamtalen har oftast inte omfattat ekonomiska frågor. Det saknas i dag en huvudman för vägledning och stöd i ärenden om underhållsbidrag, vilket kan innebära en osäkerhet för föräldrarna i samband med en separation. När underhållsfrågor inte har någon plats inom samarbetsamtalen kan vissa föräldrar som har svårt att komma överens i ekonomiska frågor föredra att ha Försäkringskassan att vända sig till när det gäller underhåll för barnet. Detta kan drabba barnet ekonomiskt då underhållsstödets högsta belopp i vissa situationer kan vara lägre än det underhållsbidrag som barnet skulle ha haft rätt till, eftersom underhållsbidraget baseras på föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga.

Samarbete om tid, balans mellan förvärvsarbete och omsorg om barnet

Vid en jämförelse av inkomststrukturen för olika hushållstyper framgår att ensamförälderhushållen har den lägsta disponibla inkomsten och den lägsta löneinkomsten. Förankringen på arbetsmarknaden är generellt lägre i hushåll med ensamstående föräldrar än i familjer där föräldrarna lever tillsammans. Bland ensamstående mödrar respektive ensamstående fäder med barn i åldern 0–18 år var 76 respektive 90 procent sysselsatta. Det kan jämföras med sammanboende föräldrar där förvärvsfrekvensen var 84 procent för kvinnor och 93 procent för männen. En förklaring till skillnaderna i arbetsmarknadsanknytning är att utbildningsnivån i gruppen ensamstående generellt är lägre än för sammanboendehushållen. Bland de ensamstående föräldrar som är sysselsatta är dock arbetstiden längre än för samboende föräldrar. (SCB, AKU 2007, 1574, tab. 30).

När det gäller fördelningen av tid mellan olika aktiviteter är handlingsutrymmet i allmänhet mer begränsat för ensamstående föräldrar.

Tidspressen att hinna med nödvändiga uppgifter är större än för sammanboende, som har möjlighet att avlasta varandra. Ensamstående nätverk och resurser har sannolikt stor betydelse för fördelningen i det enskilda fallet. Samförstånd mellan föräldrarna när det gäller balansen och fördelningen mellan arbete, ledighet och omsorg om barnet kan bli centralt för en god relation mellan föräldrarna. Även relationen mellan föräldrar och barn påverkas av tillgången till tid och omsorg.

Det behövs ytterligare kunskap om hur föräldrar upplever sitt handlingsutrymme gällande fördelning av tid mellan arbete och omsorg om barnen. Bristen på kunskap i dessa frågor skapar en osäkerhet om huruvida det är föräldrarnas egna val eller andra orsaker som är avgörande för fördelningen av tid mellan familjeliv och arbete. Sådana andra orsaker kan vara restriktioner i arbetskraftsdeltagandet eller ekonomiska incitament för fördelning av exempelvis vårdnad och umgänge. Vilket inflytande finns över det ekonomiska utfallet och vilka överväganden görs av föräldrarna i vardagen? Vilka är förutsättningarna för valfrihet? Mot denna bakgrund behövs en undersökning riktad till föräldrar så att kunskapen om föräldrars fördelning av arbete och fritid ökar.

Uppdraget

Utredaren ska se över och belysa:

- Hur särlevande föräldrar samverkar gällande ekonomiska frågor som rör barnet. Det inkluderar kunskap om hur föräldrar faktiskt delar på inkomster och utgifter kopplade till barnen och vilka faktorer som är styrande för besluten. Eventuella samband mellan barnets tid med föräldern och fördelning av inkomster och kostnader ska uppmärksammas. Barns behov och rättigheter och vilka kostnader som är förknippade med dessa bör beskrivas samt hur behoven skiftar mellan olika åldersgrupper. Undersökningen bör ha både ett kvantitativt och ett kvalitativt angreppssätt.
- Hur utformningen av regler för de familjeekonomiska stöden till separerade föräldrar inverkar på samarbete i frågor som rör barnet. Utredaren ska undersöka om det finns regler som försvårar alternativt underlättar samarbete mellan föräldrarna. Om utredaren finner skäl till det kan förändringar föreslås. Utreda-

- ren ska särskilt undersöka de rättsliga förutsättningarna och konsekvenserna av införandet av ett konto som innehas av föräldrarna dit bidrag som avser barnet utbetalas (barnkonto).
- Omfattningen av särlevande föräldrars behov av hjälp och stöd för att uppnå samförstånd gällande ekonomiska frågor som rör barnet. Utredaren ska överväga hur olika samarbetsstöd och föräldrastöd kan utformas, anpassas och effektiviseras för att underlätta och uppmuntra samarbete mellan föräldrar samt hur föräldrarnas ansvar för att se till barnets bästa kan stödjas och främjas efter en separation. Förekomst och omfattning av konflikter samt konsekvenserna av dessa för barnet bör utgöra en viktig faktor för bedömningen av möjliga åtgärder.
  - Föräldrars uppfattning om förutsättningarna för balans mellan arbete och omsorg om barnet, hur fördelningen sker och vilka grunder den baseras på. Om det i detta sammanhang finns några omständigheter som påverkar föräldrarnas arbetsutbud ska dessa presenteras.

Utgångspunkter för utredaren

Föräldrar har ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling och ska utifrån familjens livssituation och barnets behov se till hans eller hennes bästa. Efter en separation har föräldrarna ett ansvar att samarbeta om frågor som rör barnet. Barnets bästa ska stå i centrum vid beslut om umgänge, boende och fördelning av ekonomiskt stöd mellan föräldrarna. Utgångspunkten är att båda föräldrarna har ansvar för sitt barn. Utredarens förslag ska bidra till att tydliggöra detta ansvar även vid en separation. Principen om barnets bästa och att samarbete mellan föräldrarna gagnar barnet är därför en central utgångspunkt för utredarens arbete.

Utredaren ska inte föreslå ändringar i föräldrabalkens reglering om vårdnad, boende, umgänge, underhållsskyldighet eller förmynderskap. Om utredarens förslag direkt eller indirekt påverkar föräldrabalkens regelverk ska detta särskilt uppmärksammas.

Alla förslag ska bedömas och analyseras utifrån ett jämställdhetsperspektiv och ett barnperspektiv, d.v.s. utifrån barnets behov och intressen.

Om förslagen påverkar kostnader för stat, landsting eller kommuner ska en beräkning av dessa kostnader redovisas. Om försla-

gen medför kostnadsökningar för stat, landsting eller kommuner ska utredaren föreslå en finansiering av dem. Förslagets konsekvenser ska redovisas enligt vad som anges i 14 och 15 §§ kommittéförordningen (1998:1474).

Redovisning

Utredaren ska samråda med berörda myndigheter och organisationer, exempelvis Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Statens Skolverk m.fl. Utredarens förslag till förändringar ska konsekvensbeskrivas. Utredaren ska i sitt arbete följa och beakta den fortsatta beredningen av förslag som läggs fram av Folkbokföringsutredningen, Fi 2007:11.

Utredaren ska redovisa uppdraget senast den 31 december 2010.

(Socialdepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Översyn av hur ekonomiska stöd till barnfamiljer stödjer samarbete mellan särlevande föräldrar (S 2009:04) Dir. 2010:89

Beslut vid regeringssammanträde den 9 september 2010

Förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 4 juni 2009 gav socialministern en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av hur ekonomiska stöd till barnfamiljer stödjer samarbete mellan särlevande föräldrar. Uppdraget ska enligt direktiven (dir. 2009:56) redovisas senast den 31 december 2010.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 1 juni 2011.

(Socialdepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Översyn av hur ekonomiska stöd till barnfamiljer stödjer samarbete mellan särlevande föräldrar (S 2009:04) Dir. 2011:8

Beslut vid regeringssammanträde den 27 januari 2011

Ändring i uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 4 juni 2009 har socialministern gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av hur ekonomiska stöd till barnfamiljer stödjer samarbete mellan särlevande föräldrar (dir. 2009:56).

Regeringen ger nu utredaren i uppdrag att komplettera analyserna i de tidigare direktiven med att se över vilka möjligheter det finns att erbjuda alla föräldrar som separerar samarbetsamtal. Vidare ska utredaren utreda om samarbetsamtalen, förutom nuvarande frågor om vårdnad, boende och umgänge, även ska innehålla frågor om fördelning av det ekonomiska ansvaret för barnet.

Uppdraget ska fortfarande redovisas senast den 1 juni 2011.

Bakgrund

Med stöd av regeringens bemyndigande den 4 juni 2009 gav socialministern en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av hur ekonomiska stöd till barnfamiljer stödjer samarbete mellan särlevande föräldrar (dir. 2009:56). I uppdraget ingår bl.a. att vid behov föreslå förbättringsåtgärder, regelförändringar och andra åtgärder som kan underlätta och uppmuntra samarbete mellan föräldrar som inte lever tillsammans. Utredningen, som har antagit namnet Utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad, skulle enligt direktiven redovisa resultatet av arbetet senast den 31 december 2010. Genom tilläggsdirektiv den 9 september 2010 förlängdes tiden för redovisning av uppdraget till den 1 juni 2011 (dir. 2010:89).

Föräldrarnas gemensamma ansvar för ett barn upphör inte vid en separation eller skilsmässa. För barnets skull är det viktigt att eventuella konflikter mellan föräldrarna hanteras på ett bra sätt med barnets bästa för ögonen, i första hand utanför domstol. Enligt socialtjänstlagen (2001:453) är kommuner skyldiga att erbjuda samtal under sakkunnig ledning i syfte att nå enighet i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge – s.k. samarbetsamtal. I dag omfattar samarbetsamtalen oftast inte frågor om ekonomi eller hur det ekonomiska ansvaret för barnet ska fördelas mellan föräldrarna.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2011 (prop. 2010/11:1 utgiftsområde 9 Barnrättspolitik samt Socialtjänstpolitik) uttalat att målsättningen är att alla föräldrar som separerar ska kunna erbjudas samarbetsamtal med syfte att enas om det fortsatta gemensamma ansvaret för barnet.

Regeringen har i nämnda budgetproposition även uttalat att det finns ett behov av bättre information och stöd till föräldrar kring det ekonomiska ansvaret för barnen vid en separation och att det bör övervägas om samarbetsamtalen även ska innehålla frågor om fördelning av det ekonomiska ansvaret för barnet. Bättre information och stöd kan leda till att fler föräldrar kommer överens om försörjningsansvaret för barnet och att konflikter som rör ekonomi kring barnet förhindras eller kan dämpas.

En annan uppmärksammas fråga är om föräldrar bör få hjälp av någon myndighet att träffa avtal om underhållsbidrag, bl.a. för att sådana avtal i större utsträckning ska kunna verkställas i utlandet. Det saknas i dag en ansvarig instans för vägledning och stöd till föräldrar i ärenden om underhållsbidrag. Frågan har bl.a. uppmärksammats av Riksrevisionen i rapporten *Underhållsstödet – för barnens bästa?* (RiR 2010:22). Bristen på information och stöd om vad gällande bestämmelser om underhållsbidrag innebär och hur ett underhållsbidrag ska beräknas kan vara orsaken till att få avtal sluts och att föräldrarna i stället i stor utsträckning använder det statliga underhållsstödet, som administreras via Försäkringskassan. Underhållsstödets belopp om 1 273 kronor per månad har därför i stor utsträckning blivit normerande även då föräldrarna har god ekonomi. Konsekvenserna blir att ett barn kan gå miste om underhåll. Även de analyser som utredningen hittills har gjort pekar i samma riktning. Frågan om hjälp och stöd till föräldrar att träffa avtal om underhållsbidrag, och vilken instans som i så fall kan vara lämplig för ett sådant ansvar, ska utredas inom ramen för en egen utredning, som regeringen planerar att tillsätta under 2011. De under-

sökningar som utredningen om hur ekonomiska stöd till barnfamiljer stödjer samarbete mellan särlevande föräldrar väntas presentera kommer att bli ett användbart bidrag i det arbetet.

Uppdraget

Utredaren får i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att erbjuda alla föräldrar som separerar samarbetsamtal.

Utredaren ska vidare utreda om kommuners skyldighet att erbjuda samarbetsamtal även ska innefatta frågor om hur det ekonomiska ansvaret för barnet fördelas mellan föräldrarna.

Uppdraget ska fortfarande redovisas senast den 1 juni 2011.

(Socialdepartementet)

Resultatet av telefonintervjuer, november 2010

På uppdrag av utredningen genomförde intervju företaget TNS Sifo under hösten 2010 ett antal telefonintervjuer med föräldrar. Intervjuerna genomfördes som en s.k. omnibus där flera olika frågor från olika uppdragsgivare ställs till intervju personerna. Syftet med undersökningen var att få kunskap bl.a. om hur föräldrar samarbetar i frågor som rör ekonomi, hur de ser på delning av det allmänna barnbidraget samt vilken form av information och stöd de önskar i frågor som rör barnets försörjning.

Av de 3 000 personer som kontaktades angav 796 personer att de hade egna barn under 18 år. De flesta frågorna riktades till alla föräldrar, medan några av frågorna enbart ställdes till de föräldrar som har barn som bor växelvis hos sig (se bilagan nedan).

Närmare om undersökningsresultaten

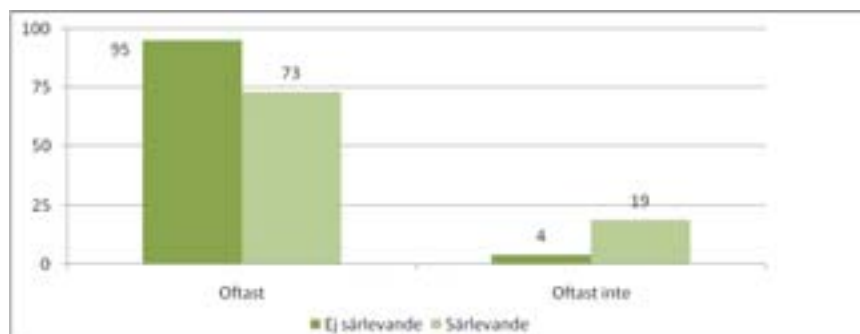
Av de svarande lever 81 procent tillsammans med barnets andra förälder och resterande föräldrar är särlevande. Andelen särlevande är fler bland äldre föräldrar (50–64 år).

De särlevande föräldrarna har även fått frågan hur barnet bor. Om det finns flera barn gäller frågan det äldsta barnet. Resultatet för andel barn som bor växelvis är 37 procent, vilket är liknande Försäkringskassans resultat (41 procent) och enkätundersökningen Jämställt föräldraskap (32 procent). Mönstret för män och kvinnor känns också igen. Kvinnor anger i högre utsträckning att de har barnen boende hos sig mer än hos männen, liksom att män anger en högre grad av växelvist boende än vad kvinnorna gör. Det är även betydligt vanligare med växelvist boende när föräldrarna har högre utbildning än grundskola och har över 250 000 kronor i årsinkomst.

Tabell 1 Hur barn till särlevande föräldrar bor, totalt och fördelat på kvinnor och män, procent

	Totalt	Män	Kvinnor
Bara hos mig	18	8	27
Mest hos mig	21	6	34
Ungefär lika	37	45	30
Mest hos den andra föräldern	20	35	6
Bara hos den andra föräldern	2	3	1
Annat	2	4	1
Totalt	100	100	100

Alla föräldrar har tillfrågats i vilken utsträckning föräldrarna är överens om vad barnet behöver när det gäller exempelvis kläder, fritidsaktiviteter, mobiltelefon, dator. Av alla svarande föräldrar uppger 91 procent att de oftast är överens med den andra föräldern. Män anser sig vara mer överens än vad kvinnor gör. Det är vanligare att inte vara överens när föräldrarna inte bor ihop, se diagram 1 nedan. Allra vanligast att inte vara överens upplever de föräldrar som har barnet boende mest hos sig. Av de särlevande föräldrar som har barnet växelvis boende hos sig anger 14 procent att de oftast inte är överens.

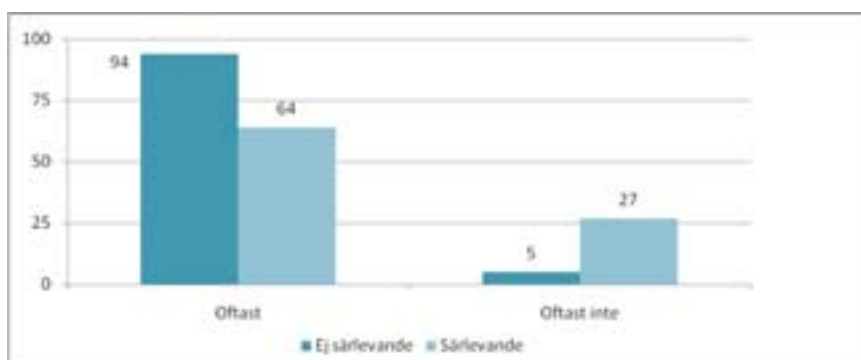
Diagram 1 Hur ofta är du och barnets andra förälder överens om vad ert barn behöver?

Även när man överens om *vad* ett barn behöver har det av utredningens andra undersökningar framkommit att man inte alltid är överens om vad behovet kostar. Därför ställdes en följdfråga om

föräldrarna var överens om kostnaden för att täcka dessa behov. 89 procent av föräldrarna var oftast överens om kostnaden för barnets behov. Fler män än kvinnor upplever att de oftast är överens och yngre föräldrar tycker oftare att de är överens än vad äldre föräldrar gör.

Bland de särlevande föräldrarna är det skillnad på hur ofta de är överens om kostnaden. De som har barnet växelvis hos sig har högst andel föräldrar som är överens – 77 procent. Men även bland dem som inte har barnen mest hos sig anger en hög andel att de oftast är överens. Bland dem som har barnet boende hela tiden eller mest är det enbart hälften som anger att de oftast är överens med den andra föräldern om kostnaden för att täcka barnens behov.

Diagram 2 Hur ofta är ni överens om kostnaden för att täcka dessa behov?

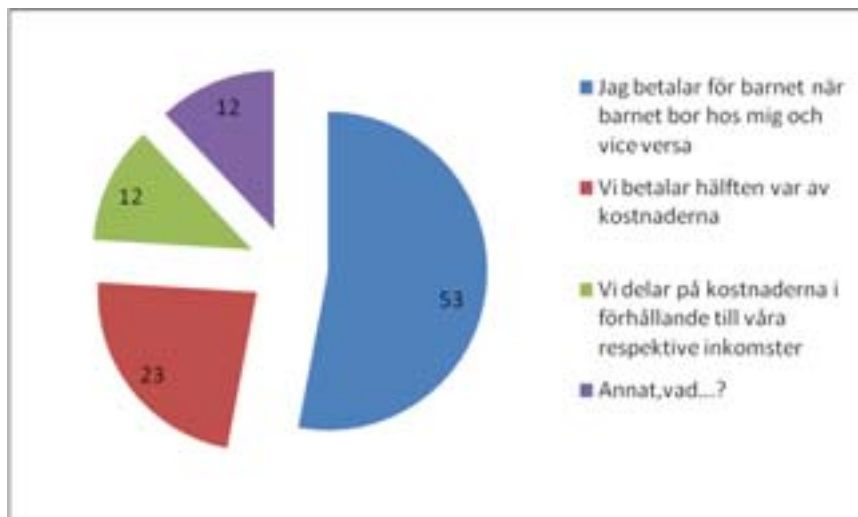

Hur fördelar föräldrar med barn som bor växelvis kostnader för barnet?

För att få en uppfattning om hur föräldrar som valt ett växelvist boende för barnen sinsemellan fördelar kostnader för barnen ställdes en särskild fråga enkom till dem. Frågan som ställdes var om de delade på kostnaderna för barnet. Resultatet (observera att urvalet var 75 personer) visade att en överväldigande majoritet, 89 procent, svarade ja på den frågan. När undersökningen var avslutad gav utredningen TNS Sifo ett tilläggsuppdrag där de ringde upp dessa 75 personer för att ställa en följdfråga om *hur* de delar på kostnaderna. 54 personer gick att nå. Resultatet visas i diagram 3. Det allra vanligaste är att föräldrarna betalar för de kostnader som uppkommer när barnet bor hos dem. En fjärdedel delar på kostnaderna och

betalar hälften var medan ytterligare en åttondel, 12 procent, fördelar kostnaderna efter inkomstrelationen föräldrarna emellan. Den åttondel som har svarat "annat" har även lämnat öppna svar. Föräldraparen som svarat här har oftast en överenskommelse av något slag. Exempel är att man tar kostnaden när man har barnet hos sig, men delar på större utgifter. Eller att man har ett gemensamt konto där pengar sätts in, eller att en förälder får barnbidrag och betalar en stor utgift och därefter delar föräldrarna på resten av kostnaderna.

Diagram 3 Hur delar föräldrar till växelvis boende barn på kostnader för barnen, procent

Frågor om barnbidraget

En särskild avdelning i frågebatteriet behandlade frågor om föräldrars uppfattning om barnbidraget. 57 procent av samtliga föräldrar anser att barnbidraget ska kunna delas med hälften mellan föräldrar. 30 procent avvisar förslaget och drygt var tionde förälder är tveksam eller vet inte. Särlevande föräldrar har en i något högre grad positiv syn på möjligheten att dela barnbidraget och 63 procent av dem svarar ja på frågan. Fler kvinnor än män svarar ja på frågan.

Bland särlevande föräldrar som har barnet boende växelvis hos sig är det hela 81 procent som anser att barnbidraget bör kunna

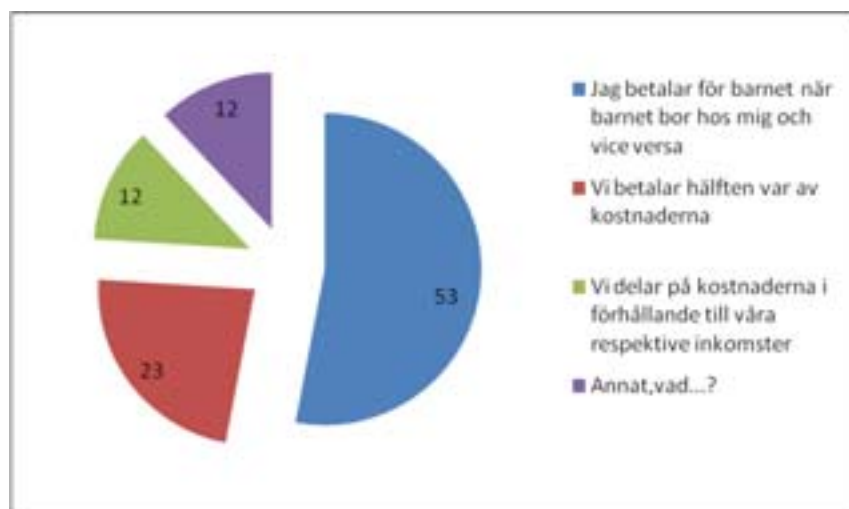
delas. De föräldrar där barnet bor hela tiden hos den ena, liksom särlevande föräldrar som barnet bor mest hos har i lägre utsträckning svarat ja på frågan.

Tabell 2 Andel föräldrar som anser att barnbidraget bör kunna delas mellan föräldrar, procent

	Samtliga	Ej särlevande	Särlevande
Ja	57	56	63
Nej	30	31	28
Tveksam, vet ej	13	13	9

De föräldrar som ansåg att barnbidraget ska kunna delas till hälften mellan föräldrarna fick även frågan om på vilket sätt detta ska ske. I diagram 4 kan vi se att det är två sätt som föredras. Barnbidraget kan delas lika efter anmälan från båda föräldrarna, vilket i högre utsträckning föredras av kvinnor, samt barnbidraget ska delas automatiskt i samband med barnets födelse vilket föredras av män. De föräldrar som svarat "på annat sätt" fick även lämna öppna svar. De återfinns i sin helhet i bilagan, nedan.

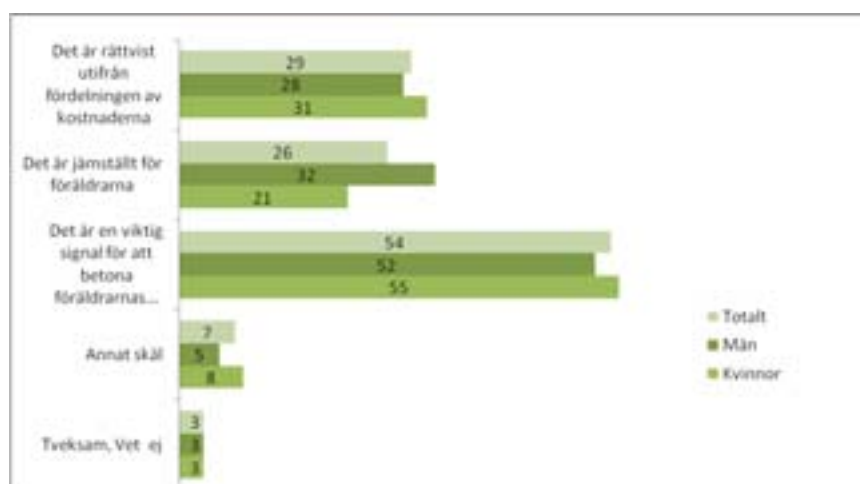
Diagram 4 På vilket sätt ska barnbidraget kunna delas, procent

Föräldrar som svarat att barnbidraget ska kunna delas till hälften fick även en fråga kring varför de tycker så. Resultatet redovisas i

diagram 5. Över hälften av föräldrarna tycker att det är en viktig signal för att betona föräldrarnas gemensamma försörjningsansvar för barnet. Knappt 30 procent anser att det borde delas eftersom det är rättvist utifrån fördelningen av kostnader och en dryg fjärdedel anser att det borde delas för att det är jämställt för föräldrarna. Det är fler män än kvinnor som anser att det är riktigt ur ett jämställdhetsperspektiv. Det finns även öppna svar som redovisas i bilagan, nedan. Många öppna svar visar att föräldrarna ska få välja själva, men att det kan vara bra med delning när föräldrarna inte bor ihop. Flera påpekar även att barnbidraget borde inkomstprövas.

Diagram 5 Varför tycker du att barnbidraget ska delas? Procent

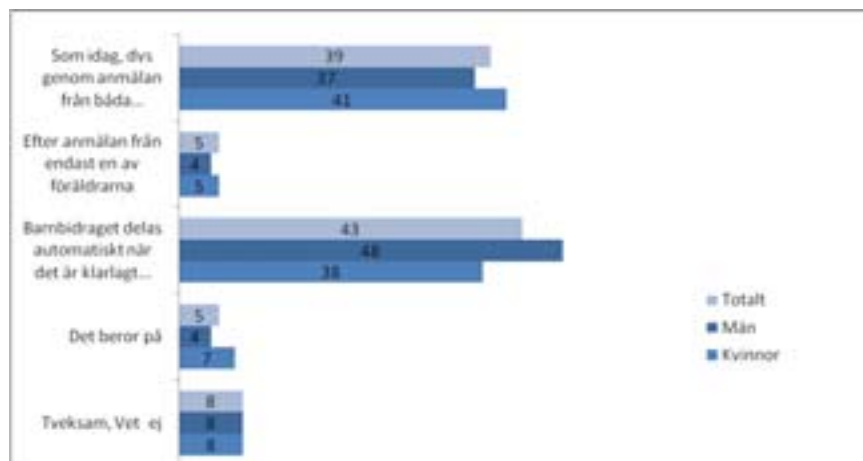

En fråga ställdes till alla föräldrar. Frågan handlade om hur barnbidraget ska kunna delas mellan föräldrar där barnen bor växelvis. 43 procent ansåg att barnbidraget borde delas automatiskt när det var klarlagt att barnen bodde växelvis, något fler män än kvinnor anser det. 39 procent ansåg att det borde fungera som i dag, dvs. att föräldrarna måste vara överens för att barnbidraget ska kunna delas. För dem som svarat att det beror på, finns anledningarna redovisade i öppna svar i bilagan, nedan. Vanliga svar är att den som har sämst ekonomi ska få barnbidraget, eller att den som har barnet mest ska ha barnbidraget. Några efterlyser gemensamt konto, medan det finns några som anser att mamman ska ha barnbidraget både med anledning av att det är mammor som vet bäst och att en

del pappor inte borde få några pengar alls. En del nämner även att det borde vara så enbart om man bor varannan vecka.

Särlevande föräldrar skiljer sig något från sammanboende föräldrar i denna del. Det är över hälften av de särlevande med barn som bor växelvis som anser att det ska kunna delas automatiskt när det är klarlagt att barnen bor växelvis. Av de särlevande föräldrar som har barnen boende hela tiden är det 69 procent som anser att det bör vara som i dag. Av de föräldrar som har barnen boende lite, eller inte alls, tycker bara 25 procent att dagens system är det bästa.

Diagram 6 Hur ska barnbidraget kunna delas mellan föräldrar vars barn bor växelvis? Procent

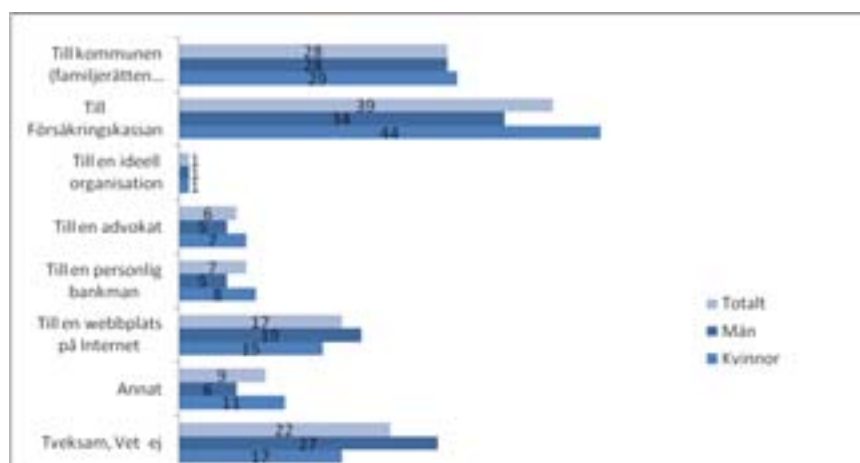
Avgiften och fakturan för maxtaxan

Utredningen har fått signaler om att maxtaxan både vad gäller avgiftens beräkning och i vilken utsträckning det går att få fakturor till två adresser är ett problem för särlevande föräldrar. En fråga ställdes därför till de föräldrar som har barn som bor växelvis om de är nöjda med det sätt kommunen beräknar avgiften och fakturerar för förskola och fritids. 47 procent av dem är nöjda, 18 procent av dem är inte nöjda och 34 procent är tveksamma. De som angav att de inte var nöjda har fått ange varför i ett öppet svar. Dessa redovisas i bilagan, nedan. Något svar efterlyser anpassning efter särlevande föräldrar och några upplever orättvisor i hur behov och avgift förhåller sig till varandra.

Informationssökning

För att få närmare kunskap om vilken information och vilket stöd föräldrar önskar i frågor som rör barns försörjning ställdes en fråga till alla föräldrar om de visste var de kan hitta information om de har frågor kring barnens ekonomi och försörjning. 51 procent svarade ja, varav betydligt fler kvinnor än män, medan 44 procent svarade nej. Samtliga föräldrar tillfrågades också om vart de skulle vända sig vid en eventuell separation m.m. för att få information och stöd om frågor som rör barnets försörjning, boende etc. Det var möjligt att ange mer än en källa. Den vanligaste informationskällan är Försäkringskassan dit 39 procent skulle vända sig, fler kvinnor än män. 28 procent skulle vända sig till kommunen. En relativt stor andel 22 procent vet inte vart de skulle vända sig. Ytterligare 17 procent skulle söka sin information via en hemsida. Några skulle även vända sig till en advokat eller en personlig bankman. Relativt många, 9 procent, har svarat annat och har då fått möjlighet att ange detta i ett öppet svar som redovisas i bilagan, nedan. Vanliga svar är Konsumentverket, Skattemyndigheten eller vänner.

Diagram 7 Vart skulle föräldrar vända sig vid en ev. separation eller skilsmässa för att få information och stöd om frågor som rör barnets försörjning, boende etc.

Bilaga till resultatredovisning av telefonintervjun

ENKÄTFRÅGOR till föräldrar, som har minst ett barn under 18 år, om barns kostnader, delning av barnbidraget, information m.m.

Om flera barn, ombeds respondenten svara för det äldsta gemensamma barnet och födelseår för barnet.

Bakgrundsfrågor

1. Har du några egna barn som är under 18 år?

- a. Ja.
- b. Nej.

2. (om ja på 1) Har du något barn under 18 år tillsammans med någon som du inte lever med?)

- a. Nej, jag lever med mitt/mina barns mor/far
- b. Ja, jag har barn under 18 år tillsammans med någon jag inte lever med
- c. Annat, t.ex. andra föräldern avliden

3. (om b på 2) Var bor barnet/barnen, bara hos dig, mest hos dig, ungefär lika, mest hos den andra föräldern, bara hos den andra föräldern (om det finns flera barn, svara för det äldsta barnet.

- a. bara hos mig
- b. mest hos mig
- c. ungefär lika
- d. mest hos den andra föräldern
- e. bara hos den andra föräldern
- f. annat.

4. (till alla som har barn) Är ni (dvs. du och barnets andra förälder) oftast eller oftast inte överens om vad ert barn behöver i form av kläder, fritidsaktiviteter, saker som mobiltelefon, dator m.m.?

- a. Oftast.
- b. Oftast inte.
- c. Vet inte.

5. (till alla som har barn) Är ni oftast eller oftast inte överens om kostnaderna för att täcka dessa behov?

- a. Oftast.

b. Oftast inte.

c. Vet inte.

6. (Till alla som har barn) Tycker du att barnbidraget ska kunna delas med hälften mellan föräldrar?

a. Ja.

b. Nej.

c. Ingen åsikt.

7. (Om ja på 6) På vilket sätt ska barnbidraget kunna delas, efter anmälan från båda föräldrarna, automatiskt i samband med barnets födelse, eller kanske på något annat sätt...

a. Efter anmälan från båda föräldrarna.

b. Automatiskt i samband med barnets födelse.

c. På annat sätt, nämligen...

8. (Om ja på 6) Varför tycker du barnbidraget ska delas?

a. Det är rättvist utifrån hur kostnaderna för barnet fördelas mellan föräldrarna.

b. Det är jämställt för föräldrarna.

c. Det är en viktig signal för att betona föräldrarnas gemensamma försörjningsansvar för barnet.

d. Annat skäl, nämligen...

9. (Om ja på 6) Om ett barn bor ungefär lika mycket hos båda sina föräldrar (dvs. växelvis) på vilket sätt ska barnbidraget då kunna delas?

a. Genom anmälan från båda föräldrarna (dvs. båda måste vara överens).

b. Efter anmälan från endast en av föräldrarna.

c. Ingen anmälan krävs, barnbidraget delas automatiskt när det är klarlagt att barnet bor växelvis.

d. Ingen åsikt.

e. Det beror på, nämligen...

10. (om 3 c) Du har barn som bor växelvis hos dig (dvs. ungefär lika mycket hos dig och den andra föräldern) – delar du och barnets andra förälder på kostnader för barnet?

a. Ja.

b. Nej.

c. Vet inte.

d. Annat, nämligen...

11. (om 3 c) Är du nöjd med det sätt kommunen beräknar avgiften och fakturerar för förskola/fritids?

- a. Ja.
- b. Nej.
- c. Vet inte.

12. (Om 11 b) Om du har svarat nej – varför är du inte nöjd?

Frisvar: _____

13. (Till alla som har barn) Om du skulle behöva information om frågor som rör barns ekonomi och försörjning, vet du var du kan hitta sådan information?

- a. Ja.
- b. Nej.

14. (Till alla som har barn och lever med den andra föräldern =2a (Vart skulle du vända dig vid en eventuell separation för att få information och stöd om frågor som rör barnets försörjning, boende etc.?)

- a. Till kommunen(familjerätten).
- c. Till Försäkringskassan.
- d. Till en ideell/fristående organisation.
- e. Till en advokat/familjerättsjurist.
- f. Till en personlig bankman.
- g. Till en webbplats på Internet med samlad information.
- h. Annat, nämligen...

16. Fråga om personlig inkomst

Sammanställning av telefonintervjuernas öppna svar

Fråga 3b

Du har barn som bor växelvis hos dig och hos den andra föräldern. Hur fördelar ni kostnaderna för barnet?

- Hon betalar omsorg och får hela barnbidraget men sen står vi var och en för kostnaderna när barnet bor hos vardera.
- Jag betalar allt.
- Jag betalar när barnet är här och han när hon är där. Vid större inköp delar vi på kostnaden.

- Pappan tar barnbidraget, mamman betalar kläder och skor osv. Mamman betalar barnomsorg och pappan hälften IBLAND. Anser pappan det har försvunnit pengar tar denna pengar. Mamman anser att pappan ska betala fritidsaktiveter men detta drar pappan av.
- Vi betalar lika mycket utan att tänka på kostnaderna.
- Vi betalar själva för barnet när barnet bor hos vardera sedan delar vi stora kostnader såsom fritids och dylikt.
- Vi betalar själva för henne när hon bor hos vardera av oss. Men hennes pappa betalar för kläder och andra utgifter.
- Vi har ett gemensamt konto med pengar till barnet. Försöker ta de flesta kostnaderna på barnbidraget sen delar vi kostnaderna beroende på varderas inkomst.

Fråga 7

På vilket sätt ska barnbidraget kunna delas, efter anmälan från båda föräldrarna, automatiskt i samband med barnets födelse, eller kanske på något annat sätt

- Anmälas om familjesituationen ändras.
- Att föräldrarna har respekt för varandra och delar på det för barnets bästa, under vissa omständigheter, till exempel att föräldrarna inte bor ihop.
- Att man kan säkerställa att det kommer barnet tillgodo.
- Avgöra själva.
- Barnbidrag ska vara behovsprövat och att de ser efter vad föräldrarna tjänar var för sig.
- Barnbidraget ska gå dit där barnet bor mest.
- Behovsprövas först.
- Beroende på situationen, om barnet bor mest hos den ena föräldern så ska den få det mesta av barnbidraget.
- Beroende på vad barnet bor.
- Beror på var barnet bor. Den som har minst inkomst.
- Beslut utifrån hur barnet bor per vecka. Om barnet bor varannan vecka hos föräldrarna, så ska det delas upp på 50/50.

- Bör prövas för varje fall.
- Bör sättas in på konto tills barnen blir 18 år.
- Delad vårdnad ska automatiskt bli delat barnbidrag.
- Delad vårdnad.
- Delas med separation.
- Den har rättvis fördelning.
- Det beror på inkomsterna, vem som har högst inkomst.
- Det bästa är om man är överens, är det så att man inte är överens ska det finnas någon annan som kan styra det.
- Det ska gå efter bara en anmälan från en av föräldrarna.
- Där barnet får vårdnad.
- Efter anmälan från en förälder.
- Efter en separation.
- Efter vårdnadsgrad.
- Ena föräldern bestämmer.
- Enbart vid en eventuell separation.
- Enbart vid skilsmässa.
- Endast om föräldrarna är separerade.
- Får bedömas efter inkomst, behov etc.
- Föräldrarna ska komma överens med varandra om det.
- Genom att man skickar in ett papper.
- Har man delad vårdnad så ska det gå till båda föräldrarna.
- Hälften ska gå till mamman och hälften till pappan, oavsett.
- I två olika hushåll ska barnbidraget delas upp jämnt, för det kostar lika mycket för båda föräldrarna att ha barnet.
- Inkomst ska ligga i grunden så att den som har minst inkomst ska ha mest barnbidrag och den föräldern som har barnet.
- Inkomstbeprövat. Vid likvärdig ekonomi, lika delning.
- Jag anser att om båda har vårdnad så ska de få hälften var.

- Jag tycker att det kan ske automatiskt vid skilsmässa om barnets vårdnad delas lika mellan föräldrarna.
- Jag tycker det är bra om föräldrarna själva kommer överens.
- Man gör en prövning om föräldrarna har lika stort behov.
- Man kan välja själv.
- Man skulle kunna välja om det ska delas eller inte.
- När föräldrarna är separerade.
- Om delad vårdnad fastställs ska man komma överens om hälften var.
- Om man har ansökt om delad vårdnad ska barnbidraget delas automatiskt, tycker jag.
- Om man har två olika familjeboenden.
- Om man separerar kan det vara bra att kunna dela bidraget.
- Problemet uppstår vid separationer.
- Till den som köper kläder och dylikt.
- Vi har låtit pappan få hela barnbidraget. Han sköter alla inköp till barnet på grund av att han är hemma på dagarna.
- Vid behov.
- Vid delad vårdnad.
- Vid separation bör man ha delat barnbidrag när det är gemensam vårdnad, inte annars.
- Vid separation.
- Vid separation.
- Vid skilsmässa.
- Överenskommelse mellan föräldrarna.

Fråga 8

Varför tycker du barnbidraget ska delas?

- Bör delas om föräldrarna har barnen varannan vecka.
- Den ena föräldern får betala så mycket i underhåll.
- Det beror på vilken av föräldrarna som tjänar mest.

- Det är en självklarhet.
- Det är situationen som ska bestämma om en delning sker och hur den ser ut. Föräldrarnas inkomster ska påverka hur barnbidraget ska delas.
- Det är ändå barnens pengar, så valfrihet ska finnas.
- Efter egen valfrihet.
- För att det ska vara barnen som får de pengarna.
- För de som är skilda är det bra.
- I fall där föräldrarna är skilda ska båda betala lika mycket och därför ska barnbidraget delas lika.
- Jag kan tänka mig att det är ett bekymmer för de som är skilda.
- Jag tror det kan leda till bra diskussioner tidigt och att det blir färre missförstånd.
- Jag tycker att den föräldern som de bor hos den största delen ska ha den största delen av barnbidraget.
- Jag tycker att inkomsten ska påverka hur barnbidraget fördelas. Den som tjänar minst ska få mest i bidrag. Det påverkar också hur boendet ser ut.
- Jag tycker det är opraktiskt.
- Jag tycker inte det är viktigt. Alla får göra som de vill.
- Man måste tänka vad som är bäst för barnen.
- När de delar på sig och den ena har lägre ekonomi ska de dela så den föräldern får mer eller möjligtvis hela, beroende på allas inkomst.
- Om barnen bor hälften hos varje förälder.
- Om det är två olika familjeboenden.
- Om föräldrarna är separerade är det ett gott alternativ.
- Om föräldrarna är skilda ska barnbidraget delas om barnen bor växelvis.
- Om man har delad vårdnad ska föräldrarna kunna dela på barnbidraget.
- Om man inte bor på samma ställe.

- Om man är ensamstående ska man ha det ensam, men om man lever ihop med den andra föräldern behöver inte pengarna delas.
- Om vårdnaden är lika delad mellan föräldrarna.
- Så att båda föräldrarna vid en eventuell skilsmässa få ta del av barnbidraget. Detta med förutsättning att man har delad vårdnad.
- Tycker bara det ska delas om föräldrarna är skilda och inte lever tillsammans.
- Ur ett samhällsperspektiv kan det vara en rättvisefråga, men det är bara en liten del av en yrkesekonomi. Det finns viktigare och större frågor att ta hand om.
- Vid olika inkomster föräldrarna emellan bör man pröva hur stor del var och en ska motta.
- Vid separation är det det bästa alternativet.
- Är man hälften hos båda ska det delas på hälften.

Fråga 9

I dag kan barnbidraget delas mellan föräldrar om barnet bor ungefär lika mycket hos dem båda och båda föräldrar är överens om delning. På vilket sätt tycker du att barnbidraget ska kunna delas mellan dem båda föräldrarna?

- Att det kommer in på konto, på bådass konto och det delas hälften.
- Att det prövas i enskilda fall, om till exempel en förälder tjänar mycket mer pengar, kanske han/hon inte behöver bidraget.
- Beroende på vilken inkomst man har, tjänar en person mindre än den andra, så är det personen som tjänar minst som ska ha barnbidraget.
- Beror på om man är ensamstående eller inte, så ska den som tjänar mindre få mer barnbidrag.
- Beror på situationen mellan föräldrarna.
- Bör styras efter parternas ekonomiska förutsättningar.
- Den som barnet bor mest hos ska ha övervägande delen av barnbidraget.

- Den som har minst inkomst får barnbidraget.
- Den som har minst inkomst kan efter prövning ha rätt till barnbidraget (till exempel en har 20 000 kronor per månad och en 40 000 kronor per månad).
- Den som har större behov och sämre inkomst tycker jag ska få detta.
- Det beror på var barnet bor mest.
- Det beror vilken livssituation man är i.
- Det måste vara en ekonomisk fråga, beror på om föräldrarna tjänar olika. Det kanske behövs en behovsprövning.
- Det rättvisa vore att man på något sätt såg till att man får en rättvis fördelning efter föräldrarnas inkomster.
- Det ska bero på personens ekonomi. Den som har sämst ekonomi ska få pengarna.
- Det ska vara delat, men om den ena föräldern tjänar mycket sämre än den andra tycker jag att barnbidraget ska differentieras mellan föräldrarna.
- Det är bäst om mamman tar pengarna, mamman vet mer än pappan vad barnet behöver.
- Det är den som har den mest.
- Efter behov.
- Efter beroende på vårdnaden.
- Föräldrarnas lön är avgörande.
- Generellt delas, men det ska även finnas möjlighet att komma överens om att endast en ska kunna få hela barnbidraget.
- Hur föräldrarna är. Det måste bedömas från fall till fall. En del pappor, tycker jag, borde inte ha några pengar alls.
- Hälften om man är skilda.
- Hälften, hälften.
- Hålla barnbidraget tills barnet är 18 år.
- Inkomstbeprövat. Tjänar ena föräldern mycket och den andra inte, så ska den som tjänar lite få barnbidraget.

- Inkomsten.
- Jag anser att barnbidraget ska delas efter hur man bor.
- Jag anser att det avgörande ska vara behov.
- Jag anser att inkomsten ska påverka hur en delning av barnbidraget ska se ut. Ofta tjänar mannen mer än kvinnan och har då inte samma behov av barnbidraget. Då bör kvinnan få mer barnbidrag.
- Jag anser egentligen att föräldrarna själva ska kunna dela barnbidraget när så behövs. Barnbidraget borde gå direkt till barnet.
- Jag skulle vilja ha ett gemensamt konto dit pengarna går in.
- Jag tycker att barnbidraget ska fördelas procentuellt efter hur mycket barnet bor hos en. Bor barnet 50 procent hos varje förälder, ska varje förälder ha 50 procent av bidraget. Om en förälder har barnet 70 procent av tiden ska han/hon ha 70 procent av bidraget.
- Jag tycker att barnbidraget ska gå till mamman om det delas.
- Jag tycker att barnet ska ha barnbidraget.
- Jag tycker att den barnet är hos mest ska få barnbidraget.
- Jag tycker att det är en mors uppgift att sköta barnets behov vad gäller kläder, leksaker och så vidare. Därför tycker jag att mamman till barnet borde få hela barnbidraget.
- Jag tycker man kan ha barnbidraget varannan månad.
- Känns rättvist.
- Man bör säkerhetsställa att barnet bor lika mycket hos båda föräldrarna samt kolla på de ekonomiska förutsättningarna.
- Om barnet bor lika mycket hos båda föräldrarna.
- Om båda har lika stor försörjningsplikt så tycker jag att det kan delas.
- Om de har delad vårdnad ska barnbidraget delas lika. I annat fall ska det delas efter hur förhållandena ser ut, det vill säga bor barnet 70 procent hos mamman ska hon ha 70 procent av barnbidraget.
- Om de är separerade är det ett gott alternativ.

- Om man har barnet i en vecka var, då tycker jag att man bör dela på barnbidraget, annars inte.
- Prövas för varje enskilt fall.
- Vem som sköter handlingen av till exempel kläder.

Fråga 10

Du har barn som bor växelvis hos dig (dvs. ungefär lika mycket hos dig och den andra föräldern) – delar du och barnets andra förälder på kostnader för barnet?

- Jag får barnbidraget och då betalar jag mer.

Fråga 12

Varför är du inte nöjd?

- Barnet måste vara skrivet på ett ställe.
- De har inte anpassat sig till att folk har gått isär.
- Det ska vara individuell prövning baserad på inkomst, bakgrund och bostadsområde. Det ska bedömas olika om man bor i ett område för rika eller fattiga.
- Därför att det går på hela hushållets inkomst.
- Därför att det har med kostnaden att göra. Jag får betala lika mycket, fastän barnet inte är där mer än 15 timmar per vecka.
- För att allt är inkomstbeprovat. Om den ena föräldern har mindre pengar så får den betala mindre och det är fel.
- Han får barnbidrag och hon får räkningarna.
- Jag tycker att avgifterna ska delas lika mellan föräldrarna.
- Jag tycker att differentieringen är så smal mellan minimum och maximum. Fler nivåer behövs.

Fråga 14

Vart skulle du vända dig vid en eventuell separation eller skilsmässa för att få information och stöd om frågor som rör barnets försörjning, boende etc.?

- Anhörig med erfarenhet.
- Banken eller pappan.

- Banker och Konsumentverket.
- Barn och omsorg.
- Barnvårdscentralen och Socialen.
- Barnbidrag.
- Bekantskapskretsen.
- Börja med att kolla på Internet, Google.
- Det är föräldrarnas uppgift att lösa.
- Ekonomisk rådgivning på Konsumentverket eller banken.
- Familj och vänner.
- Folkbokföringen.
- Fråga vänner som har skilt sig.
- Frågar först vänner och kollegor.
- Försöka ringa någon som jag har letat upp på Internet.
- Föräldrar. Någon annan i en liknande situation.
- Gula Sidorna.
- Hanterar själv.
- Har vänner som jobbar med det.
- Ingenstans.
- Jag går till banken.
- Jag ringer mamma och frågar hur jag ska göra.
- Jag skulle gå till min bank.
- Jag skulle möjligen vända mig till en väninna.
- Jag skulle vända mig till nära vänner och fråga om råd.
- Jag skulle vända mig till vänner först och främst för att få tips.
- Kolla på Internet.
- Konsumentombudsmannen.
- Konsumentupplysningen och banken.
- Konsumentverket, kollar på Internet och ser vad jag hittar.

- Konsumentverket.
- Konsumentverket.
- Konsumentverket.
- Konsumentverket.
- Konsumentverket.
- Landstinget.
- Lyckligt gift.
- Man kan ju bland annat fråga vänner.
- Nätet.
- Regelverk.
- Skattemyndigheten.
- Skattemyndigheten.
- Skattemyndigheten.
- Skattemyndigheten.
- Skattemyndigheter.
- Skattemyndigheterna.
- Skatteverket.
- Skatteverket.
- Skatteverket.
- Skatteverket.
- Socialen.
- Socialen.
- Socialen.
- Socialen.
- Socialkontoret.
- Socialtjänsten.
- Socialtjänsten.
- Socialtjänster.

- Stadsdelsförvaltningen.
- Swedbank.
- Talat med anhöriga.
- Till banken.
- Till min fars fru.
- Till någon jag känner.
- Tingsrätten.
- Vi föräldrar, Internet.
- Vi som muslimer har regler i islam som vi följer. Vid en skilsmässa vänder vi oss om till en Iman eller shejk.
- Via Google.
- Vänner och bekanta.
- Vänner och bekanta.
- Vänner.

Brisenkäten – resultat

Under några veckor i oktober och november 2010 hade barn som besökte BRIS hemsida möjlighet att svara på några (enkät)frågor om hur de upplever att vara barn till särlevande föräldrar samt särskilt om föräldrarnas samarbete om ekonomi och kostnader för att köpa sådant som barn behöver. Frågorna formulerades av utredningen tillsammans med personal på BRIS och insamlingen av svaren skedde via ett externt bolag som BRIS hade anlitat. Tre av frågorna hade öppet svarsalternativ. Frågorna finns i bilaga, nedan.

Sammanlagt svarade 144 barn på webb-enkäten. 129 flickor och 14 pojkar (samt en person som inte hade angett kön). I snitt var barnen 14 år. Den yngsta var 8 år och den äldste var 21 år. Även här fanns en person som inte angivit sin ålder.

I det följande presenteras en sammanställning av de svar som barnen lämnade.

Boende

Drygt hälften av barnen bor mest hos mamma, drygt en tredjedel bor växelvist hos båda föräldrarna och resten fördelas mellan mest hos pappa och annat. När barnen har svarat ”på annat sätt” är det vanligt med fosterhem eller institutionsplacering. (Med tanke på andelen svarande barn som inte bor med någon av sina föräldrar får man anta att de barn som har svarat på enkäten inte är ett genomsnitt av svenska barn.) Däremot är det värt att notera att andelen växelvist boende barn ligger inom ramen för det som både Försäkringskassan och utredningen har fått vid enkätundersökningar, dvs. drygt 30 procent.

Tabell 1a Hur de svarande barnen angett att de bor, antal och andel

	Antal	Andel
Mest hos mamma	73	51 %
Mest hos pappa	11	8 %
Lika mycket hos båda	49	34 %
Annat	11	8 %

Det är vanligast för flickor att bo mest hos sin mamma, vilket drygt hälften gör, medan en dryg tredjedel bor lika mycket hos både mamma och pappa. Pojkarna är för få till antalet för att siffrorna ska kunna användas i detta sammanhang.

Tabell 1b Hur de svarande barnen angett att de bor, antal och andel

	Antal		Andel	
	flickor	pojkar	flickor	pojkar
Mest hos mamma	69	3	54 %	19 %
Mest hos pappa	9	2	7 %	13 %
Lika mkt hos båda	41	10	32 %	63 %
Annat	9	1	7 %	6 %

På frågan om hur de tycker att det boende de har är svarar en fjärdedel av barnen att det är dåligt, nära hälften att det är bra och en tredjedel vet inte eller har ingen åsikt.

Tabell 2a Vad barnen tycker om hur de bor, antal och andel

	Antal	Andel
Bra	65	45 %
Dåligt	34	24 %
Vet ej	44	31 %

Om man ska våga sig på någon tolkning av tabell 2b så är det att de som bor mest hos en förälder tycker att det är bättre än de som bor lika mycket hos båda.

Tabell 2b Vad barnen tycker om hur de bor, antal och andel

	Antal			Andel		
	bra	dåligt	vet ej/"okej"	bra	dåligt	vet ej/"okej"
Mest hos mamma	38	15	19	53 %	21 %	26 %
Mest hos pappa	6	3	2	55 %	27 %	18 %
Lika mkt hos båda	19	15	15	39 %	31 %	31 %

Kommer föräldrarna överens?

På frågan om hur ofta föräldrarna verkar vara överens om det mesta som rör dig svarade lika många barn oftast eller ibland, medan en knapp tredjedel svarade aldrig.

Tabell 3a Hur ofta verkar dina föräldrar vara överens om det mesta som rör dig? Antal och andel

	Antal	Andel
Alltid	1	1 %
Oftast	51	36 %
Ibland	50	35 %
Aldrig	39	28 %
Vet ej	0	0

När frågan delas upp efter hur barnen bor visar det sig att det skiljer sig i hur ofta man anger "Aldrig" som svarsalternativ. Det är vanligare när barnet bor mest hos mamman och minst vanligt när barnen bor lika mycket hos båda föräldrarna.

Tabell 3b Hur ofta verkar dina föräldrar vara överens om det mesta som rör dig? Antal och andel

	Antal				Andel			
	alltid	oftast	ibland	aldrig	alltid	oftast	ibland	aldrig
Mest hos mamma	1	22	23	25	1 %	31 %	32 %	35 %
Mest hos pappa	0	4	4	3	--	36 %	36 %	27 %
Lika mkt hos båda	0	20	21	8	--	41 %	43 %	16 %
Annat	0	5	2	3	--	50 %	20 %	30 %

På frågan om vad föräldrar bråkar om, ifall de gör det, är det vanligaste svaret (29 procent) att de bråkar om pengar. I 15 procent av svaren bråkar föräldrarna om annat vilket ofta är om allt. Ungefär lika många (14 procent) svarar att det handlar om vad barnen får göra eller inte får göra. Ungefär lika vanligt är det att det handlar antingen om hos vem av föräldrarna barnet ska bo eller hur ofta man ska träffa den förälder man inte bor hos.

Det finns inga tydliga skillnader om man delar upp tabell 4 efter hur barnen bor.

Tabell 4 Vad bråkar föräldrar om, antal och andel

	Antal	Andel
Pengar	42	29 %
Kompisar/skola	7	5 %
Annat/allt	22	15 %
Vad jag får och inte får göra	20	14 %
Boendet	8	6 %
Umgående	11	8 %
Vet ej	1	1 %
Inget svar	33	23 %

Det vanligaste (48 procent) som föräldrarna bråkar om när det gäller pengar är inköp till barnen, till exempel kläder, cyklar, mediciner, dator/mobiltelefon m.m. Var femte föräldrapar bråkar om vad pengar ska användas till. 16 procent är oense om kostnader för fritidsaktiviteter. Svaren för "annat" handlar dels om att de bråkar om "allt", om vem som ska få barnbidragen, om hur mycket pengar föräldrarna är skyldiga varandra, att den ene aldrig bidrar med något osv. Det blir inte några tydliga skillnader när anledningarna fördelas efter boendet.

Tabell 5 När föräldrar bråkar om ekonomi och pengar, vad handlar det om? Antal och andel (notera att de som inte har svarat att de bråkar om pengar är undantagna ur basen)

	Antal	Andel
Vem som ska betala för det jag behöver	39	48 %
Vad pengarna egentligen ska användas till	17	21 %
Vem som ska betala för mina fritidsaktiviteter	13	16 %
Annat	11	14 %
Vet ej	1	1 %

Några av barnen har i de öppna svarsalternativen svarat så här på frågan om vad föräldrarna bråkar om.

Ibland ringer pappa och bråkar med mamma när han är full.. men det är om olika saker (Flicka 12 år)

Vem som ska betala vad, och hur mycket de ska lägga ut. De säger båda att de betalat mer än den andra. (Flicka 16 år)

Att min pappa gav min mamma en massa pengar när de skildes fast de egentligen delade lika. Att pappa aldrig betalar mer än vad han behöver precis. (Flicka 16 år)

Om/när de gör det så är det nog oftast att pappa nästan aldrig lägger några pengar på mig. (Flicka 15 år)

I webbenkäten fanns det även en fråga om det händer att barnet inte kan träffa sin andra förälder för att det inte finns pengar. 15 procent av alla svarande hade upplevt den situationen. Om man i stället jämför enbart med dem som uppger att föräldrarna bråkar om ekonomin så motsvarar barnen med den erfarenheten närmast en tredjedel, 27 procent.

Hur upplever barnen bråk om pengar?

De barn som har svarat att föräldrarna bråkar om pengar har också med egna ord beskrivit hur det känns när det händer. Många blir ledsna, skuldbelägger sig ("om jag inte fanns så skulle de inte behöva bråka om pengar", egen anm.), en del försöker säga till föräldrarna att det inte spelar någon roll med pengarna. Nedan följer flera citat.

försöker inte bry mig, men känner mig värdelös över att jag bara skulle handla om pengar..(Flicka 17 år)

Som att jag hamnar i mitten och får medla mellan dom. (Flicka 18 år)

Jag bryr mig inte speciellt mycket, de är väldigt bra vänner annars och de löser det alltid. (Flicka 13 år)

Jag känner mig som ett jävla fattigmansbarn. Det är jag också, men jag tänker mycket mer på det när de bråkar om pengarna. (Flicka 15 år)

jag blir ledsen och försöker förklara att pengar inte är här i livet och det blir jätte jobbigt, för om jag t.ex. är med mamma och vi ska göra något, så kan vi inte för hon har inte tillräckligt med pengar, då vill hon låna från pappa, men han vill inte låna ut pengar till mamma och blir jag jätte ledsen!! (Flicka 13 år)

Jag bryr mig inte, det är deras bekymmer och skulle jag lägga mig i skulle pappa bli galen och börja slå. (Flicka 15 år)

som att jag är värdelös...eftersom ingen av dom vill låga pengar på mig och skyller på varan vem som ska betala. detta gör att jag har 2 uppsättningar kläder, för små och slitna skor, ingen vinterjacka vantar eller mössa. den enda jackan jag ar är sen jag var 13 år gammal, vilken jag fortfarande kan ha pga, min anorexia...de e bara att vika upp armarna (Pojke 16 år)

Jag får ont i magen och håller på att gråta... Men jag försöker att hålla tårarna tillbaks så att dom inte ska se.. (Flicka 13 år)

att jag inte borde finnas till (Flicka 13 år)

de pratar inte ens om det. vill aldrig veta om varandra.(Flicka 12 år)

Finns det något som kan förändra situationen?

På frågan om vad de tror skulle behövas för att de skulle sluta bråka om pengar har många svarat att de inte vet, eller att det inte finns något som skulle ändra på det. Nedan följer citat från barnen.

att de kan prata...(Flicka 12 år)

Att dom snackade med varandra och inte hade mig som budbärare. (Flicka 14 år)

att pappa blir en bättre pappa. (Flicka 11 år)

Allt dom kan få som hjälp (Flicka 12 år)

Mamma skulle behöva få mer ordning på sina skulder och sin inkomst... Tror jag... (Flicka 13 år)

Att pappa tar mer ansvar tror jag skulle lösa det (Flicka 12 år)

Att mamma fick ett jobb och kunde ordna upp allt igen (Flicka 12 år)

Att mamma fick lika lön som pappa eftersom hon jobbar mer men får mindre betalt! och ändå har mamma bättre utbildning än pappa. JÄVLA GUBBSAMHÄLLE!! (Flicka 15 år)

att jag försvann (Pojke 16 år)

vet inte riktigt.... men kanske att de skriver upp exakt vad de köper åt mig, och för hur mycket. (de ger mig båda lika mycket veckopeng). och att de sen visar varandra. jag tror inte pappa förstår att det mamma köper också är dyrt, hon köper dyra kläder åt mig. (Flicka 16 år)

Kanske ett högre underhåll från den föräldern som betalar det. (Flicka 18 år)

Vad kan samhället göra?

På frågan om vad samhället skulle kunna göra för att föräldrar som inte bor ihop inte skulle bråka om pengar finns det några idéer. Flera handlar om att det är ekonomiskt svårt för sjuka, ensamstående och arbetslösa föräldrar. Fler borde få jobb. Men flera barn nämner även att det borde finnas ekonomiskt stöd, exempelvis höjt barnbidrag, hjälp för att resa mellan föräldrar. En del barn förespråkar delat barnbidrag och några tycker att man borde satsa på att hjälpa föräldrar (terapi eller liknande) för att det är de vuxna som ska klara av problemen utan att dra in barnen.

Tror inte det. Kanske ge båda föräldrarna en viss summa varje månad som ska gå ”å barnens vägnar” ;). (flicka 13 år)

Det var verkligen supersvårt när jag var yngre, min mamma var ensamstående med 2 barn och sjukskriven. Så vi hade inte mycket att leva på i månaden. ofta åt mamma ingenting, hon gav oss maten istället och åt våra rester om vi lämnade. hon kunde inte arbeta för att hon har och hade nackbesvär men fick ingen hjälp alls med det. så jag tycker att samhället borde ha bättre förståelse för ensamstående föräldrar och inte tvinga sjuka människor att arbeta. (Flicka 17 år)

Alla som skiljer sig borde få hjälp av en terapeut (stavning) och komma överens när dom inte klarar av det själva.. (flicka 14 år)

Nej. Det är familjens uppgift. Om det skulle hela skulle dras för långt kanske samtal mellan dem bör ske med en rådgivare av något slag. (Flicka 17 år)

nej, inte riktigt. jag har välbärgade föräldrar och bor i 2 fina områden. det ända som skulle kunna förbättras är väl om de skriver upp exakt hur mycket de köper, o hur mycket det kostar. det tror jag vi kna fixa

själva, och jag blir 18 om 1,5 år så då slipper jag problemet ändå. men det är jättebra att det finns såna här formulär, där någon frågar!!
(Flicka 16 år)

Högre barnbidrag.... Jag vet inte... Asså det beror ju också på om föräldrarna har bra eller dålig ekonomi, om man skulle få högre barnbidrag. Jag borde få 1 050kr varje månad men min mamma måste ta typ hälften för att lönen inte räcker. Och ibland får jag inga pengar alls i månaden. :-/ (Flicka 15 år)

ja, dela barnbidraget mellan pappan och mamman eller ge barnbidraget till barnet från to.m 12 ge stöd/bidrag till skilda föräldrar/ensamstående mamma eller pappa. (Flicka 15 år)

Att barnen bara bor hos den ena, eller varannan helg eller något. Jag vet inte... erbjuda gratis skjuts eller nåt när de ska från den ena till den andra (Flicka 14 år)

Nej, jag tror inte det. Inte i min situation i alla fall. Förutom att ge mamma ett jobb, men det är många som behöver. (flicka 12 år)

Prata med dom vuxna. Ska vi barn behöva oroa oss för att mamma inte har råd med mat till oss den veckan vi är där? Nä, det måste finnas stöd till våra föräldrar också. Barnen ska blandas in så lite som möjligt.
(flicka 17 år)

istället för att satsa på vad man ska göra åt dt, tycker jag att man först ska satsa på varför dem e problem med pengar och sedan komma med att försöka få det bättre, för det finns inte en grej som hjälper alla familjer, det handlar samma sak med mobbning, vissa behöver inte bara snacka med någon utan hjälp med att tro på sig själv för i vissa fall så e dt typ självmobbning att man inte tror på sig sj o är så rädd över att man ska vara ensam så man börjar förstöra för andra o fukkar deras liv för att två personer ska börja bråka. till slut vill ingen vara med en för att man e falsk, så klart man blir utfrysst när man inte kan skaffa vänner utan att förstöra för andra, det finns olika mobbning, som exemplet jag tog det är mobbaren själv som gör att den blir utfrysst o mobbad för folk vill vara med den men den nobbar en o skviker o lju-ger ... (Flicka 15 år)

Bilaga

Webbenkätfrågor till barn om ekonomi och samarbete mellan särlevande föräldrar

1. Hur bor du?

- a. Mest hos mamma*
- b. Mest hos pappa*
- c. Lika/ungefär lika mycket hos mamma och pappa*
- d. Varken hos mamma eller pappa/På annat sätt*

* Respektive svarsalternativ länkas till följdfråga om "Vad tycker du om det?" och svarsalternativ "Bra/Dåligt/Vet inte"

2. Verkar dina föräldrar vara överens om det mesta som rör dig?

- a. Oftast
- b. Ibland
- c. Aldrig

3. Om dina föräldrar har svårt att komma överens, vad handlar det oftast om? Lämna tomt om dina föräldrar inte har svårt att komma överens.

- a. Hos vem av dem jag ska bo.
- b. Hur ofta jag ska träffa den andra föräldern.
- c. Saker som rör min skola, läxor, kompisar och liknande.
- d. Mina fritidsaktiviteter.
- e. Vad jag får och inte får göra.
- f. Pengar, vem som ska betala vad och hur mycket.
- g. Annat, nämligen...

4. Om dina föräldrar bråkar om pengar med varandra, vad handlar bråken oftast om? Lämna tomt om dina föräldrar inte bråkar om pengar med varandra.

- a. Vem som ska betala mina kläder.
- b. Vem som ska betala mina fritidsaktiviteter.
- c. Vem som ska betala för min semesterresa/kollo/läger m.m.
- d. Vem som ska betala för min cykel/dator/mobil eller annat som jag behöver.
- e. Vad pengarna egentligen ska användas till.
- f. Annat, nämligen.....

5. Om du bor mest hos din ena förälder händer det då att du inte kan träffa din andra förälder för att ni inte har råd?

- a. Ofta
- b. Ibland
- c. Aldrig

6. Hur känner du dig när dina föräldrar inte kommer överens om pengar?

Öppet

svar: _____

7. Vad tror du skulle behövas för att dina föräldrar skulle komma bättre överens om pengar?

Öppet

svar: _____

8. Finns det något som samhället skulle kunna göra för att det inte ska vara bråk om pengar mellan föräldrar som inte bor ihop?

Öppet

svar: _____

Metodbeskrivning av empirisk studie av fiktivt underhållsbidrag

Bearbetningarna är gjorda på uppgifter avseende år 2008. Det är det senaste tillgängliga året. Ett grundregister har skapats med barn som var mellan 0–17 år gamla den 31/12 2008. Detta register har sedan kompletterats med uppgifter om barnets biologiska föräldrar, om barnet har adopterats jämföras i registret adoptivföräldrarna med biologiska föräldrar. Uppgift om föräldrar har hämtats från SCB:s flergenerationsregister.

Detta register kompletteras sedan med uppgift om familjeidentitet för barnet och för föräldrarna från SCB:s familjeregister. I samband med denna bearbetning noteras också om föräldern var boende i Sverige den 31/12 2008.

När det finns uppgift om familjeidentitet för barnet och för föräldrarna kan en ny variabel bildas som anger om barnet bor hos båda föräldrarna, hos modern, hos fadern eller inte hos någon av de biologiska föräldrarna.

Därefter bildas variabler som anger hur många biologiska barn som fadern och modern har, samt hur många av dessa som tillhör samma familj (dvs. bor med fadern eller modern). Dessa uppgifter läggs på barnets post.

Nästa steg är att komplettera registret med uppgifter om inkomster, på registret läggs uppgift om Taxerad förvärvsinkomst, kapitalinkomst och slutlig skatt för fadern, modern och barnet. Uppgifterna hämtas från SCB taxeringsregister.

Därefter kompletteras registret med uppgifter om barnet erhåller underhållsstöd, underhållstödet kan antingen vara helt underhållsstöd, underhållsstöd vid växelvis boende eller utfyllnadsbidrag. I gruppen utfyllnadsbidrag hamnar också de där underhållstödet begränsas pga. barnets inkomster eller pga. fastställt underhållsbidrag.

Från försäkringskassan finns ett register över utbetalningar per månad under 2008 med vissa andra uppgifter. För de vidare bear-

betningarna används endast uppgifterna för december månad 2008. På registret finns uppgift om mottagare och givare, registret innehåller även en post per barn så att om föräldrarna har flera barn gemensamma barn kan det förkomma mer än en post för detta föräldrapar. I bearbetningarna har endast en av dessa poster valts ut.

För varje föräldrapar kan man bilda en variabel som anger om vilken förälder som erhåller fullt underhållsstöd eller utfyllnadsbidrag eller om någon eller båda föräldrarna erhåller underhållsstöd vid växelvis boende.

De barn som har föräldrar som finns i registret över utbetalningar får nu uppgift om vilken förälder som erhåller underhållsstöd, utfyllnadsbidrag eller underhållsstöd vid växelvis boende för barnet.

Från registret över inbetalningar hämtas uppgift om den betalningsskyldige föräldern skall betala fullt underhållsstöd. Uppgift hämtas också om försäkringskassan har lämnat över skulden till kronofogden.

För alla barn med särlevande föräldrar beräknas sedan ett fiktivt underhållsbidrag. Detta beräknas på följande sätt.

Först bestäms bostadskostnaden. Den bestäms genom att använda uppgifter från försäkringskassans föreskrift (FKFS 2007:12) om genomsnittlig och högsta godtagbar bostadskostnad för år 2008. Beräkningar har gjorts både med den genomsnittliga och med den högsta godtagbara bostadskostnaden.

Därefter beräknas faderns och moderns överskott som summan av taxerad förvärvsinkomst plus inkomst av kapital minus slutlig skatt. Från detta dras 1.2 basbelopp som utgör de egna levnadsomkostnaderna om föräldern har fler hemmavarande barn dras även 0.4 basbelopp bort för varje hemmavarande utöver det som beräkningen görs för slutligen minskas beloppet med hyran för en lägenhet med ett rum per hemmavarande barn och ytterligare ett rum.

När föräldrarnas överskott har beräknats beräknas barnens behov.

För barn 0–6 år beräknas behovet som 0.65 basbelopp minus barnbidraget plus dagiskostnaden, där man utgått från maxbeloppet för dagis dvs. 1 280 kronor.

För barn 7–12 år beräknas behovet som 0.80 basbelopp minus barnbidraget och plus en fritiskostnad på 540 kronor dvs. maxbeloppet för fritis.

För barn 13–15 år beräknas behovet som 0.95 basbelopp minus barnbidraget.

För barn 16–17 år beräknas behovet som 0.95 basbelopp minus studiebidraget (dvs. endast under 9 månader)

Det underhållsbidrag som skall betalas beräkna sedan som barnets behov gånger den bidragsskyldiges överskott delat med föräldrarnas sammanlagda överskott.

Redovisning av logistisk regression avseende samarbete

I tabell 1 presenteras modeller som visar hur olika faktorer påverkar oddsen för föräldrar att tycka att samarbetet fungerar bra. I första kolumnen visas resultatet avseende de föräldrar som har barnen boende hos sig mesta delen av tiden. Modellen visar hur oddsen för bra samarbete påverkas av de presenterade variablerna. Oddskvoterna ska tolkas på olika sätt beroende på om det är en kontinuerlig variabel såsom förälderns ålder, antal barn och barnets ålder eller om det är en klassindelad variabel såsom kön. Exempelvis så ska oddskvoten för "boförälderns ålder" tolkas som att en förälder som är ett år äldre än en annan förälder (alla andra förutsättningar lika) har 5 procent högre odds att uppge att de tycker att samarbetet fungerar bra. Man kan också uttrycka det som att oddsen är 1,05 gånger så höga för en ett år äldre förälder. Tolkningen av en klassvariabel såsom kön blir att om föräldern är en man är oddsen 13 procent högre att han har uppgett att samarbetet fungerar bra än en kvinna. För variabeln "yngsta barnets ålder" är oddskvoten 0,91, dvs. lägre än 1, detta ska tolkas som att oddsen för att föräldrar med ett barn som är ett år äldre än ett annat barn (alla andra förutsättningar lika) har lägre odds att tycka att samarbetet fungerar bra, oddsen är 9 procent lägre i förhållande till det yngre barnet.

Tabell 1 Oddskvoter att tycka att samarbetet fungerar bra, logistisk regression

Variabel	Barnet bor		
	Om barnet bor mest hos en förälder	Halva tiden	Minst hos föräldern
Barns och förälders ålder			
Boförälderns ålder	1,05 ***	1,04 ***	1,01 ***
Yngsta barnets ålder	0,91 ***	0,99 ***	0,98 ***
Kön			
Kvinna (ref)	1	1	1
Man	1,13 ***	0,85 ***	0,92 ***
Hushållets sammansättning			
Antal barn	0,93 ***	0,90 ***	0,74 ***
Barnet bor alltid i hushållet (ref)	1	-	-
Barnet bor oregelbundet hos den andra	1,93 ***	-	-
Barnet bor regelbundet hos den andra	1,97 ***	-	-
Barnet bor aldrig i hushållet (ref)	-	-	1
Barnet bor ibland, oregelbundet	-	-	5,36 ***
Barnet bor ibland regelbundet	-	-	6,51 ***
Föräldern bor inte helt ensam (ref)	-	-	1
Föräldern bor helt ensam	-	-	2,41 ***
Bor ej med ny partner (ref)	1	1	1
Bor med ny partner	1,03 ***	0,80 *	0,80 ***
Ej gemensamma barn (ref)	1	1	1
Gemensamma barn	1,95 ***	1,07 ***	0,80 ***
Partners barn bor inte i hushållet (ref)	1	1	1
Partners barn bor i hushållet	1,81 ***	1,57 ***	1,26 ***
Ingen annan vuxen bor i hushållet (ref)	1	1	1
Annan vuxen bor i hushållet	1,39 ***	0,53 ***	0,71 ***
Sysselsättning			
Anställd (ref)	1	1	1
Föräldraledig	0,51 ***	0,90 *	0,71 ***
Egenföretagare	1,00	1,42 ***	1,03 ***
Program arbetsförmedlingen	-	-	-
Arbetslös	0,77 ***	1,40 ***	1,59 ***
Studerar	0,44 ***	1,27 ***	2,01 ***
Långtidssjuk	1,06 *	1,96 ***	1,06
Pappans föräldrapenninguttag			
Pappan tog ut mer än 2 månader (ref)	1	1	1
Pappan tog ut mindre än 2 månader	0,94 ***	1,02	0,93 ***

Inkomster			
Tjänar mer än 30 000 kr/per månad (ref)	1	1	1
Mindre än 15 000	1,27 ***	0,67	0,68 ***
Mellan 15 och 20 000	0,80 ***	0,88	0,57 ***
Mellan 20 och 30 000	0,75 ***	1,30	1,08 ***
Inkomstrelation			
Tjänar mkt mer än den andra föräldern	1	1	1
Tjänar mer	0,87***	1,22 ***	1,12 ***
Tjänar ungefär lika mycket	0,84***	1,22 ***	1,71 ***
Tjänar mindre	1,00	1,67 ***	0,67 ***
Mycket mindre	0,85 ***	0,6 ***	0,90 ***
Vet inte	0,63 ***	0,41 ***	1,74 ***
Den tillfrågades utbildning			
Grundskola (ref)	1	1	1
Gymnasium	1,34 ***	0,62 ***	0,71 ***
Universitetsutbildning (-3 år)	0,75 ***	0,79 ***	1,00
Universitetsutbildning (3 år +)	0,51 ***	0,78 ***	0,85 ***
Andra föräldrarnas utbildning			
Grundskola (ref)	1	1	1
Gymnasium	1,26 ***	1,11 ***	1,62 ***
Universitetsutbildning (-3 år)	1,84 ***	1,29 ***	1,61 ***
Universitetsutbildning (3 år +)	1,95 ***	1,31 ***	4,4 ***
Underhåll			
Med hjälp av Försäkringskassan	1	-	1
Har ett skriftligt avtal	3,20 ***	-	2,87 ***
Har ett muntligt avtal	2,83 ***	-	2,02 ***
Har inget underhåll	1,78 ***	-	1,43 ***
Tid sedan separation			
Mindre än 1 år sedan	1	1	1
Mellan 1 och 2 år sedan	0,69 ***	1,16 ***	0,92 ***
Mellan 2 och 5 år sedan	0,54 ***	1,36 ***	0,54 ***
Mer än 5 år sedan	0,78 ***	0,93 ***	0,76 ***
Har aldrig bott tillsammans	0,54 ***	1,89 ***	0,52 ***
Pseudo R2 (MCFadden)	16 %	8 %	16 %

Signifikansnivåer: * p<0,05; *** p<0,001

Frågor i SCB:s enkät om jämställt föräldraskap

+

I. Frågor om dig och ditt hushåll

1 Har du några barn under 18 år? Ja
 Nej → Tack för din medverkan. Vänligen skick in blanketten i det bifogade svarskuvertet.

2 Vilka består hushållet av förutom dig själv?
Det är möjligt att markera flera svar. Med barn avses i denna enkät barn under 18 år

Ingen

Makamake eller sambo

Egna barn från nuvarande förhållande (som alltid eller ibland bor i hushållet) Ange antal st

Egna barn från tidigare förhållande (som alltid eller ibland bor i hushållet) Ange antal st

Makamake eller sambos barn från tidigare förhållande (som alltid eller ibland bor i hushållet) Ange antal st

Annat barn (som alltid eller ibland bor i hushållet) Ange antal st

Annan vuxen (här ingår barn som är 18 år eller äldre)

3 Om du inte har barn som bor i ditt hushåll → Gå till fråga 4
Ange födelseåret för de barn som bor i hushållet:
Räkna både med egna barn, makamake/sambos barn, adoptivbarn och fosterbarn.
Ange födelseår med 2 siffror (t.ex. 95, 99, 04). Vid fler än fem barn, ange de fem yngsta.

Barn 1	Barn 2	Barn 3	Barn 4	Barn 5
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

4 Vilken är din huvudsakliga sysselsättning för närvarande?
Ange endast ett alternativ:

Anställt

Frittstående

Egen företagare

Deltar i program/aktivitet från Arbetsförmedlingen

Arbetslös

Studerar

Hemarbetsutövare

Uppstår sjukvårdning, aktivitetsutövning eller sjuklönen mer än 6 månader

Annan, skriv vilken i rutan

+

+

+

<p>5 Vilken är din högsta avslutade utbildning?</p>	☐ Grundskola ☐ Gymnasieskola ☐ Universitetshögskola kortare än 3 år ☐ Universitetshögskola 3 år eller längre ☐ Forskarutbildning
<p>6 Hur stor är din sammanlagda inkomst per månad <u>före skatt</u>?</p> <p><i>Räkna med alla dina inkomster och löntag, dvs arbetsinkomst, föräldrapenning och arbetslöshetsersättning. Räkna också med gemensamma bidrag som barnbidrag och bostadsbidrag.</i></p>	☐ Har ingen inkomst ☐ Mindre än 10 000 kr ☐ 10 001 – 15 000 kr ☐ 15 001 – 20 000 kr ☐ 20 001 – 25 000 kr ☐ 25 001 – 30 000 kr ☐ 30 001 – 35 000 kr ☐ 35 001 – 40 000 kr ☐ 40 001 – 50 000 kr ☐ Mer än 50 000 kr

II. Frågor till dig som bor med maka/make eller sambo

Övriga fortsätter till fråga 15.

<p>7 Vilken är din maka/make/sambos huvudsakliga sysselsättning?</p> <p><i>Ange endast ett alternativ.</i></p>	☐ Anställd ☐ Föräldradag ☐ Egen företagare ☐ Deltar i program/aktivitet från Arbetsförmedlingen ☐ Arbetslös ☐ Studerar ☐ Hemmatru/Hemmaman ☐ Uppbär sjukersättning, aktivitetsersättning eller sjukskrivet mer än 6 månader ☐ Annan, skriv vilken i rutan
	<div style="border: 1px solid black; width: 150px; height: 20px; margin: 0 auto;"></div>

+

2

+

+

+

<p>8 Vilken högsta avslutade utbildning har din mak/make/sambo?</p>	☐ Grundskola ☐ Gymnasieskola ☐ Universitet/högskola kortare än 3 år ☐ Universitet/högskola 3 år eller längre ☐ Forskarutbildning ☐ Vet inte																																																																								
<p>9 Hur mycket gör du i hushållet jämfört med din mak/make/sambo när det gäller ...</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Jag gör nästan allt</th> <th>Jag gör mer</th> <th>Vi delar lika</th> <th>Jag gör mindre</th> <th>Jag gör nästan inget</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>a) ... att städa?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>b) ... att tvätta?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>c) ... att handla mat?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>d) ... att laga mat?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>e) ... bilen (tvätta, tanka)?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>f) ... förskola/skola (föräldramöten, hämta/färdna, läxor)?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>g) ... att umgås med barnet/barnen?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>h) ... inköp till barnet/barnen?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>i) ... fritidsaktiviteter (föräldramöten hämta/färdna m.m.)?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>j) ... att vara hemma med sjuk barn?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>k) ... utvändig arbete med hus/fritidshus (Lex, gräsklippning, skotning och övrigt underhåll)?</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> </tbody> </table>		Jag gör nästan allt	Jag gör mer	Vi delar lika	Jag gör mindre	Jag gör nästan inget	a) ... att städa?	☐	☐	☐	☐	☐	b) ... att tvätta?	☐	☐	☐	☐	☐	c) ... att handla mat?	☐	☐	☐	☐	☐	d) ... att laga mat?	☐	☐	☐	☐	☐	e) ... bilen (tvätta, tanka)?	☐	☐	☐	☐	☐	f) ... förskola/skola (föräldramöten, hämta/färdna, läxor)?	☐	☐	☐	☐	☐	g) ... att umgås med barnet/barnen?	☐	☐	☐	☐	☐	h) ... inköp till barnet/barnen?	☐	☐	☐	☐	☐	i) ... fritidsaktiviteter (föräldramöten hämta/färdna m.m.)?	☐	☐	☐	☐	☐	j) ... att vara hemma med sjuk barn?	☐	☐	☐	☐	☐	k) ... utvändig arbete med hus/fritidshus (Lex, gräsklippning, skotning och övrigt underhåll)?	☐	☐	☐	☐	☐
	Jag gör nästan allt	Jag gör mer	Vi delar lika	Jag gör mindre	Jag gör nästan inget																																																																				
a) ... att städa?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
b) ... att tvätta?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
c) ... att handla mat?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
d) ... att laga mat?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
e) ... bilen (tvätta, tanka)?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
f) ... förskola/skola (föräldramöten, hämta/färdna, läxor)?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
g) ... att umgås med barnet/barnen?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
h) ... inköp till barnet/barnen?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
i) ... fritidsaktiviteter (föräldramöten hämta/färdna m.m.)?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
j) ... att vara hemma med sjuk barn?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
k) ... utvändig arbete med hus/fritidshus (Lex, gräsklippning, skotning och övrigt underhåll)?	☐	☐	☐	☐	☐																																																																				
<p>10 Anser du att du och din mak/make/sambo har en bra fördelning av arbetet i hushållet?</p>	☐ Ja ☐ Nej, jag gör för litet ☐ Nej, jag gör för mycket																																																																								
<p>11 Hjälper någon annan till regelbundet och gör något av ovanstående (se fråga 9)? Med regelbundet menas minst en gång i veckan. Det är möjligt att markera flera svar.</p>	☐ Barn som bor i hushållet ☐ Barn som inte bor i hushållet ☐ Morförälder eller farförälder ☐ Annan släkting ☐ Annan ☐ Nej																																																																								
<p>12 Betalar du/ni något för hushållstjänster? Städning, bampassning, inköp etc.</p>	☐ Ja ☐ Nej																																																																								

+

3

+

<p>13 Har du och din make/maka/sambo gemensam ekonomi?</p>	☐ Ja, helt ☐ Ja, delvis ☐ Nej
<p>14 Tjänar du mer eller mindre än din make/maka/sambo?</p>	☐ Mycket mer ☐ Mer ☐ Vi tjänar ungefär lika mycket ☐ Mindre ☐ Mycket mindre

III. Frågor om vårdnadsbidrag och jämställdhetsbonus

<p>15 Har du ansökt om kommunalt vårdnadsbidrag? Kan sökas för barn mellan 1-3 år. Det är möjligt att markera flera svar</p>	☐ Ja, och blivit beviljad ☐ Ja, men fått avslag ☐ Nej, men jag <u>känner till</u> det ☐ Nej, jag <u>känner inte till</u> det ☐ Möjligheten finns inte att söka i min kommun ☐ Inte aktuellt. Har inte barn mellan 1-3 år
<p>16 Har du ansökt om eller kommer du att ansöka om jämställdhetsbonus? Kan sökas för barn födda efter 1 juli 2008. Det är möjligt att markera flera svar</p>	☐ Ja, och blivit beviljad ☐ Ja, men fått avslag ☐ Ja, jag kommer att ansöka ☐ Nej, men jag <u>känner till</u> vad det är ☐ Nej, jag <u>känner inte till</u> vad det är ☐ Inte aktuellt. Har inte barn födda efter 1 juli 2008

IV. Frågor om ditt yngsta barn

<p>17 Under hur lång tid sammanlagt var <u>du hemma med ditt yngsta barn</u> (med eller utan ersättning från Försäkringskassan) innan du återgick till arbete, studier, att söka arbete etc.?</p>	☐ 0-1 mån ☐ 2-3 mån ☐ 4-6 mån ☐ 7-9 mån ☐ 10-12 mån ☐ 13-18 mån ☐ Mer än 18 mån ☐ Gick inte tillbaka till arbete etc. efter yngsta barnets födelse ☐ Är föräldradedig för närvarande
---	---

<p>18 Under hur lång tid sammanlagt var <u>den andra föräldern hemma med ditt yngsta barn</u> (med eller utan ersättning från Försäkringskassan) innan återgång till arbete, studier, att söka arbete etc.?</p>	☐ 0-1 mån ☐ 2-3 mån ☐ 4-6 mån ☐ 7-9 mån ☐ 10-12 mån ☐ 13-18 mån ☐ Mer än 18 mån ☐ Gick inte tillbaka till arbete etc. efter yngsta barnets födelse ☐ Är föräldralöslig för närvarande
<p>19 Var du nöjd eller missnöjd med föräldralöslighetens totala längd, dvs den tid som du och den andra föräldern varit eller kommer att vara hemma med barnet?</p>	☐ Nöjd ☐ Varken nöjd eller missnöjd ☐ Missnöjd

V. Frågor om arbete

Är du föräldralös från arbete så svara på hur det var innan du gick på föräldralöslighet.

Om du inte har ett arbete → Gå till fråga 32

<p>20 Arbetar du heltid eller deltid?</p>	☐ Heltid → Gå vidare till fråga 23 ☐ Deltid Procent av heltid
<p>21 Hur länge har du arbetat deltid?</p>	☐ Mindre än 2 år ☐ 2-4 år ☐ Mer än 4 år ☐ Vet inte
<p>22 Vad är anledningen till att du arbetar deltid? <i>Det är möjligt att markera flera svar.</i></p>	☐ Jag vill ha mer tid tillsammans med mitt/mina barn ☐ För barnets/barnens bästa ☐ Barnet/barnen behöver mindre dagis/fritid ☐ Behöver inte ha barnomsorg om jag arbetar deltid ☐ Jag vill ha tid för egna intressen ☐ Jag orkar inte arbeta mer ☐ Arbetsgivaren erbjuder inte heltid ☐ Självklart val för mig att arbeta deltid ☐ Jag studerar ☐ Annan anledning, skriv vad i rutan

+

+

Om du arbetar deltid → Gå till fråga 26

23	<p>Hur länge har du arbetat heltid?</p> <p>☐ Mindre än 2 år</p> <p>☐ 2-4 år</p> <p>☐ Mer än 4 år</p> <p>☐ Vet inte</p>
24	<p>Vad är anledningen till att du arbetar heltid?</p> <p>Det är möjligt att markera flera svar.</p> <p>☐ Av ekonomiska skäl</p> <p>☐ Jag tycker om mitt arbete</p> <p>☐ Min arbetsgivare erbjuder inte deltid</p> <p>☐ Mina arbetsuppgifter medger inte att jag arbetar deltid</p> <p>☐ Heltid passar in i min livssituation</p> <p>☐ Naturligt val för mig att arbeta heltid</p> <p>☐ Annan anledning, skriv vad i rutan</p> <div style="border: 1px solid black; height: 20px; width: 100%; margin-top: 5px;"></div>
25	<p>Vill du öka eller minska din arbetstid, förutsatt att lönen förändras i motsvarande mån?</p> <p>☐ Ja, öka till <input type="text" value=""/> procent av heltid</p> <p>☐ Ja, minska till <input type="text" value=""/> procent av heltid</p> <p>☐ Nej, jag vill inte förändra min arbetstid → Gå vidare till fråga 27</p>
26	<p>Vad är orsaken till att du inte förvärvat din arbetstid?</p> <p>Det är möjligt att markera flera svar.</p> <p>☐ Arbetsgivaren medger inte det</p> <p>☐ Ekonomiska skäl</p> <p>☐ Hälsoskäl</p> <p>☐ Jag vill göra kamrär</p> <p>☐ Nuvarande arbetstid förväntas av mig</p> <p>☐ Hemsituationen medger inte det</p> <p>☐ Det är ett gemensamt beslut inom familjen</p> <p>☐ Annat skäl, skriv vad i rutan</p> <div style="border: 1px solid black; height: 20px; width: 100%; margin-top: 5px;"></div>

+

6

+

+	+																																			
27	<p>Hur stor påverkan har du själv haft över hur mycket du arbetar?</p> <p>☐ Mycket stor ☐ Ganska stor ☐ Varken stor eller liten ☐ Ganska liten ☐ Mycket liten, ingen alls</p>																																			
28	<p>Har någon annan haft påverkan över hur mycket du arbetar? <i>Det är möjligt att markera flera svar.</i></p> <p>☐ Nej ☐ Ja, förälder till mitt/mina barn ☐ Ja, make/make/sambo (om annan än förälder till mitt/mina barn) ☐ Ja, mitt/mina barn ☐ Ja, arbetsgivare ☐ Ja, annan person</p>																																			
29	<p>Om du tänker på hur din vardag ser ut. Hur nöjd eller missnöjd är du med fördelningen av din tid mellan arbetet och barnet/barnen?</p> <p>☐ Mycket nöjd ☐ Ganska nöjd ☐ Varken nöjd eller missnöjd ☐ Ganska missnöjd ☐ Mycket missnöjd</p>																																			
30	<p>I vilken grad kan du påverka denna fördelning?</p> <p>☐ I mycket hög grad ☐ I ganska hög grad ☐ I varken hög eller låg grad ☐ I ganska låg grad ☐ I mycket låg grad</p>																																			
31	<p>Har något av följande stöd eller bidrag påverkat din arbetstid?</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Ja, arbetar mer</th> <th>Ja, arbetar mindre</th> <th>Nej, ingen förändring</th> <th>I ett så stort stöd</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>a) Vårdbidrag för funktionshindrade barn</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>b) Bostadsbidrag</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>c) Vårdbidrag för barn 1-3 år</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>d) Jämsställningsbonus för barn födda den 1 juli 2008 eller senare</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>e) Skattesänkning på lönen (jobbskatteavdrag)</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>f) Avdrag för hushållsnya tjänster</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> </tbody> </table>		Ja, arbetar mer	Ja, arbetar mindre	Nej, ingen förändring	I ett så stort stöd	a) Vårdbidrag för funktionshindrade barn	☐	☐	☐	☐	b) Bostadsbidrag	☐	☐	☐	☐	c) Vårdbidrag för barn 1-3 år	☐	☐	☐	☐	d) Jämsställningsbonus för barn födda den 1 juli 2008 eller senare	☐	☐	☐	☐	e) Skattesänkning på lönen (jobbskatteavdrag)	☐	☐	☐		f) Avdrag för hushållsnya tjänster	☐	☐	☐	☐
	Ja, arbetar mer	Ja, arbetar mindre	Nej, ingen förändring	I ett så stort stöd																																
a) Vårdbidrag för funktionshindrade barn	☐	☐	☐	☐																																
b) Bostadsbidrag	☐	☐	☐	☐																																
c) Vårdbidrag för barn 1-3 år	☐	☐	☐	☐																																
d) Jämsställningsbonus för barn födda den 1 juli 2008 eller senare	☐	☐	☐	☐																																
e) Skattesänkning på lönen (jobbskatteavdrag)	☐	☐	☐																																	
f) Avdrag för hushållsnya tjänster	☐	☐	☐	☐																																
+	7	+																																		

+

+

VI. Frågor om arbete och barn

32	Hade du arbete när du fick <u>ditt första barn</u> ?	☐ Ja, jag arbetade heltid ☐ Ja, jag arbetade deltid ☐ Nej → Gå till fråga 34
33	Förändrade du din arbetstid när du gick tillbaka till arbetet efter att du fött <u>ditt första barn</u> ?	☐ Gick inte tillbaka till arbete efter föräldraledigheten ☐ Ja, jag arbetade mindre ☐ Ja, jag arbetade mer ☐ Nej ☐ Var inte föräldraledig ☐ Är föräldraledig för närvarande
34	Hade du arbete när du fick <u>ditt andra barn</u> ?	☐ Ja, jag arbetade heltid ☐ Ja, jag arbetade deltid ☐ Nej → Gå till fråga 36 ☐ Har bara ett barn → Gå till fråga 36
35	Förändrade du din arbetstid när du gick tillbaka till arbetet efter att du fött <u>ditt andra barn</u> ?	☐ Gick inte tillbaka till arbete efter föräldraledigheten ☐ Ja, jag arbetade mindre ☐ Ja, jag arbetade mer ☐ Nej ☐ Var inte föräldraledig ☐ Är föräldraledig för närvarande

VII. Frågor om barn under 18 år om du inte bor tillsammans med barnets/barnens andra förälder.

Övriga fortsätter till fråga 43.

36	<p>Ange födelseår för ditt/dina barn under 18 år vars andra förälder du <u>inte</u> bor tillsammans med (oavsett om du bor med barnet eller inte).</p> <p>Ange födelseår med 2 siffror (t.ex. 95, 99, 04.) Vid fler än fem barn, ange de fem yngsta.</p>
	<p>Barn 1 Barn 2 Barn 3 Barn 4 Barn 5</p> <p><input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/></p>

+

8

+

+

+

Om du har mer än ett barn ber vi dig tänka på det yngsta av de barn som du angett i fråga 36 när du svarar på frågorna 37 – 48.

37 Tar du emot eller betalar underhåll för barnet?	☐ Ja, tar emot ☐ Ja, betalar ☐ Nej -- Gå till fråga 41	 	Kritiskn Kritiskn
38 Anser du att ovanstående underhåll är rimligt?	☐ Ja ☐ Nej, det är för mycket ☐ Nej, det är för lite		
39 Löser ni underhållet med hjälp av Försäkringskassan eller ordnar ni det själva?	☐ Med hjälp av Försäkringskassan ☐ Själva med skriftligt avtal ☐ Själva utan skriftligt avtal		
40 Vad är anledningen till att ni löst försörjningen av barnet på det sättet?	☐ Vi är överens om det ☐ Vi kan inte komma överens på annat sätt ☐ Annan anledning		
41 Hur ofta bor barnet hos dig?	☐ Alltid hos mig ☐ Mest hos mig men regelbundet hos den andra föräldern ☐ Mest hos mig men ibland hos den andra föräldern ☐ Varannan vecka eller halva tiden på annat sätt ☐ Mest hos den andra föräldern med regelbundet hos mig ☐ Mest hos den andra föräldern men ibland hos mig ☐ Alltid hos den andra föräldern		
42 Vad är anledningen till denna uppdelning av barnets boende? <i>Det är möjligt att markera flera svar.</i>	☐ Arbetsituationen för mig eller den andra föräldern ☐ Barnet får välja själv ☐ Det passar barnet bäst ☐ Det är långt mellan min och den andra förälderns bostad ☐ Ekonomiska orsaker ☐ Nära till förskola/ skola och kamrater ☐ Annan anledning, skriv vilken i rutan <div style="border: 1px solid black; height: 20px; width: 100%; margin-top: 5px;"></div>		

+

9

+

43 Har fungerat samarbetet avseende barnet när det gäller ...		Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt
a) ... ekonomi?		☐	☐	☐	☐	☐
b) ... förskola/skola (föräldramöten, hämtlämna, läxor)?		☐	☐	☐	☐	☐
c) ... boende?		☐	☐	☐	☐	☐
d) ... fritidsaktiviteter?		☐	☐	☐	☐	☐
44 Har ni anmält till Försäkringskassan att barnbidraget ska utbetalas med hälften till vardera föräldern?		☐ Ja ☐ Nej, jag har hela barnbidraget ☐ Nej, den andra föräldern har hela barnbidraget ☐ Nej, barnet har studiebidrag → Gå till fråga 45				
45 Är du nöjd eller missnöjd med fördelningen av barnbidraget?		☐ Nöjd ☐ Varken nöjd eller missnöjd ☐ Missnöjd				
46 Hur länge sedan var det du och den andra föräldern separerade?		☐ Mindre än 1 år sedan ☐ Mellan 1 och 2 år sedan ☐ Mer än 2 år men mindre än 5 år sedan ☐ 5 år sedan eller mer ☐ Vi bodde inte tillsammans när barnet föddes				
47 Tjänar du mer eller mindre än den andra föräldern?		☐ Mycket mer ☐ Mer ☐ Vi tjänar ungefär lika mycket ☐ Mindre ☐ Mycket mindre ☐ Vet inte				
48 Vilken högsta avslutade utbildning har den andra föräldern?		☐ Grundskola ☐ Gymnasieskola ☐ Universitetshögskola kortare än 3 år ☐ Universitetshögskola 3 år eller längre ☐ Forskarutbildning ☐ Vet inte				

+

10

+

+

+

49 Har du tankar/sånger om föräldrarollen som inte fått utrymme i enkäten och som du vill dela med dig av så skriv dem här:

Tack för din medverkan!

+

11

+

Fokusgrupper

Pierre Wanger, TNS SIFO

1 Projektbeskrivning

1.1 Bakgrund och syfte

Utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad har regeringens uppdrag att bland annat se över hur särlevande föräldrar samarbetar i frågor som rör försörjning och omsorg om barnet samt hur, och på vilka grunder, föräldrarna fördelar ansvaret för barnet mellan sig. Utredningen har givit TNS SIFO i uppdrag att genomföra ett antal fokusgrupper om hur särlevande föräldrar samarbetar i frågor som rör försörjning och omsorg om barnet och vilka möjligheter och hinder som finns för samarbete.

1.2 Metod, urval och datainsamling

Undertecknad (Pierre Wanger) har varit ansvarig för projektet från TNS SIFO:s sida. Tarja Birkoff har varit utredningens huvudkontakt i detta projekt.

Undersökningen har genomförts i form av tre fokusgrupper fördelade på följande undermålgrupper; en med föräldrar som har barnen växelvis boende hos sig; en med föräldrar som har barn boende hos sig större delen av tiden; en med föräldrar som enbart har umgänge eller liten kontakt med barnet. För närmare beskrivning av de screeningfrågor som ställts – se Appendix 1.

Det har varit en utmaning att hitta deltagare till dessa grupper. Framförallt har det varit svårt att finna föräldrar som enbart har umgänge eller liten kontakt med barnet. För att lösa rekryteringsuppgiften har ett antal källor till rekrytering använts.

- Telefonrekrytering utförd av intern organisation i Ronneby
- Intresseanmälan via webbpanel från TNS SIFO (tidigare TNS Gallup)

- Intresseanmälan i samarbete med föräldraföreningen Pappaliv
- Extern telefonrekrytering via Survey Sweden AB.

Blandningen av rekryteringskällor har dock sannolikt förbättrat spridningen i urvalet och därmed undersökningens representativitet.

Genomförandet har krävt en större överrekrytering av deltagare än normalt. Vi har haft fler sena avanmälningar än normalt och fler avanmälningar som hänvisat till ”vård av sjukt barn”.

Varje grupp har tagit cirka två timmar och samtliga grupper har modererats av undertecknad (Pierre Wanger). Samtliga grupper har genomförts i TNS SIFO:s egna lokaler på Vasagatan 11 i Stockholm.

Målsättningen har varit att få 6–9 deltagare i respektive grupp. För att åstadkomma detta har vi rekryterat 10–12 deltagare per grupp. Då grupp ett (med barn boende hos sig större delen av tiden) kom att bestå av 5 deltagare har även en kompletterande parintervju genomförts med denna undermålgrupp. Grupperna har genomförts onsdagen den 13/1 och onsdagen den 20/1 år 2010. Parintervjun genomfördes torsdagen den 21/1 år 2010. Sammanlagt har 24 personer deltagit i undersökningen – varav 11 män och 13 kvinnor.

Representanter från utredningen har sett och lyssnat på samtliga grupper i ett angränsande rum. Deltagarna har informerats om detta och de har också informerats om utredningens hemsida – se Appendix 2.

Till underlag för genomförandet har en diskussionsguide använts – se Appendix 3. Denna har utarbetats i samråd med utredningen och TNS SIFO.

1.3 Rapportering

Denna rapport tar sin primära utgångspunkt i vad som framkommit från samtliga tre målgrupper. När rapporten ändå hänvisar till enskilda undermålgrupper har följande förkortningar använts:

Större-gruppen: Föräldrar som har barn boende hos sig större delen av tiden.

Växelvis-gruppen: Föräldrar som har barnen boende växelvis hos sig.

Mindre-gruppen: Föräldrar med umgänge mindre än halva tiden.

2 Resultat och analys

2.1 Att vara särlevande förälder

Att vara särlevande förälder är förknippat med antal såväl positiva som negativa känslor. Det är tungt, skönt, otryggt, kul, tomt, jobbigt, befriande, ensamt och oroande. Även om dessa känslor är gemensamma för de olika undermålgrupperna finns det ändå lite olika betoningar. I Större-gruppen överväger en tung ansvarsfylld känsla förknippad med att vara den huvudsakliga vårdnadshavaren. För Växelvis-gruppen överväger en skön, befriande känsla förknippad med att vara förälder varannan vecka. I Mindre-gruppen finns det mer av en känsla av ensamhet och saknad förknippad med att ha den mindre delen av vårdnaden.

För mig har det varit väldigt kul, men ganska tungt. Jag har fått fantastiskt bra kontakt med mina barn. Det som är dumt är att jag har allt ansvar själv. Besvikna barn.
(Större-gruppen)

Jag tycker det är jätteskönt. Att vara barnledig från sitt barn och att man själv inte har fulla ansvaret.
(Växelvis-gruppen)

Tråkigt. Man missar lite av uppväxten.
(Mindre-gruppen)

2.2 Att samarbeta med barnets andra förälder

Att samarbeta är antingen lätt eller svårt. De båda föräldrarna samarbetar inom områden som rör ekonomi, uppfostran/värderingar/rutiner och umgängestiden. Istället för att peka ut vilka områden som är lätta respektive svåra att samarbeta kring, menar många att den andre parten antingen är lätt eller svår att samarbeta med. Är man lätt att samarbeta med märks det ofta inom alla dessa områden och är man svår att samarbeta med märks det inom alla dessa områden. Nedanstående beskriver ovanstående närmare.

Ordet "samarbeta" kan betyda olika saker för olika personer. En innebörd är att efterleva och hålla sig till etablerade överenskommelser. Om överenskommelsen t.ex. är att fadern ska träffa barnet varannan helg innebär "samarbete" i det sammanhanget att han fortsätter att göra det. En annan innebörd är att samma bestämmelser gäller för barnet på båda platserna. Typiska exempel på detta kan vara läggtider eller hur man ser på att kompisar sover över. Sam-

arbete i den bemärkelsen innebär att samma villkor råder under såväl moderns som faderns umgängestid. En tredje innebörd handlar om att dela på engagemanget i olika aktiviteter som rör barnet; Detta kan t.ex. innebära att den ena föräldern följer med på föräldramöten och den andra engagerar sig mer i sportaktiviteter. Det är vanligt att den förälder som barnet bor mest hos har mer fokus på löpande skolaktiviteter som t.ex. läsläsning (oftast modern), samtidigt som den andra föräldern är mer intresserad av att få igång och hålla igång sportaktiviteter (oftast fadern). Exemplet är dock också ett exempel på att man engagerar sig i det som intresserar en mest; Det kan t.ex. innebära att den förälder som är mest angelägen om att barnet börjar med körsång också ser till att så sker och då även betalar för det. En fjärde innebörd handlar om att arbeta för barnets utveckling. Här ryms frågor som rör var barnet är på väg och det kan t.ex. handla om val av skola eller diskussioner om fördelningen av umgängestiden i framtiden.

Vi har i stort samma mål och åsikter om uppfostran och har vi inte det har vi kunnat diskutera om det.

(Större-gruppen)

Jag tycker det här med olika rutiner. En viss rutin hos mamman och en viss rutin hos mig. Barnet får ställa om sig varje vecka.

(Växelsvis-gruppen)

Inköp. Kläder. Ekonomiska frågor. Kostnader för fritid.

(Mindre-gruppen)

Om samarbetet är lätt eller svårt anses bero på hur kommunikationen mellan föräldrar är och vilket grundläggande förtroende som finns. Överlag finns mer kommunikation och större förtroende i Växelsvis-gruppen än i Mindre-gruppen och Större-gruppen. Ett annat sätt att beskriva det är att en umgängestid på 0 procent, 50 procent eller 100 procent gör samarbetet lätt, medan övriga alternativ gör det svårare. Att umgänget är delat 50/50 innebär också från bådas håll en förväntan om god kommunikation och förtroende; Delningen i sig kan också tänkas gynna detta. Om den ena förälderns umgängestid närmar sig 0 procent eller 100 procent finns låga förväntningar på samarbete och därmed kan samarbetet på sätt och vis beskrivas som "lätt"; Man förväntar sig inte längre särskilt mycket. Svårigheter i samarbetet finns främst när umgängestiden inte är delad 50/50 men där någon av föräldrarna inte önskar att den ska vara 0 procent eller 100 procent; I dessa situationer vill någon vara en stor del av sitt barns liv, men inte fullt ut till 50 procent. Detta

innebär dock inte att endast lägena 0 procent, 50 procent eller 100 procent är önskvärda. Vissa är villiga att ta konflikter för att närma sig 50 procent. Andra anser att även om t.ex. 80/20 kan innebära ett svårare samarbete än 100/0 så är ändå 80/20 att föredra för att säkra upp att barnet ändå får någon umgängestid med respektive förälder.

Jag kan känna igen när han är med sin far. Jag litar inte riktigt på honom (= fadern).
(Större-gruppen)

Läggtider: Han misstänker att jag inte sköter mig. Jag tycker jag sköter mig rätt bra. Han misstänker hela tiden att det inte går så bra.
(Växelvis-gruppen)

Allt är svårt när kommunikationen är dålig och lätt när kommunikationen är bra. Att gradera vad som är svårt och lätt vet jag inte.
(Mindre-gruppen)

När vi jämför olika undermålgrupper med avseende på samarbete bör noteras att vi inte endast ställer olika undermålgrupper mot varandra utan även låter föräldrar jämföra olika tidsperioder. Den som deltar med synpunkter i Mindre-gruppen kan ha erfarenhet av att ha tillhört Större-gruppen eller vara på väg mot Växelvis-gruppen; Konkret kan man alltså ha haft större umgängestiden med ett tidigare barn, därefter fått mindre delen av umgängestiden med ett nytt barn, samtidigt som diskussioner förs om att senare gå över till ett växelvis boende med det barnet.

I samarbetet finns det en tydlig skillnad mellan upplevt engagemang i de olika undermålgrupperna. I Växelvis-gruppen anses båda föräldrarna ha ett delat engagemang för barnet. Denna inställning faller sig naturlig pga. det växelvisa boendet och pga. att respektive förälder har ansvar för det mesta som rör vardagen de veckor barnet bor hos honom eller henne. I Större-gruppen finns en besvikelse över att den andra föräldern (oftast fadern) inte vill engagera sig mer i barnet. I vissa fall accepterar man detta med viss resignation och i andra fall fortsätter man försöka öka engagemanget hos fadern. Dessa mödrars drivkraft är främst att ge barnet mer tillgång till sin far, snarare än att få en egen avlastning i föräldrskapet. Det tycks också som att intresset för att öka detta umgänge blir större ju större barnet blir; I början är det viktigaste att ge barnet de bästa uppväxtförutsättningarna och att ge sig själv tillgång till och inflytande över barnet. Senare i barnets liv finns mer funderingar och oro kring vad det kan innebära att under hela sin uppväxttid haft

otillräcklig tillgång till fadern. I Mindre-gruppen uttrycks inget stort intresse av att utöka umgängestiden, däremot finns ändå ett intresse av att ha ett inflytande på barnets liv. Konflikter anses oftare än i den andra gruppen handla om ekonomi. Vissa menar t o m att detta är den enda samarbetspunkt som verkligen engagerar den andra parten att samarbeta kring. Denna känsla kan också spås på av att barnet ofta går till fadern för kostnader utöver livets nödtröft (prylar och märkeskläder) och att fadern då ofta betalar för detta.

Jag tänkte på att jag har ganska mycket oro för vad som eventuellt kommer hända. Det är skönt i dagsläget, men jag kan oroa mig för att min son...att hans pappa varit frånvarande och så... Man försöker leva i nuet.

(Större-gruppen)

Han kommer varannan söndag och hälsar på i tre timmar. Då har jag föreslagit att han ska komma lite oftare och då gör han inte det. Vi har en jättebra relation ändå – vi är vänner, men han verkar ha svårt att få saker gjorda. Han tycker det (som jag föreslår) verkar bra, sedan händer det inte så mycket.

(Större-gruppen)

Det är jag som har den största kostnaden. Jag har betydligt mer. Utifrån vad han har och får när han vill ha och behöver så är det jag som betalar.

(Mindre-gruppen)

2.3 Barnperspektiv på samarbete

Överlag anser samtliga föräldrar att såväl de själva som den andra föräldern vill det som är bäst för barnet. I den bemärkelsen finns det en gemensam grund för samarbete. Det finns dock ett antal saker man kan tycka olika om. För det första kan man ha olika åsikter om vilken uppfostran eller vilka rutiner som är bäst för barnet; Flera av dessa är ett val mellan att låta barnen göra som de vill eller att upprätthålla någon regel som man tror är bra för barnet. Paradoxalt nog anser alltså vissa i några situationer att det bästa för barnet är att beakta deras åsikter, medan andra anser att det bästa för barnet är att begränsa barnets inflytande. Ett bra exempel på detta är läggtider. Att beakta barnets önskemål innebär att en förälder framstår som "sjyst" i barnets ögon, samtidigt som barnet sover mindre än önskvärt och inte etablerar regelbundna sömnvanor. För det andra kan man ha olika uppfattning om sin egen

lämplighet som förälder. Någon kan vara psykiskt sjuk eller ha sociala problem, men ändå anse sig vara lämplig som förälder och därför arbeta för att utöka umgängestiden. Någon kan ha fått en förfrågan om större umgängestid, men själv motsätta sig detta då den anser sig ha för långa avstånd eller för obekväma eller omfattande arbetstid. I ett mindre antal fall finns också önskemål från en ny partner om att inte spendera så mycket tid med barnet. Hos båda föräldrarna finns i de sammanhangen ändå en oro inför vilken långsiktig påverkan det kan ha på barnets utveckling om de inte har någon kontakt alls med den andra föräldern. Det är därför inte ovanligt att ompröva förhållandena senare när t.ex. psykosociala-, geografiska- eller arbetsrelaterade förhållanden tycks ha förändrats.

Det finns också beskrivningar av ett antal mer direkta problem som kan drabba barnet om man inte är överens om samarbetet. Om den ena föräldern prioriterar umgängestiden över allt annat kan detta tvinga barnet till oönskat stor vistelse på en plats där barnet inte har tillgång till sina kompisar. Det kan också innebära begränsad eller annorlunda tillgång till mat, kläder och leksaker hos den andra föräldern. Om rutinerna ser olika ut kan det innebära att barnet får ställa om varje vecka; Detta anses dock vara ett mindre problem om barnet är vant vid att bo hos båda föräldrarna. Om den ena föräldern har konflikter med sin nya partner kan barnet ringa den andre föräldern och beskriva situationen som olustig. Det som dock anses vara mest problematiskt för barnet är om föräldrarna pratar illa om varandra i den andres frånvaro; Där finns dock också en stor medvetenhet om att så långt som möjligt försöka undvika detta. Medvetenheten kan dock antas bero på att så ändå har skett en period efter själva separationen.

I mitt fall har det fungerat väldigt bra med (samarbetet kring) barnen. Sen allt runtomkring, om våran relation, det har vi försökt hålla isär från barnen, men de blir ju färgat av det ändå.

(Större-gruppen)

Det som mina barn upplever som jobbigt. Vi hade ju världskrig 10 år efter skilsmässan. Det har tagit 15 år innan vi kan ha en konversation på en vettig nivå. Det som barnet inte gillar är när man pratar skit om den andra i deras närhet.

(Växelvis-gruppen)

Min son vet inget annat. Han är så van. Han har kunnat anpassa sig. Vi har helt olika liv, hos mig mamman och pappan.

(Växelvis-gruppen)

Jag tror att det är bra att föräldrarna är sams. Det har mina barn sagt att de är glada för att de slipper (= bråk).

(Växelvis-gruppen)

För mig är det mycket umgängestiden.

(Mindre-gruppen)

2.4 Barnets boende

Den vanligaste förklaringen till barnets boende är att ge barnet möjlighet att bo kvar i området. Det innebär att barnet får gå kvar i samma skola, har tillgång till sina vänner, kan fortsätta med fritidsaktiviteter i närområdet och också ha tillgång till det barnet vant sig vid i det egna fysiska hemmet. Utifrån detta resonemang kan man också se att växelvis boende underlättas om den föräldern som lämnar barnets ursprungshem flyttar in någonstans i närområdet. Ett önskemål från vissa särlevande föräldrar är också någon form av förturssystem i bostadsköer som på detta sätt stödjer växelvis boende.

Andra förklaringar till barnets boende rör arbetssituationen, sjukdom, ny familj, barnets egen önskan, kön, bidrag och upplevt ansvarstagande och engagemang. "Arbetsituation" avser såväl hur mycket man arbetar som arbetstidens förläggning. Föräldern med kortare och mer flexibel arbetstid anses då ha större förutsättningar för att ha barnet boende hos sig större delen av tiden. Ett annat exempel på det kan var föräldrar som studerar under en längre tid – även detta anses medge större flexibilitet när det gäller när och hur länge man kan vistas i hemmet. "Sjukdom" avser främst psykiska sjukdomar eller sociala svårigheter som exempelvis alkoholism eller borderline tillstånd. Om den ena föräldern brottas med detta anses denna som mindre lämplig för barnets huvudsakliga boende. "Ny familj" kan både tala för och emot ett boende. Om den nya familjen innehåller en vuxen som stödjer sitt "bonusbarn" så kan det gynna ett boende i det hemmet. Om den nya familjen däremot innehåller en förälder som inte kommer överens med barnet kan detta tala emot att förlägga merparten av boendet där. "Barnets egen önskan" innebär helt enkelt att man låter barnet få välja vart det vill bo. Det kan också innebära att barnet förändrar uppfattning över tid, vilken kan förändra fördelningen av boendet mellan de båda föräldrarna. "Kön" innebär att vissa fäder anser att mödrar historiskt sätt automatiskt tilldelats vårdnaden om inte starka skäl

talat däremot. "Bidrag" är en uppfattning som främst framförs av Mindre-gruppen av fäder och innebär att de anser att modern motiveras av bidrag när det gäller att få barnet skrivet hos sig. Det är dock viktigt att poängtera att ingen personligen anser att de valt att skriva sitt barn hos sig primärt för att få tillgång till olika bidrag. När barnet väl lever huvuddelen av sina liv hos en förälder av andra skäl anser man sig däremot ha rätt till dessa bidrag. "Upplevt ansvarstagande" framförs främst av mödrar i Större-gruppen och innebär att de anser fadern lever ett oansvarigt eller oorganiserat liv som gör dem mindre lämpliga som vårdnadshavare; Det kan vara en far som ofta byter partners och boende eller någon som är dålig på att sköta sitt eget hushåll och sin egen ekonomi. Det kan också helt enkelt vara någon som inte visat intresse av något större umgänge med sitt barn trots att andra förutsättningar för umgänge funnits.

Jag bor kvar i min lägenhet för det var min lägenhet från början. I samma område. Och sedan bytte han inte skola och pappan jobbar mest obekvämt arbetstid så därför bor barnet hos mig.
(Större-gruppen)

För mig är det så att han har fått en kronisk sjukdom så han har svårt att klara av att vara ensam. Plus att vi ville bo kvar i samma område. Och sedan lite den översta också; Pappan har valt bort att engagera sig.
(Större-gruppen)

Jag jobbar nätter ibland och då jobbar jag ganska intensivt. Så den veckan jag har sonen hos mig jobbar jag dagtid.
(Växelvis-gruppen)

Det tog några år och sen blev jag ihop med en kvinna. Och det blev en jättekonflikt med min 11-åriga dotter. Det blev aldrig bra.
(Växelvis-gruppen)

I mitt fall är det så att min son har bott varannan vecka men nu är han så stor och då valde han att bo hos sin mamma. Jag har oregelbundna arbetstider och åker iväg i jobbet och då passar det inte att han är hemma själv. Det skulle bli orättvist mot henne om jag sa att hon skulle ha han en vecka till bara för jag reser iväg.
(Mindre-gruppen)

Man måste ju ha ett jobb också. Hon pluggar.
(Mindre-gruppen)

I Växelvis-gruppen överväger ett upplägg där barnet bor varannan vecka hos respektive förälder och där storhelger och semestrar också delas varannan. Det innebär att den ena föräldern har det fulla ansvaret från måndag till söndag en vecka för att därefter vara

barnfri veckan därpå. Har man haft hand om barnet på julen, kanske man blir utan barnet till påsk osv. med helg för helg och även för semestrar. Grundförutsättningen för att få detta att fungera är att man såväl kan samarbeta med den andra föräldern och vill vara maximalt med sitt barn. Många framhäver också att de få mer fritid för sig själva samtidigt som de får en stor del av tiden med barnen med just detta upplägg. Andra skäl till att göra så är att slippa diskussioner om fördelningen och för att man tror att detta är det vanligaste arrangemanget bland särlevande föräldrar.

Jag hinner vila. Jag vill vara en bra förälder. Det är tydlig skillnad mot att ha hela tiden. Man är så belastad.

(Växervis-gruppen)

Vi har alltid haft varannan vecka. Det har alltid funkat. Jag ser ingen anledning att ändra på det. Jag vet inte varför vi gör så, det är den vanligaste formen. Och sen tycker jag att skulle det vara mer än en vecka så skulle det vara för lång tid.

(Växervis-gruppen)

Jag har dom varannan vecka. Dom är så små så det går bra. Vi bor så nära varann så ibland frågar hon. Det funkar bättre med 50/50. Det blir enkel rutin.

(Växervis-gruppen)

Det är varannan vecka här också. Vi är ganska flexibla om mitt ex måste åka iväg på nåt jobb och så... så vi har bra kommunikation. Ibland kan det bli tio dar men det funkar. Vi har kunnat prata hela vägen. Vi gick åt varsitt håll men vi har aldrig tjafsats. Båda vill ha barnen.

(Växervis-gruppen)

2.5 Fördelning av vardaglig omsorg

Den vardagliga omsorgen sammanfaller med vem barnet bor hos. Om barnet bor huvudsakligen hos den ena föräldern och har merparten av sin vardag där sker också vardaglig omsorg som matlagning, hämtning/lämning och fritidsaktiviteter där. Om barnet endast spenderar helger hos den ena föräldern blir den omsorgen mer helgbetonad och inte fokuserad på skola och vardagliga aktiviteter. Om barnet har ett växervis boende gör båda föräldrarna ungefär samma saker för barnet den period som barnet bor hos respektive förälder.

Vi har bestämt tider och han kommer på dom tiderna, men han gör inte så mycket utöver det. Han tar inga egna initiativ.

(Större-gruppen)

För min del är det mina arbetstider för att hämta och lämna på dagis. Dom dagar jag kan hämta och lämna är det ju bra. Han har en väldigt bra relation med sin mamma. Vi har sagt så nu att jag har honom varannan helg.

(Mindre-gruppen)

Det finns dock ett antal undantag från ovanstående fördelning. Ett undantag är vård av sjukt barn (VAB); Där blir det ofta mamman eller den förälder som anses ha lättast att frånvara från arbetet som blir hemma med barnet, även om barnet inte är sjukt den förälderns aktuella boendevecka. En annan avvikelse är att den förälder som är mer engagerade i en fritidsaktivitet som barnet deltar i också ägnar sig mer åt hämtning/lämning och betalningar kopplade till den aktiviteten; Överlag är dock kopplingen mellan boende och omsorg starkare än kopplingen mellan försörjning och omsorg. Det finns också vissa föräldrar som gör en sak av att gå på alla möten som rör barnet tillsammans; Exempel på möten kan vara föräldramöten, gymnasieval eller besök inom hälso- & sjukvården.

Vårn pojke spelar fotboll. Fotbollsföräldramötena går pappan på och jag går på skolans möten. Jag vill inte gå och träffa andra fotbollsföräldrar.

(Växelvis-gruppen)

Vi har ingen uppdelning alls. Vi går tillsammans på alla möten. Jag vill inte ha andrahandsuppgifter. Och pappan är likadan så vi gör det tillsammans. Sen har vi barnvakt så det pusslet behöver vi inte lägga.

(Växelvis-gruppen)

För att kunna ge omsorg på lika villkor krävs lika information från samhället. Flera beklagar sig över att skola och hälso- & sjukvård endast skickar information dit barnet är skrivet. Den som inte får informationen riskerar att få den senare än den andra föräldern eller inte alls. Den som får informationen tar lätt på sig uppgiften att vara den som tjarar och påminner då informationen endast finns på en plats; Detta kan upplevas som betungande.

2.6 Fördelning av försörjningsansvaret

Försörjningsansvaret har en stark koppling till boendet. Har man barnet hos sig anses man också ha ett försörjningsansvar för barnet. Det innebär att det huvudsakliga försörjningsansvaret ligger på den ena föräldern i Större-gruppen samt Mindre-gruppen och att ansvaret är mer delat i Växelvis-gruppen. En upplevd orättvisa i främst Växelvis-gruppen är att de familjeekonomiska stöden betalas ut till den som har barnet skrivet hos sig.

Det finns en tydlig skillnad mellan hur försörjningsansvaret beskrivs i Större-gruppen och Mindre-gruppen. I Större-gruppen pratar man gärna om att man har hela försörjningsansvaret och att det kan vara betungande. I Mindre-gruppen anser sig flera betala mer än de borde i relation till hur mycket tid de får med barnet och hur många bidrag som tillfaller den andra föräldern (oftast modern).

En förklaring till meningsskiljaktigheter kan också bero på hur man använder ordet "försörjningsansvar". Ordet består egentligen av två aktiviteter; Att försörja och att ta ansvar. I Större-gruppen finns alltid ansvaret för att det ska finnas pengar till barnets uppehälle och utveckling. Det betyder dock inte alltid att det är ens egna pengar som används; Uppgiften kan lika gärna vara att förhöra sig om bidrag och att se till att den andra föräldern betalar. I Mindre-gruppen betalas det en del pengar, men det är inte alltid man frivilligt tar ansvaret att göra det, utan det görs ibland endast på direkt förfrågan från barnet eller den andra föräldern. Dessutom kan summan pengar vara större från Mindre-gruppen, samtidigt som den mer basala försörjningen (t ex i form av mat) är något som föräldern från Större-gruppen betalar för. Vill man konkretisera detta ytterligare kan man förenklat och schematiskt beskriva det på följande sätt:

HON: Jag tar ansvar för att mitt barn får allt det behöver.

HAN: Hon betalar lite av egna pengar, det mesta extra betalar jag.

När det gäller det som är extra finns det en koppling mellan helgumgänge och goda inkomster. Med extra menas sådant som går utöver mat och kläder; Det kan t.ex. vara märkeskläder, prylar, fritidsaktiviteter eller resor. Ju mer pengar man har och vill lägga ner på sitt barns "guldkant" desto mer pengar kan man lägga ner på detta. Kanske är det också så att helgen är en period då det faller sig

särskilt naturligt att gå ut och shoppa eller önska sig sådant som går utöver livets nödtröft.

2.7 Underhåll och barnbidrag

Basen anses täckas av underhåll och barnbidrag i de fall barnet har sitt huvudsakliga boende hos den ena föräldern. Med basen menas mat och vanliga kläder. Samtidigt är de flesta överens om att det som kostar med att ha barn är oförutsedda utgifter och alla utgifter utöver basen. Dessa upplevs som svåra att beräkna. Dels varierar de över tid och dels finns ingen tydlig norm för vad som är normalt, utan detta är en funktion av inkomst och prioritering inom hushållet.

När det gäller ekonomin brukar jag stå för resor och prylar. Mamman brukar stå för day by day, mat och sånt. Det blir mer lyx med mig. Det blir så.

(Mindre-gruppen)

De flesta anser sig ha kommit överens om underhållet och med det menas att de valt att betala cirka 1 273 kronor/månad. Även om det hos vissa finns kunskap om att summan även bör påverkas av den betalandes inkomst anses denna summa (1 273) ändå vara det normala. Dessutom vill man ibland inte diskutera fram någon annan summa då man tror att den andra parten saknar betalningsförmåga eller då man tror detta kan försämra relationen mellan föräldrarna och indirekt till barnet.

Underhållet (1 273 kronor) anses inte täcka hälften av kostnaderna för barnet. Däremot anses underhåll tillsammans med barnbidrag (cirka 1 050) täcka mat och vardagliga kläder till barnet – på cirka 2 300 kronor.

De främsta synpunkterna på barnbidraget och bostadsbidraget är att de borde behovsprövas och att det ska kunna delas. Behovsprövningen bör göras utifrån hushållets sammanlagda inkomst, så att man tar hänsyn till såväl förälderns egen inkomst som ev. ny sambos/makes/makas inkomst. Konsekvensen av en behovsprövning skulle då innebära att de med låga inkomster får mer än i dag och att de med höga inkomster får mindre eller inga bidrag alls. Delningen bör vara möjlig vid växelvis boende. De flesta föräldrar likställer boende med försörjningsansvar. Delning vid annan fördelning av boende är inte lika attraktiv; Den som barnet inte bor

mest hos vill inte ta ansvar för utgifter som t.ex. barnomsorgsutgifter. Den som har barnet hos sig mest anser sig ha det fulla försörjningsansvaret och anser sig därmed ha rätt till alla bidrag.

Det finns röster såväl för och emot en automatisk delning. Vissa argumenterar för att detta blir mest byråkratiskt och garanterar att delning sker. Andra argumenterar för att det då finns en risk att föräldrar som uppenbart inte kan hantera inkomster och utgifter för barnet också får ansvar för dessa pengar. Automatisk delning förutsätter också att avgifter från kommunen också automatiskt delas – som t.ex. barnomsorgsavgiften.

Personer i Större-gruppen motsätter sig starkt all form av delning av barnbidrag och bostadsbidrag. De anser att den andra parten (oftast fadern) inte vet vad det kostar att försörja ett barn, att han då ändå inte skulle ta ansvar för hälften av utgifterna och att han har en historia av att inte kunna lägga pengar på rätt saker. Som tidigare visats anser de också sig själva ha hela försörjningsansvaret.

Jag har känt mig taskig om jag ska begära underhåll. Det skulle bli svårare att samarbeta då. Att jag skulle känna att jag tjänar pengar på barnen. Det är skuldbelagt. Han har betalat hälften i dagisavgift. Även om det räknas ut på inkomsten så. Nu har vi precis haft en diskussion som går ut på att han ska få hälften av barnbidraget. Då tänkte jag vi tar ansvar för varsitt barn. Men det behövs inte så han då. Och jag har varit motvillig att ge honom det för jag vet att det köps väldigt mycket leksaker. Det går till fel saker. Det har en bakgrund i att han har väldigt svårt att hålla i sina pengar. Han har inget jobb, inget studielån.

(Större-gruppen)

Det går till fel saker hos pappan. Han skulle aldrig kunna hålla i pengarna. Han går på krogen.

(Större-gruppen)

Jag får alla pengar. Jag har varit ensamstående länge. Han fattar inte vad ett barn kostar.

(Växelvis-gruppen)

Personer i Mindre-gruppen anser att den andra parten (oftast modern) har tillräckliga eller mer än tillräckliga ekonomiska förutsättningar för att försörja barnet. I denna grupp finns t o m ett visst misstänkliggörande kring om den andra parten inte ser till att få ut mer pengar än vad som verkligen krävs riktat till barnet.

Man borde titta på hur mycket föräldrarna egentligen. Mitt ex, hennes kille flyttade in hos henne och hon fick bidrag så in i helvete efter ett tag. Varför tror du att han bor där. Jag sa det till försäkringskassan. Och då tog dom bort hängaren i badrummet och då åkte dom

förbi henne.
(Mindre-gruppen)

För henne hade det betydelse för hon fick mer barnbidrag. Hon tjänade bra med pengar för att vara arbetslös.
(Mindre-gruppen)

Man kan säga såhär. Först betalar mamman 1 300 och sen pappan 1 300 och sen kommer staten in och betalar barnbidraget. Och det ska räcka till allt som barnet behöver. Och då får föräldrarna diskutera emellan. Jag tycker 3 300 är ganska mycket pengar ändå. Det är inte väldigt lite. Det räcker till ganska mycket.
(Mindre-gruppen)

Påhittade saker. Det som inte existerar. Utgifter som inte existerar. Ditten och datten. Vad ska vi dra till med. Fördyrade omkostnader. Allt har blivit dyrare (påstår hon).
(Mindre-gruppen)

Han köper en ny säng men sen när man kommer dit efter ett halvår så står samma säng där.
(Mindre-gruppen)

2.8 Information om bidrag och underhåll

Det bidrag som anses svårast att förstå är bostadsbidraget. Vissa uppger sig t.o.m. vara obenägna att söka det då det är oklart vilken information som ska lämnas in, när man kan få det och om man riskerar att bli återbetalningsskyldig.

Barnbidraget anses solklart i sin grundläggande konstruktion. Däremot finns det vissa som inte till fullo förstår vem som får det. Grundförklaringen verkar vara den som barnet är skrivet hos. Samtidigt anser vissa också att modern från början med automatik får barnbidraget och att ingen regelbunden omprövning av detta sker.

Underhållet är också klart med avseende på vilken summa man tror är normal. Däremot önskar sig vissa lite mer vägledning från samhället i vad som kan motivera ett högre bidrag. Att endast tala om att beakta båda föräldrarnas inkomst är inte tillräckligt vägledande; Någon kan t.ex. ha högre inkomster, men också anse sig ha större utgifter för exempelvis umgängesresor. Inkomstförhållanden kan också förändras och här borde det inte finns någon eftersläpning så att den som t.ex. går på a-kassa betalar samma underhåll som när personen hade en inkomst. Även förändrade inkomstförhållanden hos den som mottar underhållet borde noteras och uppdateras snabbare.

Flera pekar på att de avtal som etableras tidigt lätt blir gällande senare också även om förhållanden förändras eller om man kommer att omvärdera den ursprungliga överenskommelsen. Ett sätt att komma till rätta med detta är att direkt vid separation erbjudas telefonnummer och kontaktperson som kan ge en rådgivning kring dessa frågor. Ett annat sätt är att försäkringskassan skulle kunna ha en särskild ruta/sida som är helt fokuserade på vad man bör tänka på vid separation och särlevnad.

En svårighet med det stöd som finns i dag är att det kan upplevas som alltför ”juridiskt konfrontativt”. Med detta menas att familjerätten uppfattas som något man vänder sig till när man inte alls är överens. Önskemål finns om att tydligare peka ut var det finns familjejuridisk rådgivning också för föräldrar som vill komma överens.

Samhället behöver inte in och styra över situationen men det kan vara ett stöd att ha en lista på förslag – räkna med dom här sakerna. Det är enkelt, det är blöjor, välling osv.

(Större-gruppen)

Inte oklart vem som ska betala. Men mer hur man får den andra att betala. Om jag ser på vänner som har det här problemet så är det familjerätten. Det skulle vara något mildare, det känns så drastiskt att ha familjerätten. En familjevägledare eller så.

(Större-gruppen)

I vårt fall hade det kunnat vara bra med en tredje part. Att nån annan kan se vad som kan vara bra för barnen. Någon opartisk som ser vad som är bra för barnet.

(Större-gruppen)

I vårt fall hade det krävts att det var obligatoriskt. Det känns som ett krav man kan ställa om man har flera barn. Jag kan tro att han hade velat träffa honom mer. Om någon sagt att du behövs faktiskt för dina barn. Man måste ha någon familjeterapeut.

(Större-gruppen)

Det kan ta flera månader att få hjälp och när det krisar till sig så är det här och nu. Det vore bra med en skype eller nån direktkontakt. Män har samma behov av kontakt som kvinnor även om vi är olika.

(Mindre-gruppen)

När man skiljs borde man få ett namn direkt eller ett nummer, det skulle gjort nytta för mig då när det begav sig.

(Mindre-gruppen)

Ekonomisk kontroll. Att inte försäkringskassan ligger 2 år efter. Jag betalar fortfarande samma underhåll. Nu i januari tar dom fram 09 inkomst. Så det är en eftersläpning så man kanske får betala underhåll

när man går på a-kassa.
(Mindre-gruppen)

Det är svårt att få besluten att ändras. Om mamman har fått bidrag och så ändras inkomsten, det är jättesvårt att få bidragen prövade. Jag har en son alltså och jag betalade mycket mera och jag fick finna mig i det. Om jag inte haft några pengar så hade jag bråkat.
(Mindre-gruppen)

2.9 Konflikter

Den mest infekterade typen av konflikt är – som tidigare noterats – när den ena föräldern talar illa om den andra föräldern. Vid diskussion om stöd från tredje part har dock konflikterna handlat mer om ekonomi, boende och tankar kring hur barnet påverkas av olika lösningar. I det sammanhanget finns intresse av att veta vad saker och ting kan förväntas kosta och vilket boende som gynnar barnet med utgångspunkt från olika förutsättningar och åldrar.

Vanligt är att inte söka hjälp av tredje part vid konflikt. Därefter söker man hjälp av släkt och vänner. Om konflikterna rör ekonomi och boende tycks det dock vanligare att tidigt söka rådgivning från samhället.

Den hjälp som finns från samhället beskrivs i de flesta fall som positiv, men personberoende. Den är personberoende dels på så sätt att olika personer på samma ställe kan vara mer eller mindre bra på att hjälpa. Den är också beroende av den andra föräldrarnas villighet att delta i sådana möten. Någon föreslår därför att något eller några möten borde vara obligatoriska för båda föräldrarna vid separation av hänsyn till barnets bästa. Samtidigt betonar andra att hjälpen kan vara värdefull även om den endast når den ena föräldern.

De förslag som finns på ytterligare stöd fokuserar mest på att erbjuda olika yrkesgrupper och moderna former för stöd. När det gäller yrkesgrupper vill flera ha kontakt med psykologer eller ekonomer. När det gäller nya former av stöd föreslås jourtelefonnummer för särlevande, chatt för särlevande och Internettjänster som samlar upp all information som rör särlevande på samma plats.

Jag skulle vilja slå ett slag för psykologer. Jag har varit med i ett nätverk för ensamma gravida och jag märker en jätteskillnad i... eller jag har varit påstridig att ha fått terapi på min mödravård. Det var lite svårt, det är en hårt ansatt institution.... men jag märker en skillnad på oss som haft terapi... när man har dom här frågorna om boendet och

juridiken kring vårdnaden. Den här oron är mycket bra att få hjälp med. Via mödravården ska man kunna få kostnadsfri hjälp. Jag har träffat flera som inte har fått den hjälpen. Jag tycker man ska arbeta på mödravården för att den här hjälpen ska kunna fås.

(Större-gruppen)

Det var väldigt bra. Det var personberoende. Den ena personen var väldigt empatisk och engagerad person och den andra var mindre kyligare så... jag minns att det började med att jag ringde till stadsdelsförvaltningen för att undra om vårdnaden rent juridiskt och då tog han initiativ och frågade och då blev han engagerad i vad som hade hänt min lilla personliga värld där så han passade mig väldigt bra, som socialsekreterare. Det var väldigt väldigt bra att prata med honom och hans kollega där. Man vet inte riktigt... om oron om framtiden, nu hade jag en liten bebis och man vet inte hur det påverkar barnets utveckling det här att ha skilda föräldrar. Mycket psykosociala frågor. När kan man ha varannan vecka osv.

(Större-gruppen)

2.10 Synpunkter och önskemål

Mot slutet av fokusgrupperna fick deltagarna formulera sina synpunkter på det som diskuterats och sina önskemål om konstruktion av familjeekonomiska stöd, samt synpunkter på andra typer av stöd som finns i dag. Samtliga skriftliga förslag finns redovisade i appendix 4 och nedan följer en summering av dessa.

Riktlinjer för kostnader. Tydlig information från samhället om vad barn kostar i olika åldrar och vad man kan begära av den andra föräldern ekonomiskt. Det är tydligt att man önskar sig se summer i dessa riktlinjer och inte endast rekommendation att beakta olika förhållanden när summan bestäms. Det vill säga istället för att säga att föräldrarnas inkomst ska beaktas önskar sig nog många en tabell som säger att om man tjänar x ska man betala y i underhåll för ett barn som är z år gammal.

Riktlinjer för boende. Information kring hur man kan tänka kring barnets boende och vilka effekter det kan få för försörjningen och för barnets psykosociala utveckling.

Stöd med att hitta bostad. Det kan handla om särskilt stöd till ensamstående för att hitta billiga, lite större lägenheter eller att subventionera sådana. Det kan också handla om stöd med att byta en lägenhet till två. I det senare fallet kan det också vara särskilt intressant med stöd för att byta till två lägenheter i samma område för de som eftersträvar växelvis boende.

Bostadsbidrag som är mer förutsägbara i hur man ansöker om dem och där man inte riskerar någon återbetalning. Bostadsbidragen bör också kunna delas vid växelvis boende.

Delat barnbidrag vid växelvis boende. Se resonemang tidigare i rapporten. Viktigt att detta ska kunna förändras om boendeförhållanden förändras – t.ex. vid övergång från eller till växelvis boende.

Gemensam information från stat och kommun. Allt som den ena föräldern får ska också den andra föräldern få per automatik. Enda undantaget från denna regel skulle vara om den ena föräldern inte har något som helst umgänge med barnet.

Bättre information direkt vid separationen om boende och ekonomi. Man borde få ett telefonnummer, en kontaktperson och en internetlänk, samt även bli kallad till ett första obligatoriskt möte.

Uppmuntra kärnfamiljen. Företrädare för detta synsätt anser att samhället borde informera mer om värdet med kärnfamiljer och värdet av att bli kvar i sådana.

En mer normativ rådgivning om vad som är bra för barnet. I dag känns det som att man endast informeras om vad som gäller rent juridiskt och sedan får psykosocial hjälp för att komma fram till vad man vill och kunna hantera ev. oro. De som framför denna idé menar att samhället bör presentera argument för varför och på vilket sätt ett barn behöver båda sina föräldrar. Denna information bör i så fall ges redan på ett första möte.

Ge samlad information om var allt stöd finns. Stöd inkluderar samhällets stöd, kyrkan, självhjälpsgrupper och andra ideella (föräldra)organisationer.

Bättre och mer återkommande ekonomisk kontroll av de båda föräldrarna. Detta kan vara särskilt aktuellt då inkomstförhållanden (inklusive bidrag) förändras eller då hushållet blir större eller mindre – då en partner tillkommer eller faller ifrån.

3 Slutsatser

Denna rapport innehåller ett antal synpunkter från särlevande föräldrar utan att alltid ange vilka åtgärder som är mest väsentliga eller genomförbara för att förbättra samarbetet mellan särlevande föräldrar i frågor som rör ekonomi och boende. I rapporten nämns också i huvudsak endast sådant som deltagarna nämnt. Jag vill därför ge mina egna huvudslutsatser nedan:

Växelvis boende är den ideala norm som de flesta försöker förhålla sig till. Om man därför sätter upp detta som ett mål finns det ett par nämnda huvudåtgärder att beakta:

Att underlätta boendeförmedling så att de föräldrar som vill kan bo nära varandra och därmed nära barnets skola och vänner; Relevant på orter med bostadsbrist.

Att tidigt argumentera för vilka fördelar som finns med en sådan konstruktion.

Mot ovanstående förslag står förstås frågan om orsak och verkan; Växelvis boende kan förutsätta ett gott samarbete mellan föräldrarna och de som inte har ett sådant kanske inte förbättrar det genom att övertalas till ett växelvis boende. För de som inte väljer växelvis boende vore det önskvärt med en större tydlighet kring vad ett barn kostar. Det hjälper båda föräldrarna att fullgöra sitt försörjningsansvar och det hjälper båda föräldrarna att kontrollera om den andra föräldern också fullgör sitt. Risken med detta är förstås att normen blir det hela; det vill säga om man visar vad barnet totalt sett kostar och relaterar detta till inkomsten finns en risk att föräldrar blir mindre benägna att betala något utöver detta.

I dag likställs försörjningsansvar med boendefördelning. På det stora hela tycks de flesta anse att detta är rättvisande. Även om det finns argument för delade bidrag vid delad vårdnad anser jag därför ändå att detta endast bör ske vid växelvis boende – om alls. Skälet till att man kan ifrågasätta om det bör ske alls är att de som i dag tillämpar växelvis boende också tycks ha lättast att samarbeta i frågor som rör ekonomi.

Webb- och telefonbaserade former för rådgivning bör erbjudas och det finns ett intresse för en fysisk (myndighet) eller virtuell plats som samlar all information särlevande föräldrar kan ha glädje av. Detta stöd bör erbjudas paketerat per automatik vid separation, men bör också finnas kvar senare vid intresse för nya avtal eller nytt psykosocialt stöd.

Appendix 1

SCREENER

Hej, mitt namn är... och jag ringer på uppdrag av TNS SIFO.
Vi genomför just nu en undersökning om **särlevande föräldrar**.
Är det ok om jag ställer dig några frågor – de tar ca 5 minuter?

Fr.1. Arbetar du eller någon i din familj med något av följande? **LÄS UPP**

Marknadsundersökningar.....	1	} AVSLUTA
Som journalist.....	2	
TV, Radio eller media.....	3	
Reklam-/annonstryck.....	4	
Marknadsföring.....	5	
PR.....	6	
Statliga utredningar.....	7	
Regeringskansliet.....	8	
Annat (LÄS EJ UPP).....	0	FORTSÄTT

Fr.2. Har du någon gång deltagit i en marknadsundersökning i form av djupintervju eller gruppdiskussion?

Ja.....	1	GÅ TILL FR.3
Nej.....	2	GÅ TILL FR.4

Fr.3. När var det?

Under de senaste 6 månaderna.....	1	AVSLUTA
Mer än 6 månader sedan.....	2	

Fr.4. Vilken är din sysselsättning?

Förvärvsarbete.....	1	Minst 6 grupp
Studera.....	2	Max 1 grupp
Oavlönat hemarbete (hemmatju).....	3	Max 1 grupp
Ålderspensionär.....	4	AVSLUTA
Sjuk eller aktivitetsersättning.....	5	Max 1 grupp
Arbetsökande.....	6	Max 1 grupp
Föräldraledig.....	7	Max 1 grupp
Övrigt/Vil ej svara.....	8	AVSLUTA

FÖRVÄRVSARBETAR: Fr 4b

Din titel och arbetsplats?

Titel: _____ Arbetsplats: _____

AVSLUTA om svaren utgör en konflikt med fråga 1.

Fr 5 Har du egna barn?

(Även adoptivbarn räknas som egna barn, men inte styvbarn eller "bonusbarn")

Ja	1	
Nej	2	AVSLUTA
Vet ej/säker	3	AVSLUTA

Fr 6 Vilken ålder är det på barnen/barnet?

Svar: _____

IP måste ha minst ett barn under 18 år – annars AVSLUTA.

Fr 7 Är du särlevande förälder, dvs har du barn tillsammans med någon som du inte lever med?

Ja	1	
Nej	2	AVSLUTA
Vet ej/säker	3	AVSLUTA

Fr 8 Har du ett förtroendeuppdrag för någon förening som företräder särlevande föräldrar?

Ja	1	AVSLUTA
Nej	2	
Vet ej/säker	3	AVSLUTA

Fr 9 Vilket av följande alternativ beskriver bäst din situation?

Barnet/barnen bor större delen av tiden hos mig	1	Grupp1
Barnet/barnen bor växelvis hos mig och den andra föräldern	2	Grupp2
Har umgänge med barnet mindre än halva tiden	3	Grupp3
Annat arrangemang	4	AVSLUTA
Kan/Vill ej svara	5	AVSLUTA

REKRYTERING TILL GRUPPDISKUSSIONER

Jag skulle vilja bjuda in Dig till en gruppdiskussion som handlar om särkvändes föräldrars samarbete om barns boende och försörjning. Diskussionen kommer att äga rum ... och tar ca 2 timmar. Du kommer att få ... kronor brutto som tack för att Du ställer upp. Ungefär 6-9 personer kommer att ingå i diskussionen. Dessa personer har svarat som du på den sista frågan jag ställde (fråga 9). Du behöver inte förbereda dig inför gruppdiskussionen eftersom vi vill att den ska vara så spontan som möjligt. Diskussionen kommer att följas i ett angränsande rum av representanter för den statliga utredningen "Ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad".

Skulle Du vara intresserad av att deltaga?

Ja ..... 1 **FORTSÄTT**
 Nej ..... 2 **TACKA OCH AVSLUTA**

Finns det något i matväg som Du är allergisk mot?

Ja, nämligen 1
 Nej 2

Gruppdiskussionen äger rum ...

- GRUPP 1** **Fråga 9: Barnet/barnen bör störa delen av tiden hos mig**
 TNS SIF:Os lokaler på Vasagatan 11 (Vasahuset)
Onsdagen den 13 januari 17:30-19:30
 Vi bjuder på smörgås och mineralvattenläsk.
- GRUPP 2** **Fråga 9: Barnet/barnen bör vilsevis hos mig och den andra föräldern**
 TNS SIF:Os lokaler på Vasagatan 11 (Vasahuset)
Onsdagen den 20 januari 17:30-19:30
 Vi bjuder på smörgås och mineralvattenläsk.
- GRUPP 3** **Fråga 9: Har samförhållande med barnet mindre än halva tiden**
 TNS SIF:Os lokaler på Vasagatan 11 (Vasahuset)
Onsdagen den 20 januari 20:00-22:00
 Vi bjuder på kaffe och buller.

REKRYTERAD TILL GRUPP: _____
DATUM: _____ KLOCKAN: _____
Namn: _____
Adress: _____
Postort: _____ Postnummer: _____
Telefon: _____
Dagtid: _____ Kvälltid: _____ Mobil: _____
E-post: _____
Fax: _____
Ålder: _____
Övrigt: _____
Intervjuarens namn: _____

TACKA OCH AVSLUTA
Skicka skriftlig bekräftelse + karta
Ring och påminn/hälsa välkommen dagarna innan gruppen äger rum
REKRYTERA 11 personer per grupp för att få 6-8 närvarande

Appendix 2

<http://www.sou.gov.se/sarlevande/index.htm>

Utredningens uppdrag i korthet

Den särskilde utredaren ska granska hur fördelningen av kostnader och inkomster som är kopplade till ett barn påverkar och stödjer en fungerande försörjning och omsorg om barnet när dess föräldrar inte lever tillsammans.

Utredaren ska vidare analysera hur reglerna om ekonomiskt stöd till barnfamiljer påverkar separerade föräldrars beslut rörande vårdnad, boende, umgänge samt fördelningen av försörjningsansvar för det gemensamma barnet. Hur existerande regelverk underlättar eller försvårar samarbete mellan föräldrarna ska kartläggas.

Utredaren ska dessutom belysa omfattningen av särlevande föräldrars behov av hjälp och stöd för att uppnå samförstånd gällande ekonomiska frågor som rör barnet. Slutligen ska föräldrars uppfattning om förutsättningarna för balans mellan arbete och omsorg om barnet kartläggas och analyseras.

Förbättringsåtgärder, regelförändringar och andra åtgärder som kan underlätta och uppmuntra samarbete mellan särlevande föräldrar ska föreslås.

Utredaren ska se över och belysa:

- Hur särlevande föräldrar samverkar gällande ekonomiska frågor som rör barnet. Det inkluderar kunskap om hur föräldrar faktiskt delar på inkomster och utgifter kopplade till barnen och vilka faktorer som är styrande för besluten. Eventuella samband mellan barnets tid med föräldern och fördelning av inkomster och kostnader ska uppmärksammas. Barns behov och rättigheter och vilka kostnader som är förknippade med dessa bör beskrivas samt hur behoven skiftar mellan olika åldersgrupper. Under-

sökningen bör ha både ett kvantitativt och ett kvalitativt angreppssätt.

- Hur utformningen av regler för de familjeekonomiska stöden till separerade föräldrar inverkar på samarbete i frågor som rör barnet. Utredaren ska undersöka om det finns regler som försvårar alternativt underlättar samarbete mellan föräldrarna. Om utredaren finner skäl till det kan förändringar föreslås. Utredaren ska särskilt undersöka de rättsliga förutsättningarna och konsekvenserna av införandet av ett konto som innehas av föräldrarna dit bidrag som avser barnet utbetalas (barnkonto).
- Omfattningen av särlevande föräldrars behov av hjälp och stöd för att uppnå samförstånd gällande ekonomiska frågor som rör barnet. Utredaren ska överväga hur olika samarbetsstöd och föräldrastöd kan utformas, anpassas och effektiviseras för att underlätta och uppmuntra samarbete mellan föräldrar samt hur föräldrarnas ansvar för att se till barnets bästa kan stödjas och främjas efter en separation. Förekomst och omfattning av konflikter samt konsekvenserna av dessa för barnet bör utgöra en viktig faktor för bedömningen av möjliga åtgärder.
- Föräldrars uppfattning om förutsättningarna för balans mellan arbete och omsorg om barnet, hur fördelningen sker och vilka grunder den baseras på. Eventuella omständigheter som påverkar föräldrarnas arbetsutbud ska presenteras.

Appendix 3

A)	Introduktion 20'	2
B)	Samarbete 10'	2
C)	Boende 15'	3
D)	Omsorg 10'	3
E)	Ekonomi 30'	4
F)	Konflikter 15'	5
G)	Förbättringar 10'	5

A) Introduktion 20'

- Välkommen
- Förtäring
- Inspelning
- Åhörare (representanter för den statliga utredningen "ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad")
- Konfidentialitet
- Presentation av deltagarna (förnamn, ålder, sysselsättning, fritid, antal barn, ålder på barn)
- Samtalsramar
- Minsta gemensamma nämnare hos deltagarna (=screenerfråga 9)
- Dagens ämne: Samarbete kring barnet i relation till den förälder ni inte lever med - med särskilt fokus på barnets boende och försörjning.

B) Samarbete 10'

Hur är det att vara särlevande förälder?

Då vill jag fråga om era spontana associationer till ordet "samarbete" i det här sammanhanget i relation till den förälder ni inte lever med – vad tänker ni på då?

(Skriv upp på blädderblock.)

Vad finns det för olika saker som rör barnet som ni samarbetar kring?

Vad är lätt och vad är svårt?

- C) Boende 15'**
 Då vill jag att vi fokuserar mer på samarbete kring boende (notera vad som redan nämnts):
 Vilka olika faktorer har kommit att påverka hur barnet bor?
 (Proba på arbetssituation, avstånd, ekonomi, föräldrars lämplighet)
- VÄXELVIS: Hur ser boendet ut i tid? (hälften, 40/60, varannan vecka eller vad?) Vad är bakgrunden till att barnet bor växelvis?
- Har ekonomi på något sätt påverkat hur barnet bor?
 Hur pass delaktiga har ni känt er i beslutet om hur barnet bor?
 Vilken faktor har vägt tyngst i beslutet om hur barnet bor?
- D) Omsorg 10'**
 Om vi nu går över till att prata om den vardagliga omsorgen om barnet som kan röra lämning, hämtning, fritidsaktiviteter och liknande – vad är det för olika aktiviteter som ni samarbetar med den andra föräldern om på det området?
 (Skriv upp på blädderblock.)175
- Hur ser samarbetet ut?
 Vad är bakgrunden till den fördelningen?
 Hänger den ihop med barnets boende?
 Hänger den ihop med hur försörjningsansvaret är fördelat?
- E) Ekonomi 30'**
 Då tänkte jag vi ska prata mer om ekonomi. Kan vi gå ett varv runt och höra hur försörjningsansvaret är fördelat och vad bakgrunden är till den fördelningen...
 Ok, så det verkar finnas ett antal olika skäl till hur ansvaret är fördelat – låt oss se om vi kan summera vad ni har sagt och fylla på e v ytterligare skäl...
 (PÅ BLÄDDERBLOCK.)
 (Proba på tid och inkomst om det inte nämnts spontant.)
- Kan man säga att ni är överens om underhållet för barnet?
 Vad ska underhållet täcka? Gör det det?
- Vem av er får familjeekonomiska stöd som t e x barnbidrag och bostadsbidrag?
 Vad är det som gör att just den personen får stöden? Har det en tydlig koppling till vem som har försörjningsansvaret för barnet?
- Har ni några synpunkter på de familjeekonomiska stödens utformning?
 Är det något som känns orättvist, inkonsekvent eller oklart?
 Vore det bra att automatiskt dela på bidragen?
 Har ni andra förslag till förändringar?
- Vart vänder ni er om ni har frågor om ekonomi och barnets försörjning?
 Finns det tillräckligt stöd från samhället för att få svar på detta?
 Är det något som saknas eller som borde vara annorlunda?
 Om allt var möjligt vad skulle ni då önska er?

F) Konflikter 15'

I de fall ni har, eller har haft, konflikter med den andra föräldern – vad handlar dessa om?

LISTA PÅ BLÄDDERBLOCK

(Proba på barnets boende, umgängestid med barnet, kostnader för barnet, barnets omsorg/skolgång, att överenskommelser inte följs, bristande kommunikation, värderingsfrågor, egenskaper/beteende hos den andra föräldern, relationsproblem som inte är kopplade till barnet.)

Har ni tagit hjälp av någon tredje part för att hantera dessa konflikter?

OM JA: Vad tycker ni om den hjälp ni fått? Något som kan förbättras?

OM NEJ: Hade ni önskat någon sådan hjälp och i så fall hur?

Hur påverkas barnet av konflikter som rör boende?

Hur påverkas barnet av konflikter som rör ekonomi?

Känner någon av er att ni lyckats lösa någon konflikt som rör boende eller ekonomi? Hur gjorde ni då? Vad fick det att fungera?

G) Förbättringar 10'

Till sist vill jag att ni var och en tar och skriver upp vad ni ser som de tre viktigaste åtgärderna för att förbättra förutsättningarna för ett fungerande samarbete mellan särlevande föräldrar i frågor som rör barnets boende och ekonomi...

GÅ IGENOM SVAREN I HELA GRUPPEN

—

Appendix 4

Större-gruppen

”Kostnadstabell”

- Vad kostar ett barn i en viss ålder?
- Vad kan man begära av den andra föräldern ekonomiskt.
- Tydliga riktlinjer

Ett annat system för bostadsbidrag som inte så känsligt för återbetalning.

Riktlinjer för barns boende i olika åldrar, när kan ett barn börja flytta mellan föräldrarna.

Mer tydliga riktlinjer – stöd, vad som är rimligt för t.ex. bidrag från pappan.

Lättare att hitta / byta en lägenhet mot två i samma område.

Samtalsstöd

Hjälp till bostad i närheten av varandra.

Förenkla bostadsbidraget att man får när man behöver.

Åtgärder från SH för att underrätta samarbete kring boende & ekonomi.

- Kostnadsfri familjerådgivning & terapi – och om inte båda vill ha samtal så bör det finnas för ena parten...
- Förslag på utgifter som är rimliga att dela på ... t.ex. hyra, mat, inredning?, familjeaktiviteter .... Flytt?!
- Bra info kring barnets psykosociala utveckling & hur separationer påverkar ...
- Erbjuder medlare

Hjälp till självhjälp – att i första hand familjerna ska kunna klara av sin egen ekonomi & boende själva – så långt som möjligt t.ex. rådgivning (gratis).

Subventionerade stora lägenheter för ensamstående föräldrar t.ex. billiga 3:or, 4:or så barnen får eget rum utan att någon förälder ska behöva bo i vardagsrummet.

Barnbidrag kopplat till barnen.

Någon form av bra samtal terapi familjeenhet.
Bra information vad som gäller, hur det ska vara vad är det bästa, för barnet.
Ekonomiskt stöd i olika former, vad finns det för mera stöd, hjälp!

Mera behövs prövad bidragsförfarande.

Växelvis-gruppen

Delat barnbidrag.
Gemensam information från skola – stat – kommun.
Skickas både till mamman och pappan.

Barnbidraget bör inkomstbeprövas. Höginkomsttagare behöver ej!
Låginkomsttagare behöver mer → Kan ge en ”stabilare” ekonomisk situation för vissa särlevande föräldrar.
Vid en skilsmässa/separation → DISKUTERA OM BARNBIDRAGET SKA DELAS → dvs. vid konstaterat växelboende → ”Dela”
All info (från skola och myndigheter) ska gå till **båda** föräldrarna.

Delat barnbidrag från start.
All information och kallelser från läkare etc. skickas ut till båda föräldrarna

Åtgärder i samhället för ett samarbete med särlevande föräldrar.
Jag tycker att man själv har ett ansvar för sina barn och att det ska fungera.

Bostadsbidraget ska kunna ges även till föräldern där inte barnet är skrivet, det ska vara samma villkor för båda föräldrar oavsett var barnet är skriven och båda för ses som vårdnadshavare vid växelvist boende.

Barnbidraget ska kunna delas lika.

Kommun
Familjerådgivning
Försäkringskassan
Att man ska få bättre information när man separerar om boende och ekonomi.
Delat barnbidrag vid växelvis boende.
Samma information från skolan.
Bra samarbete.

Tydliga regler för bidrag.
Ekonomi – inkomstpröva barnbidrag.
Tydlig info för bägge föräldrar som gäller boendet och ekonomi.

Erbjudas samarbetsamtal av kommunen.
Informeras om möjlighet att dela på barnbidrag, när barnet bor växelvis 50 procent hos varje förälder alt. Alltid få delat barnbidrag.
Inkomstbaserat barnbidrag.
Inf.kanal på webben forsakringskassan.se för frånskilda föräldrar.

Samarbete mellan Mamman och Pappan.
Samhället kan utvärdera vilka som är mest behövande.

Mindre-gruppen

Att någon tar tag och får föräldrarna att sätta sig ner med "experthjälp" och diskutera på en gång. Att "bara" informera hjälpte inte mig i alla fall då den andra parten vägrade. Å juridisk hjälp.
Uppdatera försäkringskassans system. Ligger efter i utveckling.
Dubbel info till båda föräldrarna från dagis och skola.
Behovsprövade bidrag.

Juridisk hjälp.
 Parsamtal – familjesamtal.
 Skolan – engagera båda föräldrarna.

Info redan i skolan om dealfamiljen.

- Skapa ett samhälle som värderar barnfamiljen högt.
- Behovsanpassade bidrag, lägre skatt.
- Ger många positiva effekter, fler lediga bostäder, Stockholm består till mer än 90 procent av enmanshushåll.

Telefonlinje typ – jour – par, ensam.

- Alkohollinjen eller spellinjen
- Jourhavande xxxx

Självhjälpsgrupper kostnadsfria

Info om vad samhället kan göra för att stötta och hjälpa.
 Info om hur man kan lösa ekonomiska frågor.
 Chattrum – rådgivning.

Bättre ekonomikoll – 1 år v fk

Bättre ekonomiundersökning av föräldrar vid skilsmässa.

Appendix 5 – Publiceringsregler

Förtydligande av Research International Sweden AB:s allmänna villkor vid publicering

Rapport som innehåller resultat från undersökning utförd av Företaget Research International Sweden AB (SIFO Research International), på en klients uppdrag, är klientens egendom. Copyrighten tillfaller Research International Sweden AB om ej annat överenskommit.

Om annat ej skriftligen överenskommit, förblir frågeformulär, data och annat material till samtliga undersökningar Research International Sweden AB:s egendom.

Research International Sweden AB skall ge sitt skriftliga samtycke till publicering av undersökningsresultat till allmänheten. Samtycke lämnas rutinmässigt om ej särskilda motskäl finns.

I Research International Sweden AB:s intresse ligger att förhindra felaktigheter i faktaredovisningen och missledande tolkningar av undersökningsresultaten. Om en klient publicerar missvisande siffror eller gör ett missvisande urval av undersökningsresultat, förbehåller sig Research International Sweden AB rätten att publicera korrekta och kompletterande delar av samma undersökning för att redovisa en mer rättvisande och avvägd tolkning.

Följande skall ingå i all publicering:

- frågornas exakta lydelse
- den intervjuform som använts i undersökningen, t.ex. telefonintervjuer, besöksintervjuer eller postala enkäter
- undersökningspopulation, t.ex. intervjupersonernas ålder
- antal intervjupersoner
- tiden för fältarbetet
- urvalsmetod om annan metod använts än en som är slumpmässig i alla steg

Publicerade undersökningsresultat skall normalt ej vara baserade på mindre än 1 000 intervjuer.

Kunden skall alltid ange SIFO Research International (Research International Sweden AB) eller dess kända varumärken som källa.

När en klient publicerar resultat från en undersökning av Research International Sweden AB, skall den information som ges i första hand gälla klientens egna produkter och/eller tjänster. Information om undersökningsresultatet förande konkurrenters produkter och tjänster kan innefattas, men skall komma i andra hand i presentationen.

Undantag och variationer i dessa regler tillåts då särskilda skäl föreligger och beviljas av Research International Sweden AB:s direktion. För att gälla skall sådana undantag och ändringar lämnas skriftligen.

Detta förtydligande vid publicering följer Research International Sweden AB:s allmänna villkor, 26/04/02.

050503

Ekonomi och samarbete mellan särlevande föräldrar

Synpunkter från en hearing den 12 januari 2010

Inledning

Utredningen anordnade i januari 2010 en hearing om ekonomi och samarbete mellan särlevande föräldrar. Ett fyrtiotal myndigheter och organisationer bjöds in, varav knappt hälften deltog i hearingen. Syftet med hearingen var att närmare få belyst hur föräldrar samarbetar i frågor om barnets omsorg och försörjning, vilka möjligheter och hinder som finns för samarbete, behovet av hjälp- och stödinsatser och konsekvenser för barnet. Inför hearingen hade ett antal frågeställningar skickats ut (se bilaga 1).

Vid hearingen var följande myndigheter och organisationer representerade: Diskrimineringsombudsmannen, Försäkringskassan, Konsumentverket, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket, Skolinspektionen, Statens skolverk, Bris, Rädda Barnen, Föreningen Pappaliv, Sveriges Makalösa Föräldrar, Fredrika Bremer-förbundet, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund, Sveriges advokatsamfund, Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare i kommunal tjänst, Stockholms Stadsmission samt Svenska kyrkan. Fredrika Bremer-förbundet samt Konsumentverket deltog i egenskap av åhörare.

Försäkringskassan har också inkommit med ett skriftligt underlag. Familjerättssociomernas riksförening, Socialstyrelsen och Ungdomsstyrelsen hade inte möjlighet att delta, men har i stället lämnat skriftliga synpunkter på frågeställningarna. Barnombudsmannen har lämnat muntliga synpunkter till sekretariatet i efterhand.

Nedan följer en sammanfattning av de synpunkter som lämnades på utredningens frågeställningar under hearingen.

1. Faktorer som påverkar fördelningen av försörjnings- respektive omsorgsansvaret för barnet

En stor andel av de särlevande föräldrarna (framför allt de ensamstående) har en svag ekonomi och socialförsäkringsförmånerna får därför stor betydelse för deras ekonomi. *Rätten att uppbära olika förmåner* har därför stor påverkan på samarbetet mellan föräldrar. Särskilt regelverkets utformning får stor betydelse för dessa föräldrar.

Föräldrarnas *inkomst och ekonomi*; innefattande olika former av utgifter, hyra, lån och skulder är viktiga faktorer som påverkar samarbetet och ansvarsfördelningen mellan föräldrarna, liksom resultatet av *bodelningen*, innefattande vem som får behålla *bostaden*. En separation innebär många gånger en försämrad ekonomi. Många föräldrar skuldsätter sig efter en separation för att kunna köpa en ny bostad nära barnets skola/kamrater och detta påverkar också försörjningsansvaret. Även föräldrarnas *arbetsförhållanden* och var barnet går i *förskola/skola* påverkar var barnet ska bo och omsorgsansvaret för barnet.

Barnets boende och folkbokföringsadress styr i stor utsträckning föräldrarnas ekonomiska situation och rätten till olika familjeekonomiska förmåner, vilket också påverkar ansvarsfördelningen för barnet. Det finns en "fyrkantighet" i regelverket för folkbokföringen, rättigheterna följer barnet och är ej delbara, annat än i undantagsfall.

Förekomsten av våld, obearbetade känslor eller den känslomässiga närheten till barnet är andra exempel på faktorer som påverkar ansvarsfördelningen mellan föräldrarna. Vid en separation spelar många gånger också *hämnd och konkurrens* in, vilket innebär att *ekonomin* också kan användas som ett *maktmedel* i förhållande till den andra parten. Den ena föräldern kan "missunna" den andra föräldern del i olika familjeekonomiska förmåner och det i sin tur kan påverka beslut om barnets boende och hur kostnader fördelas.

Omfattningen av en förälders *umgänge med barnet* kan många gånger också påverkas av avståndet mellan föräldrarna och därtill kopplade *kostnader för umgängesresor*.

2. Konflikter kring ekonomin

Frågor om *barnets boende och folkbokföringsadress* är konfliktskapande; hur mycket ska barnet bo hos resp. förälder, föreligger växelvis boende eller inte? Det finns också problem med möjligheten att dela barnbidrag och vårdbidrag för barn med funktionshinder om föräldrarna inte är överens.

Hur mycket barnet bor hos respektive förälder kan också påverka hur mycket föräldrar ska betala respektive kan få i bidrag. För föräldrar som har *växelvis boende* för sina barn kan *stora ekonomiska skillnader* uppstå beroende på vem som får rätten till bidrag, vilket i högsta grad bidrar till att skapa konflikter mellan föräldrarna.

Föräldrarna kan ha olika uppfattning om *vad barn kostar* och olika syn på *vad som är barns behov* (kläder, leksaker, datorer, fritidsaktiviteter/-utrustning m.m.), vilket i sin tur leder till att föräldrarna inte vill dela på alla kostnader. Den förälder som ser barnets behov får också själv ta kostnaden. En konsekvens blir också att den som tar emot olika familjeekonomiska bidrag, såsom barnbidrag eller underhållsstöd, förutsätts betala det mesta för barnet, vilket skapar konflikt. Gemensamma skulder och solidariskt betalningsansvar för dessa skulder skapar också konflikter.

Kostnader för *umgängesresor* är erfarenhetsmässigt en annan stridsfråga. Dessa kostnader får heller inte undantas vid Kronofogdemyndighetens löneutmätning hos umgängesföräldern. Vid en utmätningssituation kan det också uppstå skillnader – och konflikter – mellan boföräldern och umgänges-/den frånlevande föräldern. Vid löneutmätning får boföräldern tillgodoräkna sig kostnader för barnets uppehälle genom det s.k. normalbeloppet, vilket inte umgänges-/den frånlevande föräldern får göra. Umgängesföräldern får inte tillgodoräkna sig några kostnader för barnet, varken sådana för barnets uppehälle eller för kostnader som kan uppstå vid umgänge (reskostnader m.m.). Detta gäller för boföräldern både när barnet är folkbokfört hos denne och vid växelvis boende. Vid växelvis boende tillgodoräknas båda föräldrarna kostnader för barnets uppehälle. Normalbeloppet för barnet delas då lika mellan de båda.

Det saknas stöd från samhällets sida att *bistå föräldrarna i ekonomiska frågor* vid en separation; föräldrarna *förutsätts själva lösa* de ekonomiska frågorna, men de har ofta svårt att klara detta utan konflikter. Föräldrar är också mycket osäkra på *vad som förväntas*

av dem, hur man ska gå tillväga när det gäller att enas om barnets försörjning och om vad barn egentligen kostar.

Ur ett familjerättsligt perspektiv handlar konflikterna i stor utsträckning om att den som har det bättre ställt ska betala mer till den andre föräldern och det gäller särskilt *hur kostnaderna ska fördelas vid växelvis boende*. Konflikterna kan också handla om hur barnbidraget ska delas, om standardtillägg vid underhållsskyldighet ska utgå som ett fast belopp eller om man istället ska betala för vissa fritidsaktiviteter.

Konsekvenser för barnet

Ekonomiska frågor spär på konflikterna mellan föräldrarna och kan påverka boendet för barnet. Vid växelvis boende kan den ekonomiska standarden skilja sig mycket åt mellan föräldrarna beroende på hos vem barnet är folkbokfört och också beroende på vem av föräldrarna som har rätt till socialförsäkringsförmåner.

Barnen drabbas alltid av att föräldrarna har konflikter, de ekonomiska hänsynen kan läggas till grund för beslut om hur barnet ska bo. Barnet kan bli ett "slagträ" i konflikten. Barnet hamnar mitt emellan och tar på sig skulden för att föräldrarna bråkar om pengar kring barnet.

Rätten till olika socialförsäkringsförmåner kan också påverka föräldrars umgänge med barnen, bl.a. när det gäller att räkna ut umgängesavdrag vid underhållsstöd samt rätten till bostadsbidrag.

Ekonomi kan också försvåra möjligheterna att vara flexibel i fråga om t.ex. barnets boende. Det kan vara svårt att ändra barnets boende då det kan "stjälpas" den ekonomiska överenskommelsen mellan föräldrarna. (För framför allt familjer med små ekonomiska marginaler blir det kännbart med förändringar i bidragsutbetalningar m.m.)

En utveckling under senare år är att särlevande föräldrar som söker bidrag ur olika fonder numera söker bidrag för t.ex. glasögon, mediciner, kläder till skillnad mot tidigare ansökningar som handlade om "bonussaker" såsom resor till mor-/farföräldrar, cykel. Risken finns att barnen får en lägre ekonomisk standard.

3. De familjeekonomiska regelverkens inverkan på föräldrasamarbetet

Folkbokföringen

En enskild vårdnadshavare kan inte ensam överklaga ett folkbokföringsbeslut vilket kan leda till konflikter mellan föräldrarna. Vid gemensam vårdnad borde ett folkbokföringsbeslut för barnet kunna överklagas av en förälder, då den förälder som har fått barnet folkbokfört hos sig knappast är villig att medverka till ett överklagande.

Underhållsbidrag vid växelvist boende

Vid växelvis boende är det (enligt föräldrabalkens, FB, regler) inte möjligt att fastställa underhållsbidrag och vid olika ekonomiska förhållanden hos föräldrarna blir det stora skillnader i ekonomisk standard för barnet. Vid växelvis boende vore det därför bra med avtal om hur underhållsbidrag kan fördelas mellan föräldrarna, men rättsläget är oklart vid frivilligt avtal om underhållsbidrag vid växelvis boende om huruvida avtalet ska omfattas av föräldrabalkens regler om underhållsbidrag. Ska ett sådant avtal behandlas som ett avtal om underhållsbidrag med de jämningsregler som gäller i FB eller inte? (Ett ärende om detta har nyligen beviljats prövningstillstånd av Svea Hovrätt.)

Underhållsstödet och regelverket för återbetalning

Enligt statistik från Kronofogdemyndigheten (KFM) har 52 110 personer skulder för återbetalningsbelopp för utgivet underhållsstöd och det handlar om mer än 2 miljoner skuldposter och 2 miljarder kronor i skuldbelopp, vilket blir cirka 40 000 kronor per gäldenär. Detta är den vanligaste skuldposten hos KFM. Uppskattningsvis handlar dessa skulder om cirka 100 000 barn. Som en jämförelse är det max 1 000 personer som har skulder hos KFM för återbetalning av underhållsbidrag.

Många av de underhållsskyldiga föräldrar som en gång beviljats anstånd med återbetalning av underhållsstöd av Försäkringskassan har ofta behov av fortsatt anstånd och beviljas i regel det, och de får därmed stora skulder. Denna tunga ekonomiska situation kan bidra

till konflikter och samarbetsproblem mellan föräldrarna vilket kan gå ut över barnen.

En slutsats är att återbetalningsreglerna inte fungerar i underhållsstödssystemet, då många återbetalningsskyldiga lever under knappa förhållanden och inte klarar att sköta sin återbetalning. Nivån på återbetalningsreglerna för underhållsstödet bör ses över.

Avgift för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Skolverket har i november 2009 uppmärksammat regeringen på kommunernas skiftande tillämpning av regelverket kring fakturering av avgifter för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. En del kommuner går på folkbokföringen och en del på att det finns två hushåll som barnet vistas i, dvs. växelvis boende.

Om det finns en möjlighet att dela på vissa bidrag för barnet borde det finnas en motsvarande möjlighet att dela på kostnader för barnet som t.ex. avgiften för förskola och skolbarnsomsorg. Delade fakturor baserade på respektive förälders ekonomi bör vara regel.

Bostadsbidraget

Bostadsbidraget till barnfamiljer består av dels ett bidrag för bostadskostnader, dels ett särskilt bidrag för hemmavarande barn, dels ett umgängesbidrag för barnfamiljer som får bostadsbidrag och har barn som tidvis bor i hushållet. Skillnaden i bidrag kan bli relativt stor beroende på hos vem barnet är *folkbokfört*. Många föräldrar, särskilt pappor, ser det som en orättvisa att endast den ena föräldern (folkbokföringsföräldern) kan få det särskilda bidraget när barnet bor växelvis hos föräldrarna.

Reglerna för bostadsbidraget upplevs av många föräldrar som komplexa. Det kan medföra att föräldrar går miste om bidrag och även bidra till konflikter.

Kvarskrivning

Ett annat förekommande problem inom bostadsbidraget och underhållsstödet är då barnet blir *"kvarskrivet"* på en tidigare adress på grund av att den ena föräldern inte går med på att ändra folk-

bokföringsadress. Förutom att det skapar en konflikt mellan föräldrarna medför det ganska omgående att både bostadsbidraget och underhållsstödet dras in av Försäkringskassan för den förälder som barnet bor hos. Kvarskrivningen kan också förhindra rätt till barnomsorg om barnet flyttat till en annan kommun och den nya kommunen ställer krav på att barnet ska vara folkbokfört där.

Underhållsstöd

Reglerna om underhållsbidrag medger att föräldrarna kan fullgöra sin underhållsskyldighet genom växelvis boende. Ingen förälder är då skyldig att betala underhållsbidrag. Detta ger ofta upphov till konflikter då den ena föräldern för att slippa betala hävdar att barnet bor växelvis hos föräldrarna, medan den andre föräldern hävdar det motsatta. *Umgängesavdraget* inom underhållsstödet (och underhållsbidraget) är relativt lågt, högst 32 kronor per dygn, men det orsakar ändå en hel del konflikter mellan föräldrarna och tvister om exakt vilken tid barnet vistades hos respektive förälder.

Barnbidrag och vårdbidrag

Föräldrar med gemensam vårdnad om barnet kan numera välja till vem av dem som bidraget ska betalas ut. Om inget aktivt val görs betalas barnbidraget ut till mamman. Dessutom finns en möjlighet för särlevande föräldrar med gemensam vårdnad vars barn bor växelvis, att dela barnbidraget så att hälften utbetalas till vardera föräldern. Delningen förutsätter att föräldrarna är överens om det. Om föräldrarna inte är överens om det betalas det ut till mamman.

Trots gemensam vårdnad och växelvis boende har särlevande föräldrar ändå svårt att komma överens om att dela barnbidrag. Det är en vanlig källa till konflikt.

När det gäller vårdbidrag för barn med funktionsnedsättning eller sjukdom finns också möjlighet för föräldrar att dela på vårdbidraget vid växelvis boende om föräldrarna är överens om det. I annat fall tillfaller vårdbidraget den förälder som först ansökt om och beviljats rätten till vårdbidrag. Detta ses som mycket orättvist bland många särlevande föräldrar, framförallt pappor, eftersom det oftast är mamman som uppbär vårdbidraget.

Föräldrapenning

Av föräldrapenningens 480 dagar per barn utgörs 390 dagar av s.k. inkomstrelaterade sjukpenningdagar och 90 dagar av s.k. lägstanivådagar. I regel är det mamman som tar ut den största delen av dagarna under barnets första levnadsår och oftast då på sjukpenningnivå. Det kan innebära att det för pappan endast finns övervägande lägstanivådagar kvar, vilket kan vara orsak till konflikt mellan särlevande föräldrar och påverka pappans möjlighet till föräldraledighet och umgänge med barnet.

Övrigt

Det är viktigt att göra det enklare för föräldrarna att samarbeta. Också viktigt att tydliggöra vilka möjligheter barnet har att påverka sitt boende. Barn har behov av ett eget ombud i dessa situationer och barnets boende är en del i föräldrarnas ekonomiska situation.

Föräldrar i en våldsrelation har redan från början svårigheter att samarbeta och utgångspunkten i olika myndigheters insatser tas oftast i föräldrarnas situation. Myndigheter borde istället bli bättre på att ta sin utgångspunkt i barnet, vilket skulle förbättra förutsättningarna för samarbete.

Det läggs ett för stort ansvar på de ensamstående mammorna, barnbidraget går automatiskt till mamman, bättre om det gick att dela på från början, och det borde erbjudas fler föräldrautbildningar för pappor för att få dem att ta sitt föräldraansvar och förbättra anknytningen till barnet.

Konsekvenser för föräldrarna och för barnet

Flera av socialförsäkringsförmånerna har ett komplext regelverk som kräver goda kunskaper hos föräldern. Det kan innebära att föräldrar av okunskap går miste om bidrag vilket ytterst kan medföra sämre ekonomiska förutsättningar för barnen.

Barnet kan bo växelvis hos föräldrar som inte kan samarbeta med varandra och där "man sliter och drar i barnet" av ekonomiska skäl.

4. Ökade möjligheter att dela på familjeekonomiska bidrag?

Den allmänna meningen under hearingen var att ökade möjligheter till delning av bidrag är bra, dock inte automatisk delning.

Om bidrag i större utsträckning ska delas ska det emellertid ske i ett större sammanhang om fördelning av hela ansvaret för barnet, inte bara det ekonomiska. En delning av bidrag bör därför kopplas till ökade satsningar för jämställt föräldraskap.

Delning är inte det viktiga, utan barnet ska vara i fokus, pengarna ska i så fall komma barnet till del och en delning av bidragen ska också innebära en delning av avgifter och kostnader för barnet.

5. Familjesituationens och den ekonomiska situationens inverkan på samarbete

Ny partner

När en ny partner kommer in i bilden ändras de ekonomiska förutsättningarna och den ekonomiska överenskommelsen mellan föräldrarna påverkas. Den "ensamma" föräldern kan heller inte bidra ekonomiskt på samma sätt som den som har en ny partner. Samtidigt kan inte en ny partner förväntas bidra ekonomiskt för någon annans barn. Vidare kan tvister om folkbokföringen uppstå när en ny partner kommer in i bilden.

Ensamstående föräldrar

Många ensamstående föräldrar lånar, inte minst för barnens skull, på kredit för att upprätthålla samma ekonomiska situation som man hade före separationen.

6. För- och nackdelar med underhållsbidrag resp. underhållsstöd

Underhållsstödet garanterar att barn till särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldige föräldern inte fullgör sin underhållsskyldighet och kan på så sätt skapa trygghet och stabilitet i barnets försörjning. Men i första hand ska föräldrarna själva sköta barnets försörjning även efter en separation. Många föräldrar

upplever svårigheter i att själva beräkna *underhållsbidrag*. Vid beräkning av *underhållsbidrag* ska föräldrarna ta ställning till olika ekonomiska förhållanden vilka lätt kan ge upphov till diskussioner och konflikter. Många föräldrar väljer därför att ansöka om *underhållsstöd* trots att de borde kunna sköta *underhållsfrågan* själva. I dag måste föräldrarna antingen ta hjälp av advokat/familjerättsjurist eller räkna själva för att få fram ett civilrättsligt *underhåll*. Om en myndighet skulle ges denna uppgift skulle troligen fler föräldrar använda sig av denna möjlighet istället för att ansöka om *underhållsstöd*.

Underhållsstödet är en mycket *vanlig skuldtyp* inom Kronofogdemyndigheten, till skillnad mot *underhållsbidraget* som är en *mycket ovanlig* skuldtyp.

Konsekvenser för föräldrarna och för barnet

Underhållsstödet är enkelt att tillämpa, vilket kan vara en av förklaringarna till att många använder sig av Försäkringskassan trots att de skulle kunna sluta frivilliga överenskommelser om *underhållsbidrag*. Det finns nämligen en stor okunskap om föräldrabalkens regler om att vardera förälder ska bidra till barnets försörjning efter ekonomisk förmåga och barnets behov. Ur ett barnperspektiv leder denna okunskap till en sämre ekonomisk standard för barnen.

Ett förbättrat stöd till särlevande föräldrar i beräkning av *underhållsbidrag* skulle kunna förhindra och minska ekonomiska tvister mellan föräldrarna samt ge mer rättvisa ekonomiska förutsättningar. En skillnad mellan *underhållsbidrag* och *underhållsstöd* är att *underhållsbidrag* beräknas på förälderns aktuella inkomst och levnadskostnader medan återbetalning av *underhållsstöd* beräknas på taxerad inkomst, vilket i praktiken avser inkomster två år bakåt i tiden. Detta kan påverka förhållandet mellan föräldrar och barn. En annan effekt av att beräkna *underhåll* enligt föräldrabalkens regler är att många barn då kan få ett *underhållsbidrag* som mer motsvarar barnets behov. Troligen ett belopp som överstiger 1 273 kronor.

För barnet är det bäst med frivilliga överenskommelser; med *underhållsbidraget* kan man utgå från barnets behov. De schabloner och normer som gäller inom Kronofogdemyndigheten, Konsumentverket och *underhållsstödssystemet* är för låga belopp, de motsvarar inte kostnader för barnet. *Underhållsstödet* på 1 273 kronor

gäller för alla barn i alla åldrar, och tar alltså inte hänsyn till det enskilda barnet och dess behov.

Det faktum att två olika rättssystem samspelar, civilrätt och offentlig rätt, gör systemen svåra att förstå för den enskilde och barnets intressen kommer inte alltid till sin rätt i den konflikt som kan uppstå mellan föräldrarna. Utifrån ett barnperspektiv borde barnet ha ett ombud som förhandlar med respektive förälder istället för tvärt om. **Skillnad i hjälpbehov beroende på om man använder sig av underhållsbidrag eller underhållsstöd?**

Det är viktigt med en *kompetenshöjning av personal*, bland annat i ekonomiska frågor, som erbjuder t.ex. samarbetssamtal samt ökade ekonomiska resurser för att kunna bistå i dessa frågor.

Samhället bör ha en *målsättning om "vårdnadsfred"* mellan föräldrar. Flera olika insatser krävs: uppdrag till familjerätten att ge tydliga budskap om föräldraansvar, en tillgänglig familjerådgivning för hjälp med obearbetade känslor samt att Försäkringskassan ska ansvara för de ekonomiska delarna.

7. Åtgärder för förbättrat föräldrasamarbete

Folkbokföring

Regelverket som rör barnets boende och försörjning bör ses över. Minska betydelsen av folkbokföringsreglerna alternativt att folkbokföringen bör baseras på barnets faktiska boende. Vid gemensam vårdnad ska en förälder kunna få överklaga folkbokföringsbeslut.

Större möjligheter till individuella bedömningar av barnets boende i folkbokföringsärenden samt möjliggör att särlevande föräldrar kan lämna två adresser för barnet, t.ex. till sjukhus.

Underhållsbidrag

Underhåll bör i större utsträckning regleras genom avtal om underhållsbidrag mellan föräldrarna, inte gå via Försäkringskassan. Uppdrag bör ges till Försäkringskassan att bistå föräldrarna i beräkning av underhållsbidraget och Försäkringskassan bör få ökade resurser för detta. Domstolar bör få möjlighet att fastställa underhållsbidrag vid växelvis boende. Ändrade regler i Rättshjälpslagen för att kunna få bistånd i ärenden om underhållsbidrag.

Underhållsstöd

Se över regelverket för återbetalningsskyldigheten av underhållsstödet; basera på aktuella inkomstuppgifter. Premiera frivilliga avtal om underhåll.

Inför inkomstprövat underhållsstöd som är differentierat utifrån barnets behov.

Det bör emellertid finnas en flexibilitet i systemet i valet av underhållsbidrag resp. underhållsstöd, då underhållsstödet är bra för de föräldrar som av olika anledningar, t.ex. våldsproblematik, inte kan/bör träffa varandra.

Avgift för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Önskvärt med tydlighet i regelverket om avgifter för barnomsorg och enkelt att tillämpa. Automatisk delning av avgifter, fakturor till bägge föräldrarna baserade på vardera föräldrarnas inkomst.

Tidiga insatser – samverkanssamtal – ökad kompetens

Det bör införas obligatoriska samverkanssamtal inför separation, som med barnets bästa i fokus både behandlar omsorgen om barnet och den ekonomiska situationen. Möjlighet bör finnas för alla föräldrar att träffa budget- och skuldrådgivare. Större möjlighet att få hjälp med vad barnet kostar och större möjligheter att använda frivilliga, civilrättsliga överenskommelser om underhåll istället för underhållsstödet, som också är en skuldfälla.

Samhället bör bli bättre på att utgå från att det är svårt att göra överenskommelser om barnets försörjning och samhället borde därför komma in tidigare och erbjuda samverkanssamtal, där även ekonomiska aspekter behandlas, samt en möjlighet för barnet att kunna påkalla ytterligare samtal i syfte att kunna påverka sin situation, dvs. en form av uppföljning. Barnet skulle även kunna få bistånd av ett eget ombud som företräder/bevakar barnets intressen i förhållande till föräldrarna. Mer lyssna till vad barnet vill vad gäller boende, helst innan själva separationen då det kan vara lättare att prata om det; mer samtalshjälp till familjen kring boendet efter separationen.

Spetskompetens inom familjerätten m.m. och mer resurser för att öka samtalsledarnas kompetens. Mer förebyggande rådgivning i tidigt skede, t.ex. hos MVC/BVC.

Utökat uppdrag till familjerätten om "vårdnadsfred" där man går igenom alla frågor om boende, umgänge, försörjning, fokus på jämställt föräldraskap och bistånd även i ekonomiska frågor.

Kompetenshöjning av personal som möter särlevande föräldrar, något slags forum på kommunal nivå, "skilsmässoteam", där olika kompetenser finns, såsom juridisk, ekonomisk, psykologisk etc. samt ett eget ombud för barnet. Jämför Norge där det är obligatorisk för varje separerat par att gå i samtal vid flertalet tillfällen för att bl.a. samtala om hur de ska samarbeta på bästa sätt.

Dela bidrag

Större möjlighet att dela på barnbidrag och vårdbidrag.

Övrigt

Höj den ekonomiska standarden och statusen för ensamföräldrar.

Riktat bidrag till föräldrar vid ensamförälderskap.

Tydliggör det jämställda föräldraskapet; lika ansvar för båda föräldrarna.

Bilaga 1.

Frågeställningar inför hearing den 12 januari 2010

1. Utifrån era erfarenheter – vilka faktorer påverkar särlevande föräldrars fördelning av försörjnings- respektive omsorgsansvar för barnet?

2. Utifrån era erfarenheter – vad handlar föräldrarnas konflikter kring ekonomin om?

Vilka blir konsekvenserna för barnet?

3. Finns det något i nuvarande familjeekonomiska regler som försvårar för särlevande föräldrar att komma överens om exempelvis vårdnad, boende, umgänge och försörjningsansvar för barnet?

Vilka konsekvenser får detta i så fall för föräldrarna respektive för barnet?

4. Skulle ökade möjligheter att dela på olika typer av familjeekonomiska bidrag förbättra möjligheterna till samarbete mellan föräldrar?

5. Upplever ni att förutsättningarna för samarbete mellan föräldrarna skiljer sig åt beroende på de särlevande föräldrarnas familjesituation (ensamstående, ny partner, nya gemensamma barn etc.) och ekonomiska situation?

Om ja, i vilket avseende?

6. Det civilrättsliga regelverket kring underhållsbidrag möjliggör samarbete mellan föräldrarna, medan det offentligrättsliga underhållssystemet borde aktualiseras framför allt när den bidragskyldige föräldern inte har förutsättningar eller förmåga att betala för barnets underhåll.

Ur ett föräldraperspektiv – vilka är för- och nackdelarna med respektive system?

Finns det skillnader i vilken slags hjälp man önskar utifrån om man använder sig av underhållsbidrag eller underhållsstöd?

Ur ett barnperspektiv – vilka blir konsekvenserna för barnet om underhåll betalas ut via underhållsbidrag eller underhållsstöd?

7. Ange de tre viktigaste åtgärderna för att underlätta föräldrasamarbete i frågor som rör omsorg och försörjning av barnet, samt vem som i så fall bör ansvara för dessa åtgärder.

Underlag med frågeställningar inför forskarsamtal om ekonomi och samarbete mellan särlevande föräldrar

Bakgrund

Varje år är cirka 50 000 barn med om en föräldrasedparation. Sammantaget har över en halv miljon barn särlevande föräldrar. Ur barnets perspektiv är det centralt att föräldrarna, oavsett om de lever tillsammans eller inte, kan samarbeta i frågor som rör barnet. En grundläggande utgångspunkt i föräldrars ansvar för sina barn är att barnets bästa ska för dem stå i centrum vid beslut om till exempel vårdnad, boende, umgänge och försörjning av barnet.

I utredningens uppdrag ingår att söka kunskap om hur omsorgs- och försörjningsansvaret för barnet faktiskt fördelas mellan särlevande föräldrar och i vilken utsträckning de familjeekonomiska regelverken påverkar föräldrarnas överväganden rörande barnets boende och ekonomi. Vidare ingår att redogöra för hur samarbetet i frågor som rör ekonomi och omsorg om barnet fungerar mellan föräldrarna och i vilken utsträckning barnet drabbas av konflikter i dessa frågor. Detsamma gäller vilka möjligheter och hinder för samarbete som finns i regelverken för de familjeekonomiska stöden samt föräldrars behov av hjälp- och stödinsatser.

Problembeskrivning

Med särlevande föräldrar avses personer som har barn tillsammans men som inte lever ihop. Särlevandehushållen kan se olika ut med avseende på både familjesammansättning och ekonomisk situation. Hushållens sammansättning varierar också över tid.

Graden av omsorg om barnet varierar mellan särlevandehushållen. Den ena föräldern kan ha barnet boende hos sig hela tiden eller största delen av tiden, medan den andra föräldern enbart har barnet boende hos sig ingen eller liten tid. Båda föräldrarna kan också ha barnet boende hos sig i princip halva tiden var, s.k. växelvis boende.

Barns boende

Sedan mitten på 1980-talet har det växelvisa boendet för barn ökat kraftigt, och utvecklingen under den senaste femtonårsperioden har varit särskilt markant. I dag bor cirka 28 procent av barn till särlevande föräldrar växelvis hos dem båda. Drygt 60 procent av alla barn till särlevande föräldrar bor antingen hela eller merparten av tiden med sin mamma. Motsvarande andel för barn boende hos pappa är tio procent.¹ Utredningen har tämligen god kunskap om för- och nackdelar med växelvis boende för såväl föräldrar som barn, medan vi ännu inte har en lika tydlig bild av olika konsekvenser för barnet av att bo merparten av tiden hos den ena föräldern och enbart ha umgänge eller ingen kontakt alls med den andra föräldern. Vi saknar också kunskap om omfattning av umgängesresor och därtill kopplade kostnader samt fördelning av dessa kostnader mellan föräldrarna. Det vore också intressant att få veta mer om i vilken utsträckning och på vilket sätt olika jämställdhetsaspekter påverkar föräldrarnas överväganden om barnets boende och ansvarsfördelningen för barnets försörjning.

Utredningen kan konstatera att hur föräldrarna fördelar det gemensamma försörjningsansvaret mellan sig hänger nära samman med vem av föräldrarna barnet bor. Vi kan också konstatera att föräldrarsamarbetet avseende ekonomi och andra frågor som rör den vardagliga omsorgen om barnet fungerar tämligen väl vid växelvis boende, medan det motsatta gäller mellan boföräldrar och umgängesföräldrar. Samarbetet är i hög grad personberoende och varierar utifrån förändrade personliga, sociala och ekonomiska förutsättningar samt över tid.

---

¹ SCB:s temarapport: Barn i dag – En beskrivning av barns villkor med Barnkonventionen som utgångspunkt, SCB 2009:2.

Föräldrars underhållsskyldighet

Varje förälder är skyldig att svara för barnets underhåll tills barnet fyller 18 år, eller tills barnet gått färdigt skolan, dock längst t.o.m. 21 år. Föräldrarna ska svara för underhåll åt barnet efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. Underhållsskyldigheten är oberoende av förälderns vårdnad om barnet. När ett barn bor varaktigt hos endast en av föräldrarna, ska den andra föräldern betala *underhållsbidrag* för barnet. Underhållsbidraget fastställs mellan föräldrarna genom avtal eller dom. Vid växelvis boende är som regel ingen av föräldrarna skyldig att betala underhållsbidrag, utan var och en anses fullgöra sin underhållsskyldighet genom att bära kostnader för barnet den tid man har barnet boende hos sig. Om föräldrarna av olika anledningar inte reglerar underhållet för barnet genom underhållsbidrag kan barnet ha rätt till *underhållsstöd* via Försäkringskassan. Det är ett offentligt bidrag som utgår till barn med särlevande föräldrar och syftet är att garantera barnet för uteblivet underhållsbidrag upp till en viss nivå.

Det saknas i dag en huvudman för vägledning och stöd i ärenden om underhållsbidrag, då frågor som rör underhåll för barnet inte längre ryms inom den kommunala familjerättens samarbetsamtal. Detta kan många gånger leda till att föräldrarna vänder sig till Försäkringskassan och ansöker om underhållsstöd för barnet, trots att förutsättningar egentligen torde finnas för att föräldrarna själva skulle kunna enas om ett underhållsbidrag för barnet.

Utredningens bedömning är att det finns stora kunskapsbrister hos många särlevande föräldrar om både det civilrättsliga regelverket om underhållsskyldighet och principerna för beräkningen av underhållsbidrag och hur man praktiskt går tillväga för att beräkna, och räkna om, detta. I många fall kan bestämmelserna också uppfattas som krångliga och tidsödande. Vidare har många föräldrar svårt att enas om vad som utgör barnets behov och vad dessa förutsätts kosta. Utredningens bedömning är vidare att underhållsstödets maximala belopp (f.n. 1 273 kronor) har kommit att bli normbildande för vad som kan anses utgöra ett maximalt belopp för ett barns underhåll. Detta kan ekonomiskt drabba barnet och boföräldern, då underhållsstödets högsta belopp i vissa situationer kan vara lägre än det underhållsbidrag som barnet skulle ha haft rätt till. Detta beror bl.a. på att underhållsbidraget, till skillnad från underhållsstödet, beräknas på båda föräldrarnas ekonomiska överskott.

De familjeekonomiska stöden

Rättslig vårdnad om barnet är i flera fall ett viktigt kriterium för att komma i fråga för de familjeekonomiska stöden, t.ex. det allmänna barnbidraget och underhållsstödet. För båda dessa förmåner spelar även barnets boende en central roll. En förutsättning för rätt till bostadsbidrag som barnfamilj är att den som söker sådant bidrag antingen varaktigt bor tillsammans med barnet eller har barnet tillfälligt boende hos sig. Vidare fördelas vissa avgifter, såsom förskole- och skolbarnsomsorgsavgifter, antingen efter vem som har vårdnad om barnet eller efter barnets folkbokföring. Kriterierna för vem som kan få de familjeekonomiska stöden kan antas påverka föräldrarnas överväganden om hos vem av föräldrarna barnet ska bo och umgängets omfattning med den andra föräldern. Utredningen har emellertid ingen tydlig bild av i vilken utsträckning sådana överväganden görs.

Frågeställningar

Utredningen vill inledningsvis gärna ta del av dina allmänna reflektioner och synpunkter på utredningens uppdrag samt särskilt få följande frågeställningar belysta:

1. I frågor som rör föräldrasamarbete om ekonomi och omsorg om barnet – vad ingår i föräldrarnas ansvar, i synnerhet försörjningsansvaret, respektive i samhällets ansvar? Finns det konflikter eller brister i denna ansvarsfördelning och vilka blir konsekvenserna? Bör samhället ta ett större eller mindre ansvar i dessa frågor, i så fall varför och vad kan det leda till?
2. Varför har barns växelvisa boende ökat kraftigt under den senaste femtonårsperioden? Vilka konsekvenser har det fått ur föräldrarnas, barnets respektive samhällets perspektiv? Vad är orsak och verkan av att föräldrar som har valt växelvis boende för sina barn verkar komma betydligt bättre överens än vad boföräldrar på heltid respektive umgängesföräldrar gör?
3. Hur ser situationen ut för barn som bor enbart hos den ena föräldern och som har ett umgänge eller inget umgänge alls med den andra föräldern? Ekonomiska, sociala och hälsomässiga konsekvenser för barnet?

4. I vilken mån påverkas förutsättningarna för samarbete utifrån föräldrarnas psykosociala och ekonomiska förhållanden?
5. I vilken mån inverkar bestämmelserna i kap. 6 och 7 föräldrabalken, folkbokföringsreglerna samt regelverket för de familjeekonomiska stöden på föräldrarnas förutsättningar att samarbeta i frågor som rör försörjning och omsorg om barnet? Finns det konflikter mellan regelverken som påverkar föräldrasamarbetet, och ytterst barnet?
6. Föräldrarnas fördelning av det gemensamma försörjningsansvaret för barnet hänger nära samman med barnets boende. Utifrån gällande rätt – finns det andra kriterier än vårdnad, folkbokföring eller barnets boende som i stället för, eller tillsammans med, något av dessa kriterier på ett bättre sätt skulle bidra till en mer rättvis fördelning av stöden utifrån barnets faktiska boende och föräldrarnas försörjningsbörd för barnet?
7. Vilka är för- och nackdelarna med ett civilrättsligt (jfr 7 kap. FB) och ett offentlighetsrättsligt regelsystem (jfr lagen om underhållsstöd) för föräldrars underhållsskyldighet? För föräldrarna? För barnet? För samhället? Hur kan förutsättningarna för föräldrarna att komma överens om ett underhållsbidrag förbättras?
8. Vilka faktorer påverkar de särlevande föräldrarnas fördelning av tid mellan arbete och familjeliv? Hur ser det ut i förhållande till sammanboende föräldrar?
9. Exempel/förslag på bättre fungerande modeller för konfliktlösning mellan föräldrar som tvistar om framför allt ekonomi och omsorg om barnet – genomförbarhet, huvudmannaskap, kostnader?
10. I jämförelse med nordiska och andra länder – vad kan Sverige lära? Till exempel avseende samhällets roll i frågor som rör föräldrars underhållsskyldighet eller särskilda insatser under ev. betänketid i samband med äktenskapsskillnad?

För att underlätta diskussionen får du gärna inför mötet inkomma med några skriftliga synpunkter som sammanfattar de viktigaste frågorna/åtgärderna för att förbättra förutsättningarna för samarbete mellan särlevande föräldrar.

Forskare som har deltagit i utredningens samtal om ekonomi och samarbete mellan sårlevande föräldrar

Lars Bejstam, Juridiska institutionen, Umeå universitet

Michael Gähler, Institutet för social forskning (SOFI), Stockholms universitet

Charlott Nyman, Sociologiska institutionen, Umeå universitet

Livia Oláh, Sociologiska institutionen, Stockholms universitet

Annika Rejmer, Rättsociologiska enheten, Lunds universitet

Eva Ryrstedt, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Johanna Schiratzki, Juridiska institutionen, Stockholms universitet

Tatiana Tolstoy-Kongstad, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Forskning och vetenskapliga studier om växelvis boende för barn – en översikt

Anders Broberg och Gunilla Bohlin, *Växelvis boende för små barn – utvecklingspsykologiska aspekter*, del av Socialstyrelsens återrapportering till regeringen 2001

Broberg/Bohlin har redovisat tänkbara effekter utifrån forskning inom tre olika områden som kan ha relevans för växelvis boende; 1) betydelsen av anknytning och effekterna av separationer på små barns utveckling, 2) likheter och skillnader i mamma-barn- respektive pappa-barn-relationen, samt 3) effekten av konflikter mellan föräldrar på barns utveckling.

Även om det inte finns några direkta studier av växelvis boende och anknytningsteorin, kan man utan tvekan säga att barn under det första levnadsåret bör ha någorlunda kontinuerlig kontakt med åtminstone en vårdande vuxen och att kontakten under denna tid inte bör ha längre avbrott. En slutsats av detta är kanske att en av föräldrarna bör vara "huvudperson" under det första året. Det finns också goda skäl att tro att anknytningen till den andra föräldern inte behöver ta skada av att dennes samvarotid med barnet inte är "jämförbar" från början, utan ökas successivt. Om, och i så fall när, det är lämpligt att ha en jämn fördelning av barnets boende mellan föräldrarna kan Broberg/Bohlin inte dra säkra slutsatser om utifrån existerande vetenskaplig kunskap.

Mot bakgrund av att forskningen dokumenterat negativa effekter av längre separationer (en vecka eller mer), men inga motsvarande effekter av dagliga separationer som inte innefattar övernattnings, är det dock rimligt att anta att korta och frekventa byten är bättre för små barn än alternerande mellan föräldrarna under längre perioder. För detta talar också kunskapen om hur minnet fungerar

hos små barn. Tätare byten torde också minska risken för långdragna övergångsreaktioner i samband med bytet av vårdare.

Även om det för barnet på kort sikt är viktigast att utveckla en trygg relation till *en* person, är det rimligt att tänka sig att det för föräldrarnas engagemang i barnet, och därmed barnets utveckling på lång sikt, är viktigt att *båda* föräldrarna får möjlighet att tidigt utveckla nära relationer till barnet. En sådan "bindning" från förälder till barn förstärks av aktivt engagemang i barnets dagliga liv och skulle alltså kunna gynnas av växelvis boende. Det ter sig således som en svår balansakt att värdera risken att barnet utsätts för upprepade separationer, som kan skada anknytningsrelationen till båda föräldrarna, mot risken att barnet senare i livet kommer att känna sig sviket av en oengagerad förälder.

Separation mellan föräldrar till små barn utgör, med nödvändighet, en svår situation för alla inblandade. Samtidigt som man som vuxen befinner sig i känslomässig obalans, ska man försöka komma fram till en lösning av vårdnads- och boendesituationen som gör det möjligt för barnet att bibehålla starka känslomässiga band till båda föräldrarna. Förhoppningsvis ökar möjligheten till en god lösning om båda föräldrarna kan känna sig trygga med att chansen till en djup och nära långsiktig relation mellan barn och förälder inte står och faller med att föräldrarna delar allt lika från första början. I stället kan ett antal olika lösningar vara förenliga med långsiktigt goda barn-föräldrarelationer.

I detta sammanhang är det också viktigt att poängtera att barn mår väl av att utveckla nära relationer till flera personer i sin närmaste omgivning (mamma, pappa, äldre syskon, mor- och farföräldrar, förskolepersonal).

Vad gäller risker för barnet i samband med skilsmässa finns tämligen fast kunskap som visar att osämja, konflikter och dålig kommunikation mellan föräldrarna är en stark riskfaktor för ogynnsam social och känslomässig utveckling hos barn, helt oavsett hur boendet ordnas. Det ter sig alltså som att det är detta område man framför allt bör arbeta med i vårdnadsutredningar och rådgivning i samband med separation. Lagstiftningen och tillämpningen av gällande lagar måste utformas så att utdragna strider om vårdnad och boende, som ger upphov till stark osäkerhet hos barnet och placerar det i centrum för de vuxnas konflikter, så långt möjligt undviks.

I samband med rådgivning i komplicerade vårdnadsfrågor kan det vara nödvändigt att beakta att föräldrarnas egen historia är av betydelse för dennes förmåga att fatta övervägda beslut som är av

känslomässigt påfrestande natur. Föräldrarnas egna erfarenheter under uppväxten kan vara en bidragande faktor till en oförmåga att se barnets behov, vilken gör att man blir mer upptagen av att kämpa sin egen kamp när man, t.ex. i samband med en vårdnadstvist, känner sig kränkt eller hotad.

Växelvis boende för riktigt små barn (0–3 år) är en ny företeelse vars konsekvenser det i dag finns mycket begränsad kunskap om. Situationen liknar i mycket den som rådde i mitten på 1970-talet när den svenska barnomsorgen byggdes ut. Då höjdes starka röster för att daghemsplacering av små barn skulle visa sig förödande för barns utveckling. Denna oro ledde till att en rad metodologiskt avancerade forskningsprojekt initierades i Sverige och i andra länder.

Kristin Skjørten, Rolf Barlindhaug och Hilde Lidén, *Delt bosted for barn*, Oslo 2006

I en undersökning som utförts på uppdrag av det norska Barne- og likestillingsdepartementet har Skjørten m.fl. kollegor intervjuat barn och föräldrar om deras erfarenheter av växelvis boende. Barnen i undersökningen är 8 till 18 år gamla och så många som 527 föräldrar har deltagit.

Föräldraundersökningen visar att merparten var nöjda med det växelvisa boendet och de ansåg att lösningen också fungerade bra för barnen. 81 procent av föräldrarna ansåg att lösningen fungerade bra för barnen, 79 procent ansåg att det fungerade bra för dem själva och 85 procent ansåg att även den andra föräldern var nöjd med boendelösningen.¹ De föräldrar som uppgav att det växelvisa boendet inte fungerade problemfritt eller dåligt, 21 procent, förklarade detta med samarbetsproblem mellan föräldrarna (36 procent), lösningen passade inte för barnet (20 procent), ny partner (12 procent), praktiska problem p.g.a. arbetssituation eller tid (12 procent), resavstånd (6 procent), ekonomiska förhållanden (6 procent) och boendeförhållanden (5 procent).²

Intervjuerna med barnen visar att en majoritet trivs bra med det växelvisa boendet och att de praktiska utmaningarna med tiden fungerar bra och blir en vana.³ Enligt författarna är det ett huvudintryck att de flesta barnen själva har en stark vilja till att upprätt-

---

¹ a a, s. 85.

² a a, s. 90.

³ a a, s. 259.

hålla en nära kontakt med båda föräldrarna och att de önskar att vara en del av vardagslivet i båda föräldrarnas bostäder. En majoritet av barnen anser att de har en självklar och erkänd plats i båda hemmen och att de inte ser sig själva som "andra rangens" familjemedlemmar. För flera av barnen har det dock tagit tid att anpassa sig till boendesituationen – både flyttning, vardagliga anpassningar och nya familjemedlemmar kan bjuda på utmaningar. Det ansågs som mycket viktigt att barnen själva önskade och trivdes med det växelvisa boendet, och att föräldrarna därför fångade upp barnens signaler och var villiga till att justera eller ändra på boendesituationen.

Några barn i undersökningen vantrivdes med det växelvisa boendet, och även en del av föräldrarna uppgav att växelvist boende inte var en bra lösning varken för dem eller för barnen. Det framhölls att barnen inte alltid måttade med att ge uttryck för de problem som det växelvisa boendet kan innebära, och att föräldrarna måste vara uppmärksamma på att barn ofta oroar sig för att ge uttryck för åsikter som kan såra föräldrarna eller bidra till att en konflikt uppstår mellan dem.⁴ Forskarna har gjort följande sammanfattning av studien:⁵

Ut fra våre undersøkelser kan vi konkludere med at delt bosted kan fungere bra for mange barn. Vi har imidlertid ikke hold for å konkludere med at delt bosted vil fungere bra for alle eller de fleste barn. Tvert imot har vi funnet at for noen foreldre og barn er delt bosted en problematisk ordning, og om ordningen passer for ett barn, er det ikke sikkert at den passer så bra for eventuelle søsken. Vi mener derfor at prinsippet om å vurdere barnets beste konkret ut fra hvert enkelt barns situasjon må være utgangspunktet i valget av bostedsløsninger for barnet.

---

⁴ a a, s. 260.

⁵ a a, s. 264.

**Bente och Gunnar Öbergs rapporter *Den delade familjen*,
Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen 1985, *Skiljas
– men inte från barnen*, Natur och Kultur 1987 och dess
uppföljning *Vuxna skilsmässobarn berättar*, Prisma/Norstedts
förlag 2002**

1985 kom forskningsrapport *Den delade familjen*, i vilken Bente och Gunnar Öberg presenterade resultaten av en omfattande intervjuundersökning med barn och föräldrar i skilsmässofamiljer. Den vanligaste anledningen (cirka 70 procent) som uppgavs till varför man valt växelvis boende, var jämlikhet mellan föräldrarna och att ingen av föräldrarna ville avstå från vården om barnet. Detta var vanligare än att man angav barnets bästa som skäl.

Barnet får behålla båda sina föräldrar, får två vardagsföräldrar, får ett mindre isolerat liv och blir självständigare. Det blir en kontinuitet i kontakten mellan barn och föräldrar. Ingen behöver bli söndagsförälder och de vuxna får mer tid för sina egna behov. De negativa konsekvenserna för barnen av växelvis boende utgörs mest av avsaknad av en fast punkt och en känsla av splittring på grund av de ständiga bytena av bostad och förälder. Det som var negativt för föräldrarna var att utstå vissa praktiska svårigheter som följer med boendeformen, samt emotionella aspekter som oro och saknad då barnet var hos den andra föräldern.

Förutsättningar för att boendeformen ska fungera redovisas. Båda föräldrarna måste "på ett djupare plan vara helt överens om att dela på den praktiska vården", och det "måste finnas en ömsesidig respekt och sympati för varandra"; dvs. det får inte finnas "sådana spänningar och konflikter mellan föräldrarna att de hamnar i prestigekonflikter." Vikten av att föräldrarna klarar av att samarbeta i vardagstillvaron lyfts också fram, liksom vikten av att föräldrarna bor nära varandra så att barnet slipper långa resvägar, kan ha samma kamrater och gå i skolan på ett ställe.

Det finns ytterligare fördelar med växelvis boende. Barnet får känna att det är rättvist, dvs. att ingen av föräldrarna favoriseras, barnet får uppleva att det är behövt och älskat av båda sina föräldrar, pojkarna får behålla pappan som identifikationsfigur, skilsmässan behöver inte upplevas som en förödande förlust och barn (särskilt i tonåren) kan tycka att det är skönt att vila upp sig från den ena föräldern ibland.

Två extra känsliga skeden uppstår dock i skilsmässoprocessen. Det första är i samband med separationen, och det andra i samband

med att föräldrar träffar nya partner. I dessa lägen uppstår ofta starka känslor och kristillstånd.

På 1980-talet intervjuade makarna Öberg ett antal barn och deras föräldrar angående deras familjers skilsmässor. Detta arbete resulterade i boken *Skiljas men inte från barnen*. 50 av de i dag vuxna barnen från den första boken har sedan följts upp 2002 och ånyo blivit intervjuade om hur det gått för dem och hur de ser på föräldrarnas skilsmässa. Detta finns sammanställt i studien *Vuxna skilsmässobarn berättar*.

I sistnämnda arbete framkommer att även om föräldrar inte *alltid* har kunnat vara vänner och inte hela tiden har samarbetet så bra, så är deras nu vuxna barn i stort sett ändå välfungerande såväl socialt som psykiskt. Detta gäller både de som bott växelvis och de som bott med enbart den ena föräldern. För de som tillämpade växelvis boende tog det många gånger en lång tid innan föräldrarna nådde fram till ett bra sätt att dela värden och få ett välfungerande samarbete. En av författarnas slutsatser är att de inte längre är så säkra på att det krävs en helt avklarad och spänningsfri relation för att man ska klara av ett växelvis boende. De konstaterar att de nu vuxna barnen har haft en ganska hög tolerans för sina föräldrars svagare sidor och att det har kompenseras av att de fått behålla vardagen med bägge.

På frågan vad de intervjuade vid en egen separation skulle välja för vårdform för sina barn uttalade 2/3 att de skulle välja växelvis boende. Lika många män som kvinnor skulle välja detta. Enligt författarna är det anmärkningsvärt att så många av de intervjuade kvinnorna inte önskar gå in i den mer traditionella kvinnorollen – att vara den som har huvudansvaret för barnen efter en separation. Många av dem har levt i en jämställd relation och ser det som naturligt att båda föräldrarna är viktiga för sina barn. Många av dem har ju också som barn upplevt att en pappa kan vara en bra förälder.

Författarna diskuterar även anknytningsteorin och är kritiska till att forskningsresultaten om denna ofta bygger på studier av traditionella kärnfamiljer. De efterlyser mer forskning om dagens situation för skilsmässofamiljer och hur anknytningen bör vidmakthållas mellan barnet och bägge föräldrarna efter en separation, t.ex. skulle det vara värdefullt om man kunde belysa vilka förhållanden som gynnar och stärker en fortsatt anknytning mellan barn och frånskilda fäder. I de fall fäder fortsätter att ha ett vardagsliv med sina barn efter en separation beror det med all sannolikhet på att det redan finns en positiv anknytning dem emellan.

När det gäller växelvist boende för de minsta barnen tycker författarna att det en svår fråga. Enligt dem saknas det undersökningar som har studerat små barns anknytningsförmåga till två jämställda och delaktiga föräldrar som efter något år lever åtskilda. I författarnas material har en del av de intervjuade haft växelvis boende från två-treårsåldern och författarna har inte funnit att den gruppen som vuxna skulle vara speciell på något sätt.

En annan slutsats av studien är att de intervjuade i de allra flesta fall har klarat sig bra och lever ett vanligt liv utan några större problem. De som vid den första intervjun (när de var barn) hade varit ledsna över skilsmässan hade sörjt färdigt klarat av att anpassa sig till de förändringar som familjerna hade genomgått. Det är få som uttrycker anklagelser eller är bittra mot sina föräldrar. Föreställningen om att skilsmässobarn i högre grad än andra skulle bli missanpassade eller klara sig dåligt i livet finner inget stöd i nämnda studie. Intervjupersonerna själva hävdar bestämt ”att det gått bra för dem”. Utifrån författarnas olika bedömningskriterier är det endast en av de 50 som har stora anpassningsproblem. Det finns dock variationer inom gruppen eftersom de intervjuade åldersmässigt är mellan 23 och 39 år – vilket innebär att den ena kanske nyss har påbörjat sin utbildning och den andra är på toppen av sitt yrkesliv. På samma sätt förhåller det sig med deras relationer; en del är gifta och har barn medan andra har separerat eller fortfarande väntar på den rätta.

Även deras psykiska välbefinnande varierar. Det stora flertalet uppvisade inga tecken alls på att ha psykiska besvär. Ett fåtal uppgav att de haft panikångest eller känt allmän vilsenhet. Dessa har under sin uppväxt sökt hjälp för sina problem. Problemen har dock inte hindrat dem från att i dag ha ett arbete, etablera varaktiga relationer och leva ett socialt liv. Av det fåtal som berättat om psykiska besvär ser författarna ett mönster. De kommer från familjer där föräldrarna har varit och i viss mån, fortfarande är ovänner med stora konflikter som barnen dragits in i. Ett par av dem har varit med om att föräldrarna stred om vårdnaden inför domstol. Dessa familjer har varken sökt eller fått hjälp med sina relationssvårigheter.

Författarna ställer sig slutligen frågande till varför det växelvisa boendet under årens lopp har väckt en sådan häftig debatt och på olika sätt blivit ifrågasatt. En debatt som enligt författarna i hög grad har präglats av starka känslor och i många fall mera byggt på tro än faktisk kunskap. Varför är så många upprörda över att barn

till skilda får behålla vardagskontakten med bägge föräldrarna, eller att somliga väljer en annan modell än den vanligaste att barnet endast bor med en av föräldrarna – mamman? Varför väcker inte förhållandet att runt 1/3 av barn till ensamstående mammor inte har någon kontakt alls med sina pappor en proteststorm och frågor om vilka konsekvenser detta har för denna stora grupp? Problemet borde faktiskt vara de pappor som är frånvarande och inte de som är närvarande.

Lars Tornstam, *Separationsbarns boende*, Nordisk Socialt Arbeid, 3/1996

Tornstam har gjort en sammanställning av svenska och utländska, främst nordamerikanska, undersökningar om växelvis boende. Han lyfter fram vikten av att alla som ska delta i rådgivning eller beslutsprocesser om separationsbarns boende måste basera sin verksamhet på vetenskap och beprövad erfarenhet inom området. Det finns inte många vetenskapliga undersökningar i ämnet. Huvuddelen av den forskning som finns kommer från Nordamerika, där välfärdsystemet inte är lika utbyggt som i de nordiska länderna. Detta minskar användbarheten av denna forskning.

Barn i enföräldersfamiljer har fler svårigheter än andra. Detta gäller för skilsmässobarn över huvud taget. En förlust av pappan kan, särskilt för pojkar, leda till en betydligt ökad risk för uppkomst av beteendestörningar hos barnet. Flera undersökningar refereras där man med hjälp av olika psykologiska mätmetoder kommit fram till att barn i växelvis boende (hos Tornstam kallat hälftenboende) visar gynnsammare utveckling, högre tillfredsställelse, bättre anpassning, bättre självkänsla etc., än barn i enföräldersboende. I några studier har det bara funnits marginella eller mycket små skillnader mellan grupperna, men ändå märktes dessa i barnens emotionella anpassning, till fördel för de barn som bodde i hälftenboende. Tornstam skriver också om undersökningar som gjorts om papporna. Pappor som förlorat kontakten med sina barn har inte upplevt att de själva dragit sig undan, utan att de blivit utkastade från sina barns liv. En studie visar att pappor i ett hälftenboende kom att ta större del i barnens dagliga liv efter separationen än innan.

Undersökningar finns som visar på fördelar för de kvinnor som hade hälftenboende för sina barn, jämfört med de som hade ensam vård. De kvinnor som delade vården med barnens pappa hade en

bättre psykisk hälsa och var mer tillfredsställda med sin situation. Det fanns dock en studie av åtta kvinnor som genom ett domstolsbeslut tvingats till ett hälftenboendearrangemang, där det verkade som om detta förstärkt den konflikt som ursprungligen varit orsaken till att makarna inte själva kunnat komma överens i vårdnadsfrågan. I uppföljningen av denna undersökning kom dock tecken på att situationen blivit bättre, och att kvinnorna nu kunde se fördelar med det växelvisa boendet, i form av mer ledighet och frihet för dem själva.

Tornstam avslutar sin sammanställning med att redovisa policyrekommendationer och goda råd från forskare och kunniga i ämnet. Alltför stora konflikter föräldrarna emellan kan vara kontra-indicerande för ett växelvis boende. Små barn mår troligen bäst av tätare byten mellan föräldrarna; långa separationer ska undvikas. Ett sätt att undvika konflikter föräldrarna emellan är att ha dubbla uppsättningar av kläder och saker till barnet, så att dessa inte behöver flyttas fram och tillbaka hela tiden och därmed riskera att glömmas hos en av föräldrarna. Även frågan om i vilken utsträckning barnen själva ska få bestämma hur de vill bo tas upp. Tornstam lyfter fram barnets utsatthet i en sådan situation och citerar sakkunniga som säger att man bör undvika att utsätta barnet för en sådan lojalitetskonflikt.

NOU 2008:9 Med barnet i fokus – en genomgång av barnlovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær, Oslo 2008

I denna norska statliga utredning understryker flera barn- och familjeexperter att det inte finns tillräckligt mycket forskning om hur små barn anpassar sig till växelvis boende. Utifrån generell utvecklingspsykologi kan det finnas oro för att växelvis boende inte är en bra lösning för de minsta barnen. För barn som inte har levt tillsammans med en av sina föräldrar och inte blivit känd med den ena som en omsorgsperson under det första levnadsåret, kan införandet av ett växelvist boende eller delat omsorgsansvar, innebära alltför stora utmaningar med för stora variationer och för lite kontinuitet. Det bör enligt utredningens experter i så fall ske genom en gradvis utbyggnad av omsorgsansvaret – något som ställer ännu högre krav på föräldrarnas samarbete och en gemensam förståelse för hur barnet utvecklas. Den som är boförälder måste då ”släppa in” den andra föräldern och hänsynen till barnet kräver att de delar upp-

levelser och erfarenheter på det sätt som sker naturligt mellan föräldrar som bor tillsammans. För barn upp till cirka tre års ålder bör växelvis boende tillämpas på ett sätt som tar hänsyn till barnets begränsade förståelse för tid, och att det har en bristande förmåga att ta med sig sina erfarenheter från en situation till en annan och dela dem med respektive omsorgsförälder på båda ställena.

NOU 1998:17 utdrag ur, Terje Galtung, *Delt bosted*, Oslo 1998

Galtung har i en norsk sammanställning av erfarenheter av växelvis boende dragit slutsatsen att forskningen inte kan ge något entydigt svar på vilken boendeform som är bäst för barn när deras föräldrar inte bor tillsammans.

Växelvis boende kräver ömsesidig respekt, omfattande kontakt, flexibilitet och gott samarbete mellan föräldrarna. Allvarliga och ihållande konflikter mellan föräldrarna kan leda till att de inte samarbetar tillräckligt mycket för barnets bästa.

Det tycks inte vara tillrådligt att tvinga föräldrarna till växelvis boende när konflikterna är stora eller föräldrarna inte själva, eller med medlingshjälp, kan komma fram till ett avtal om växelvis boende.

Tor-Johan Ekeland och Vidar Myklebust, *Foreldremekling, brukarperspektivet*, Forskningsrapport nr 23, Volda 1997

Ekeland och Myklebust presenterade 1997 en forskningsrapport om medling där separerade föräldrar från hela Norge blev intervjuade. Av studien framgår att föräldrar som efter medling blev överens om växelvis boende hade mindre konflikter ett år senare jämfört med de som avtalat om mer traditionella boende- och umgängeslösningar (varannan helg-umgänge avses). Resultatet höll också när man kontrollerade för den konfliktnivå som förekom initialt. Det sammanfattande resultatet av studien är således att växelvis boende har en konfliktreducerande effekt.

Robert Bauserman, *Child Adjustment in Joint-Custody versus Sole-Custody Arrangements – a Meta-Analytic Review*, Journal of Family Psychology 2002

År 2002 presenterades en metaanalys baserad på 33 internationella och amerikanska undersökningar där man jämför barn som lever i s.k. "joint custody" med barn i "sole-custody arrangements". I analysen har man delat upp de som lever med "joint legal custody" respektive "joint physical custody", där förstnämnda i stor utsträckning motsvarar det vi kallar gemensam (rättslig) vårdnad och sistnämnda motsvarar växelvis boende.

Resultatet från undersökningen visar att barn och unga i "joint custody" uppvisar bättre resultat inom en rad olika psykosociala mål, jämfört med barn som enbart bor med en av föräldrarna. Föräldrar som praktiserade "joint custody" rapporterade också om mindre konflikter än föräldrar med en "sole-custody"-lösning, men detta förklarade inte de påvisade fördelarna med att leva med "joint custody". I stället pekar man på att resultaten kan tyda på att "joint custody" kan ha en positiv effekt för båda föräldrarna.

Torgny Gustavsson, *Barn- och ungdomspsykiatriska synpunkter på vårdnad, boende och umgänge*, ur Ds 1999:57 Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar

Gustavsson konstaterar att det då knappast fanns någon forskning som utvisade effekter av s.k. växelvis boende. De uppgifter som fanns tyder enligt Gustavsson på att sådant boende snarast har gynnsamma effekter och upplevs positivt av barnet. Det är dock rimligt att tro att detta, åtminstone till en del är effekter av att när det har prövats, så har det skett med föräldrar som varit duktiga på att samarbeta om och prioritera sina barns behov. Det finns heller inga uppgifter eller data som talar för att växelvis boende skulle vara negativt ur barnets synpunkt. Från en barnpsykologisk-utvecklingspsykologisk och teoretisk utgångspunkt kan man dock föra vissa resonemang:

- Det mycket lilla barnet, dvs. barn under tre års ålder, har ännu ej uppnått s.k. objektkonstans och är osäkra beträffande kontinuitet, konstans och varaktighet. I denna ålder är barn därför för sin utveckling beroende av att ha en stabil situation, återkommande och igenkännbara rutiner och trygga, stabila primära (föräldra-)

relationer. Detta talar för att växelvis boende ej är att rekommendera för de allra yngsta.

- Barn är under hela sin uppväxt beroende av sin omgivning, av sina kamrater, sin igenkända miljö, sina invanda möjligheter. Växelvis boende bör förutsätta att föräldrarna anpassar sitt boende så att de bor nära varandra och så att barnet kan behålla sin miljö, sina kamrater, sina vanor på ett för åldern naturligt sätt, när det byter bostad. Om olika arrangemang med skjutsningar etc. måste till för att det enkla vardagslivet ska fungera, så kommer detta att hämma barnets möjligheter och utveckling. För skolbarn är det givetvis en förutsättning att barnet går i samma skola oberoende av om det bor hos mamma eller pappa.
- För barn i förskole- och lågstadieåldern är hemmiljön och föräldrakontakten mycket viktiga, under det att kamratrelationer och möjligheter att ta del av fritidsaktiviteter, föreningsliv och liknande, är av stor vikt för tonåringen. Ett växelvis boende som innebär byte av miljö är därför mer påfrestande för tonåringen.
- Växelvis boende ska vara till för barnets behov och inte för att skapa rättvisa mellan föräldrar. Om det senare skulle vara fallet, så drabbas barnet genom att det blir en bricka i ett spel, och barnets önskningar om flexibilitet i det växelvisa boendet blir lätt ammunition i detta spel.
- Ur ett barnperspektiv är det självklart att barnets boende och inte minst växelvis boende inte borde vara något som bestämdes en gång för alla, utan att det fanns möjlighet att förändra boendet i enlighet med de behov som barnet har i olika skeden av sin uppväxt och utveckling.

Bra umgänge för barn är nästan alltid det umgänge som föräldrar kan enas om, eftersom barnet då upplever samverkande och nöjda föräldrar. I empirisk forskning finns inga hållpunkter för att en sorts umgänge skulle vara bättre än en annan, men givetvis kan man också här anlägga teoretiska aspekter. De synpunkter som angivits ovan angående växelvis boende, är i de flesta avseenden giltiga också rörande umgänge. Det konventionella varannanhelgs-umgänget är inte lämpat för små barn utan objektkonstans.

Umgänge för de allra minsta barnen, de under två till tre år, utformas därför bäst om de har ett stadigt boende hos och daglig kontakt med en vårdare samt träffar den andre föräldern tätt, dvs.

flera gånger i veckan. Från teoretisk utgångspunkt har hävdats att umgängesschemat, som innebar längre tider hos modern, med ett glesare umgänge men över längre tid, hos fadern jämförelsevis skulle vara bättre. Det är viktigt att komma ihåg att dessa teoretiska aspekter långt ifrån är oemotsagda och dessutom inte utvärderats empiriskt. Sådant umgänge ställer ju dessutom stora krav på umgängesföräldern, och kan därför i sig bli en hindrande faktor för samverkan. Det är givetvis också så att barn tjänar på att träffa umgängesföräldern frekvent och i vardagen, så att relationen växer ur alla de naturliga situationer runt omhändertagande, tillsyn, uppfostran, stimulans och lust men också konflikt och trötthet, som hör vardagen till.

Kari Moxnes och Asgeir Winge, *Foreldresamarbeid etter skilsmisse*, Allforsk. Trondheim 2000

Studien visar att föräldrar som i stor utsträckning delar på föräldransvaret och har ett omfattande samarbete, är mer nöjda än de som delar och samarbetar mindre.

E Eriksson och B Lindström, *Och du är hos din mamma eller pappa den här veckan?*, C-uppsats i socialt arbete, Örebro universitet 1998

Eriksson och Lindström redovisar resultat och reflektioner som i hög grad är desamma som makarna Öbergs. De har gjort intervjuer med 12 barn som bor växelvis. Dessa barn pratar om fördelen med att träffa båda sina föräldrar lika mycket och nackdelen med att packa och flytta ofta. Eriksson och Lindström tolkar detta som att fördelarna ligger på ett emotionellt plan, medan nackdelarna finns mer på det praktiska planet. Barnen i undersökningen klagade inte på att det växelvisa boendet var jobbigt, vilket var något författarna väntat sig att de skulle göra.

Agnes Andenæs, *Delt bosted for barn etter skilsmisse – en gjennomgang av relevant forskning*, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), Oslo 2001

Andenæs lyfter aspekten att föräldrarna behöver ha tillräckliga materiella och ekonomiska ramar för att välja växelvist boende. Utan det riskerar växelvis boende bli ett alternativ endast för resursstarka föräldrar.

Andra erfarenheter och åsikter som framkommit i debatten om växelvis boende och delad omsorg av barn

Under hösten 1999 fördes en debatt i svensk media utifrån barnpsykologen Torgny Gustavssons slutsatser om gemensam vårdnad och växelvis boende (se ovan). Både experter och föräldrarätsorganisationer uttalade sig till försvar för det växelvisa boendet. Man ansåg att Gustavssons åsikter var gammaldags och inte förankrade i modern kunskap om bland annat utvecklingspsykologi. Åsikterna om vilket som var bäst för barnet gick isär. Även förändringar i lagstiftningen togs upp. Det faktum att föräldrar som inte kan samarbeta kunde dömas till just samarbete riskerade att skapa en svår situation för barnet.

Rädda Barnen, *Barnets rätt till båda föräldrarna*, Stockholm 1998

I denna skrift skriver sakkunniga inom rättsväsendet och socialtjänsten om olika aspekter av vårdnadstvister och konsekvenserna för barnen.

Ewerlöf skriver här att tingsrätten vid vårdnadstvister ska fatta beslut som baseras på vad som är bäst för barnen, men att domare och nämndemän ofta saknar kompetens i frågor om vilka behov barn har. Ewerlöf efterfrågar därför kurser där exempelvis barnpsykologer lär domare och nämndemän mer om barn. Utöver detta lyfter han också fram att de flesta vårdnadsutredningar som görs är bra och professionella, och att problemet med dem snarast är åt det motsatta hållet – utredarna är så angelägna om att göra ett gediget arbete att beslutet i frågan drar ut alldeles för mycket på tiden. Som domare är han mycket skeptisk till att döma till gemensam vårdnad mot den ena förälderns vilja, eftersom grundförutsättningen för den

gemensamma vårdnaden är att föräldrarna kan lösa problem i samförstånd.

Wetter och Rydelius lyfter i varsin artikel fram problemet med att barn används av sina föräldrar för att utöva makt gentemot den andra föräldern, något man enligt dem bör se allvarligt på från samhällets sida och försöka förhindra. Rydelius anser att föräldrar bör bilägga sin konflikt om barnet mår dåligt av den. I de fall där föräldrarna ändå fortsätter tvisten har de diskvalificerat sig som föräldrar och bör kunna ersättas med en annan vuxen stödperson.

Kihlberg skriver i samma bok att det är viktigt att barnets rätt till båda sina föräldrar skyddas, eftersom barnets identitet och självuppfattning växer fram i ett ständigt samspel mellan barnet och de viktigaste personerna i dess liv. Barnets upplevelse av sammanhang och kontinuitet är viktig för att barnet ska kunna uppfatta sig som en egen individ. Därför behöver barnet kontakt med båda sina föräldrar. Kihlberg betonar däremot att det i vårdnadsfrågor inte är angeläget med matematisk rättvisa i fråga om hur mycket föräldrarna ska ha hand om barnet. Barnet riskerar att hamna i en skuldproblematik där det ständigt försöker hjälpa föräldrarna att skapa rättvisa. För att undvika detta, säger Kihlberg, bör föräldrarna i första hand se till barnets behov av en stabil och konfliktfri hemmiljö, snarare än till sina egna önsknings, och därför göra en fungerande överenskommelse om fördelningen av tiden med barnet – det är de vuxna, inte barnet, som har ansvaret.

Barnombudsmannen, *Barndom pågår*, 2000

I denna rapport redovisas resultatet från en undersökning Barnombudsmannen (BO) gjort av 62 tingsrättsdomar i umgängestvister angående barn under tre år. Här nämns inte växelvis boende i sig, men BO redogör för sitt ställningstagande i frågan om hur små barns umgänge med sina separerade föräldrar bör se ut. Vad som framför allt lyfts fram i det ställningstagandet är de små barnens behov av kontinuitet i relationen till föräldrarna, och att fokus måste vara på barnets bästa.

Utgångspunkten för samhällets syn på barns behov vid skilsmässa och separation är att barn behöver ha en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Framför allt behöver alla barn ha en realistisk bild och en levande kontakt med den föräldern barnet inte bor hos. Formerna för hur den kontakten ska upprätthållas måste dock få

variera och hänsyn måste tas till barns utveckling och mognad. De minsta barnen, upp till tre år, har andra behov än en tonåring i detta avseende. De mindre barnen behöver rutiner, lugn och stabilitet. Små barn är vanemänniskor och behöver långsamt vänjas vid de nya rutiner som en separation mellan föräldrarna och umgänge med den föräldern de inte bor hos innebär. De allra minsta barnen som ännu inte internaliserat föräldrarna, dvs. har en bra inre minnesbild av föräldrarna, behöver en ganska tät kontakt för att bilden av den förälder de inte bor hos ska finnas kvar.

Med tanke på de minsta barnens bristande förmåga att hålla fast minnesbilder finns en annan omständighet som måste tas med i bedömningen. Den handlar om att upprepade avbrott i kontakten med den förälder barnet normalt bor tillsammans med kan innebära en stor psykisk påfrestning för vissa barn. Detta gäller framför allt små barn som haft en sparsam, eller ingen kontakt alls, med den andra föräldern.

Vad gäller de allra minsta barnen, under arton månader, anser BO att de bör bo på ett ställe och ha umgänge med den andra föräldern på dagtid. Om umgänget innebär boende bör det inte vara längre än en eller två nätter, t.ex. en helg. Men även ett par övernattningar kan vara för lång tid för de allra minsta barnen. Det beror dock på omständigheterna i det enskilda fallet. Längre tids boende, som ett par veckor under semestrar bör beslutas med försiktighet.

BO påpekar att ställningstagandet endast kan ses som allmänna riktlinjer, och att alla barn måste bedömas individuellt. Barnets umgänge med den förälder det inte bor tillsammans med måste i första hand beslutas efter barnets bästa i det specifika fallet och inte efter föräldrarnas önskemål om att ha barnet likvärdigt hos sig.

BO lyfter slutligen fram att det gäller att principen om barnets bästa i lagstiftningen verkligen genomsyrar tillämpning och de bedömningar, som görs av framför allt socialtjänst och domstolar. För att detta ska ske behövs förbättrad kompetens och utbildning, samt ökad forskning på området, och ett mer utvecklat barnperspektiv så att de små barnens behov verkligen sätts i främsta rummet.

Lars Dencik, *Barndom är aldrig vad den varit*, ur BO:s skrift Med barnets bästa i fokus, 2000

Dencik skriver att det i dag finns betydligt mer förälder per barn än tidigare, och att det skett en humanisering av barndomen där barn förvandlats från maktlösa objekt till subjekt med egen rätt till utveckling. Föräldraskapet går i dag i hög utsträckning ut på att bidra till att öka barnets kompetens för att det ska klara sig på alla de olika arenor som samhället erbjuder. Detta går att koppla till det värde många lägger i att ha tillgång till båda sina föräldrar och att i och med detta, ha möjlighet att utveckla olika sidor av sig själv. Barnen kan i dag sägas ha fått det mycket bättre än tidigare generationer när det gäller samhällets och föräldrarnas intresse och hänsynstagande till deras behov.

Utredningens slutsatser

Avslutningsvis kan det konstateras att den nordiska och internationella forskningen om växelvis boende börjar bli betydande och att det på detta område, liksom andra, förekommer vetenskaplig oenighet. Inom ramen för ovanstående sammanställning har det tyvärr inte varit möjligt att presentera all den forskning och vetenskapliga synpunkter som finns om växelvis boende och delad omsorg av barn.

Utredningen har valt att heller inte redogöra för den forskning som finns om när växelvis boende blir utdömt av domstol mot en föräldrars vilja. Detta trots att det kan vara en ytterligare konflikt-drivande faktor som påverkar föräldrarnas förutsättningar att samarbeta kring barnets boende och försörjning. Det finns relativt omfattande amerikansk forskning om när växelvis boende blivit utdömt mot en förälders vilja eftersom en del stater i USA kan döma till "joint physical custody" mot föräldrarnas vilja. Utredningen gör dock bedömningen att detta är frågor som ligger utanför utredningens direktiv.

Föräldrasamarbete efter separation – exemplet Norge

Sammanfattning från studiebesök

Inledning

Delar av sekretariatet besökte den 3–4 juni 2010 det norska Barne-, likestillings- och inkluderingsdepartementet (BLD) för att lära mer om hur norrmännen arbetar med frågeställningar som rör ekonomi och föräldrasamarbete i samband med separation. Dag 1 ägnades åt en genomgång av lagstiftningen om de familjeekonomiska förmånerna och den nationellt ansvariga myndigheten i dessa frågor – NAV. Dag 2 ägnades åt ett studiebesök på ett ”familievernskontor” i Drammen.

Sekretariatet hade inför besöket särskilt uttalat önskemål om att få veta mer om regelverket kring underhållsstöd och underhållsbidrag, samt administrationen kring detta regelverk, och om det obligatoriska medlingsinstitutet, ”mekling”.

De familjeekonomiska förmånerna

Norge har motsvarande familjeekonomiska förmåner som i Sverige. Utöver föräldrapenningen finns bl.a. barnbidrag, vårdnadsbidrag samt stöd vid barnets eller dess vårdares sjukdom. Dessutom gäller särskilda skatteregler för barnfamiljer. Ensamföräldrar kan få särskilda behovsprövade förmåner, bl.a. ett övergångsstöd i max tre år.

Underhållsbidrag

Barnebidrag är den norska motsvarigheten till underhållsbidrag. Föräldrarna kan fritt avtala om storleken på underhållsbidrag för barnet. De kan emellertid få vägledning av NAV (den norska motsvarigheten till Försäkringskassan) genom att besöka ett lokalt NAV-kontor och träffa en handläggare som bistår dem i frågor om

bl.a. kostnader för barn och beräkningar av underhållsbidraget. Om föräldrarna inte kan komma överens kan de mot en avgift begära att myndigheten fastställer ett underhållsbidrag. Avgiften uppgår till 850 kronor per person och tillfälle. Bidraget fastställs då med utgångspunkt i vad det kostar att försörja barn. Dessa kostnader är schabloniserade och indelade i fyra åldersklasser: 0–5 år, 6–10 år, 11–15 år och 15–18 år. Underhållskostnaderna fördelas proportionellt mellan föräldrarna utifrån deras inkomster. Beräknat bidrag uppskattas/värderas i förhållande till den bidragsskyldiges ekonomiska förmåga/tillgångar¹, och hänsyn tas till bl.a. umgängeskostnader.

Det underlag som handläggaren vid NAV använder sig av vid fastställande av – eller vägledning om – underhållsbidrag finns allmänt tillgängligt, bl.a. på nätet/NAV:s webbplats, och innehåller fastställda schabloner för vad barn i olika åldrar normalt anses kosta. En mängd olika poster som avser barns behov finns med som underlag. Det avtal om underhållsbidrag som föräldrarna sluter med hjälp av NAV, ”det administrativt beslutade underhållsbidraget”, har samma rättsverkan som ett av domstol fastställt underhållsbidrag, och kan bl.a. tjäna som underlag för utmätning av lön etc.

Underhållsstöd

Den av föräldrarna som mottar underhållsbidrag kan ha rätt till underhållsstöd – ”bidragforskudd”. En förutsättning för detta är att underhållsbidraget först har krävts in genom motsvarande Kronofogdemyndighetens försorg. Underhållsstödet är således subsidiärt i förhållande till underhållsbidraget. Underhållsstödet behövsprövas bl.a. utifrån bidragsmottagarens inkomst, civilstånd och antalet egna barn som hon/han försörjer i det egna hushållet. Stödet utgår efter behovsprövning med antingen helt (1 380 NOK), trefjärdedels eller halvt belopp. Rätten till underhållsstöd bortfaller om årsinkomsten överstiger 320 gånger det månatliga beloppet för helt underhållsstöd. Underhållsstödet utgör även ett minimibelopp (minstebelopp) som utbetalas av NAV i situationer där pappan är okänd eller den bidragsskyldige på andra grunder inte betalar underhållsbidrag.

---

¹Försök till översättning av följande: ”Beregnet bidrag vurderes mot bidragsskyldiges bidragsevne”.

Familievernet

Familievernet är en kostnadsfri tjänst som riktar sig till par, familjer och enskilda personer när de har samlevnads- eller relationsproblem. Familievernet är fristående från såväl socialtjänsten som det s.k. barnevernet och har inga myndighetsutövande uppgifter, utan ska ses som en ren service- och stödfunktion. Familievernet bedrivs i statlig regi och består av 64 kontor runt om i Norge. Vid familievernet arbetar bl.a. psykologer, socionomer med familjeterapeutisk kompetens och jurister. En tvärvetenskaplig kompetens eftersträvas. Familievernet erbjuder bl.a. hjälp, rådgivning och stöd i samband med separation och insatser för förbättrat föräldrasamarbete mellan ”ex-partners”. En målsättning för familievernets verksamhet i dessa frågor är att betona det gemensamma föräldraansvaret och att föräldrarna är fortsatt föräldrar trots separation. Familievernet arbetar med att uppmuntra och stödja föräldrarna i deras föräldraskap och koordinerar insatser mellan olika aktörer. Även om bara en av föräldrarna har tagit kontakt ser man gärna att båda föräldrarna kommer för samtal och rådgivning.

Mekling

Den lagstadgade obligatoriska ”meklingen” (medling) fångar upp alla separerade föräldrar med barn under 16 år. Meklingen bedrivs huvudsakligen av anställda inom familievernet, men det förekommer att den utförs av därtill behöriga externa konsulter. Meklingen är kostnadsfri och uppgår till minst en timme (obligatorium) och max sju timmar. Att obligatoriet efterlevs säkerställs genom att den första timmens mekling resulterar i en ”meklingsattest” för var och en av föräldrarna. Attesten är i sin tur en nödvändig förutsättning för gifta par att beviljas skilsmässa och för sambopar är attesten en förutsättning för att NAV ska bevilja s.k. utvidgad barnetrygd (barnbidrag), ett bidrag som kan utbetalas till ensamförsörjande föräldrar. Attesten är också en nödvändighet om föräldrarna vill föra talan om vårdnad, boende och umgänge i domstol.

Fokus i meklingsprocessen ligger på barnet och barnets behov, inte föräldrarnas relation. Det gemensamma föräldraansvaret och det fortsatta föräldraskapet betonas. Målet med meklingen är att få till stånd ett skriftligt avtal mellan föräldrarna om framför allt barnets vårdnad, boende och umgänge. Men även frågor som rör eko-

nomi, ferier, umgängesresor etc. kan finnas med i avtalet. Det ligger i sakens natur att medlaren under samtalet tar upp frågan om vad som blir de ekonomiska konsekvenserna av det föräldrarna kommer överens om.

Inför samtalet får föräldrarna information om vad de särskilt behöver tänka igenom om föräldrasamarbete kring barnet och under samtalet orienterar medlaren föräldrarna om gällande rätt och frågor som är viktiga att tänka på. Meklingen journalförs inte, medlaren har tystnadsplikt, men är samtidigt skyldig att anmäla ev. missförhållanden för barnet till barnevernet.

Det finns också möjlighet att inom meklingsprocessen på max sju timmar höra barnet. Barn som har fyllt sju år har en lagstadgad rätt att komma till tals. I Drammen/Sandvika använder man sig av en metod där barnet med föräldrarnas samtycke först får träffa medlaren i enrum och samtala om hur barnet upplever sin situation och ge tips och råd till föräldrarna om vad de bör tänka på. Därefter lämnar barnet rummet och får gå in i ett anslutande rum med spegel och kan då följa när medlaren till föräldrarna återger (inte tolkar eller värderar) det barnet har sagt. Enligt uppgift är det inte ovanligt att samarbetsavtalen justeras efter barnets synpunkter och önskemål.

Cirka 70–80 procent av föräldrarna enas om frågor som rör barnet under meklingen.

Statens offentliga utredningar 2011

Kronologisk förteckning

1. Svart på vitt – om jämställdhet i akademien. U.
2. Välfärdsstaten i arbete. Inkomsttrygghet och omfördelning med incitament till arbete. Fi.
3. Sanktionsavgifter på trygghetsområdet. S.
4. Genomförande av EU:s regelverk om inre vattenvägar i svensk rätt. N.
5. Bemanningsdirektivets genomförande i Sverige. A.
6. Missbruket, Kunskapen, Vården. Missbruksutredningens forskningsbilaga. S.
7. Transporter av frihetsberövade. Ju.
8. Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning. U.
9. Barnen som samhället svek. Åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelse i samhällsvården. S.
10. Antidopning Sverige. En ny väg för arbetet mot dopning. Ku.
11. Långtidsutredningen 2011. Huvudbetänkande. Fi.
12. Medfinansiering av transportinfrastruktur – utvärdering av förhandlingsarbetet jämte överväganden om brukaravgifter och lånevillkor. N.
13. Uppföljning av signalspaningslagen. Fö.
14. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2011 – geologin, barriärerna, alternativen. M.
15. Rehabiliteringsrådets slutbetänkande. S.
16. Allmän skyldighet att hjälpa nödställda? Ju.
17. Förvar. Ju.
18. Strålsäkerhet – gällande rätt i ny form. M.
19. Tid för snabb flexibel inläring. U.
20. Dataskydd vid europeiskt polisiärt och straffrättsligt samarbete. Dataskyddsrambeslutet, Europolanställdas befattning med hemliga uppgifter. Ju.
21. Utrikesförvaltning i världsklass. UD.
22. Spirit of Innovation. UD.
23. Revision av livsmedelskedjans kontrollmyndigheter. L.
24. Sänkt restaurang- och cateringmoms. Fi.
25. Utökat polissamarbete i Norden och EU. Ju.
26. Studiemedel för gränslös kunskap. U.
27. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt. – En bit på väg. N.
28. Cirkulär migration och utveckling – förslag och framåtblick. Ju.
29. Samlat, genomtänkt och uthålligt? En utvärdering av regeringens nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter 2006–2009. + Lättläst + Daisy + Punktskrift. A.
30. Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp. U.
31. Staten som fastighetsägare och hyresgäst. S.
32. En ny upphovsrättslag. Ju.
33. Rapportera, anmäla och avhjälpa missförhållanden – för barns och elevers bästa. U.
34. Etappmål i miljömålssystemet. M.
35. Bättre insatser vid missbruk och beroende – Individen, kunskapen och ansvaret. S.
36. Forskning och utveckling samt försvarslastik – i det reformerade försvaret. Fö.
37. Rovdjurens bevarandestatus. M.
38. Ett myndighetsgemensamt servicecenter. S.
39. Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den kommunala utjämnningen + Bilagor. Fi.
40. Månadsavgifter – snabbt och enkelt. S.

41. Alkoholsservering på särskilda boenden. S.
42. En reformerad domstolslagstiftning. Ju.
43. Offentlig upphandling från eget företag?!
– och vissa andra frågor. Fi.
44. Fjärrvärme i konkurrens. N.
45. Förundersökning
– objektivitet, beslag, dokumentation
m.m. Ju.
46. FRANS
Framtida regelverk och ansvars-
förhållanden på naturgasmarknaden i
Sverige. N.
47. En samlad ekobrottsbekämpning. Ju.
48. Vård efter behov och på lika villkor
– en mänsklig rättighet. S.
49. Medfinansiering av transportinfrastruktur
– Ett nytt system för den långsiktiga
planeringen av transportinfrastruktur
samt riktlinjer och processer för med-
finansiering. N
50. Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s
Fud-program 2010. M
51. Fortsatt föräldrar - om ansvar, ekonomi,
och samarbete för barnets skull. S.

Statens offentliga utredningar 2011

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Transporter av frihetsberövade. [7]
Allmän skyldighet att hjälpa nödställda? [16]
Förvar. [17]
Dataskydd vid europeiskt polisiärt och straff-
rättsligt samarbete.
Dataskyddsrambeslutet, Europolanställdas
befattning med hemliga uppgifter. [20]
Utökat polissamarbete i Norden och EU. [25]
Cirkulär migration och utveckling
– förslag och framåtblick. [28]
En ny upphovsrättslag. [32]
En reformerad domstolslagstiftning. [42]
Förundersökning
– objektivitet, beslag, dokumentation
m.m. [45]
En samlad ekobrottsbekämpning. [47]

Utrikesdepartementet

- Utrikesförvaltning i världsklass. [21]
Spirit of Innovation. [22]

Försvarsdepartementet

- Uppföljning av signalspaningslagen. [13]
Forskning och utveckling samt försvarslogistik
– i det reformerade försvaret. [36]

Socialdepartementet

- Sanktionsavgifter på trygghetsområdet. [3]
Missbruket, Kunskapen, Vården.
Missbruksutredningens forskningsbilaga.
[6]
Barnen som samhället svek.
Åtgärder med anledning av övergrepp och
allvarliga försummelse i samhällsvården.
[9]
Rehabiliteringsrådets slutbetänkande. [15]
Staten som fastighetsägare och hyresgäst. [31]
Bättre insatser vid missbruk och beroende –
Individen, kunskapen och ansvaret. [35]

- Ett myndighetsgemensamt servicecenter. [38]
Månadsuppgifter – snabbt och enkelt. [40]
Alkoholservering på särskilda boenden. [41]
Vård efter behov och på lika villkor
– en mänsklig rättighet. [48]
Fortsatt föräldrar - om ansvar, ekonomi och
samarbete för barnets skull. [51]

Finansdepartementet

- Välfärdsstaten i arbete.
Inkomsttrygghet och omfördelning med
incitament till arbete. [2]
Långtidsutredningen 2011. Huvudbetänkande.
[11]
Sänkt restaurang- och cateringmoms. [24]
Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den
kommunala utjämningen + Bilagor. [39]
Offentlig upphandling från eget företag?!
– och vissa andra frågor. [43]

Utbildningsdepartementet

- Svart på vitt – om jämställdhet i akademien. [1]
Den framtida gymnasiesärskolan
– en likvärdig utbildning för ungdomar
med utvecklingsstörning. [8]
Tid för snabb flexibel inläring. [19]
Studiemedel för gränslös kunskap. [26]
Med rätt att välja
– flexibel utbildning för elever som tillhör
specialskolans målgrupp. [30]
Rapportera, anmäla och avhjälpa missför-
hållanden – för barns och elevers bästa. [33]

Landsbygdsdepartementet

- Revision av livsmedelskedjans kontroll-
myndigheter. [23]

Miljödepartementet

- Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2011
– geologin, barriärerna, alternativen. [14]
Strålsäkerhet – gällande rätt i ny form. [18]
Etappmål i miljömålssystemet. [34]

Rovdjurens bevarandestatus. [37]
Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-
program 2010. [50].

Näringsdepartementet

Genomförande av EU:s regelverk om inre
vattenvägar i svensk rätt. [4]
Medfinansiering av transportinfrastruktur
– utvärdering av förhandlingsarbetet
jämfört med överväganden om brukaravgifter
och lånevillkor. [12]
Så enkelt som möjligt för så många som
möjligt. – En bit på väg. [27]
Fjärrvärme i konkurrens. [44]
FRANS
Framtida regelverk och ansvarsförhållanden
på naturgasmarknaden i Sverige. [46]
Medfinansiering av transportinfrastruktur
– Ett nytt system för den långsiktiga
planeringen av transportinfrastruktur
samt riktlinjer och processer för med-
finansiering. [49]

Kulturdepartementet

Antidopning Sverige.
En ny väg för arbetet mot dopning. [10]

Arbetsmarknadsdepartementet

Bemanningsdirektivets genomförande i
Sverige. [5]
Samlat, genomtänkt och uthålligt?
En utvärdering av regeringens nationella
handlingsplan för mänskliga rättigheter
2006–2009. + Lättläst + Daisy + Punkt-
skrift. [29]